

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Mgr. Jitka Nedvídková

POŠKOZENÝ PŘI DOPRAVNÍ NEHODĚ A TRESTNÍ ŘÍZENÍ

(An injured person in a traffic accident and criminal proceedings)

Rigorózní práce

Pověřený akademický pracovník: JUDr. Rudolf Vokoun, CSc.

Tematický okruh: Trestní právo

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 15. 9. 2020

Prohlašuji, že jsem předkládanou rigorózní práci vypracovala samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 306 972 znaků včetně mezer.

Mgr. Jitka Nedvídková

V Holešově dne 15. 9. 2020

Poděkování

Děkuji tímto panu JUDr. Rudolfu Vokounovi, CSc. za velmi vstřícný postoj, odborné rady a cenné připomínky, které mi poskytl při zpracování této rigorózní práce. Zároveň bych chtěla poděkovat svým rodičům, manželovi a dětem za podporu, a to nejen finanční, díky níž mi umožnili přistoupit k obhajobě této rigorózní práce.

OBSAH

ÚVOD.....	6
1. POJEM POŠKOZENÉHO V PLATNÉ PRÁVNÍ ÚPRAVĚ	9
1.1. Novely trestního řádu po roce 1989 se zaměřením na právní postavení poškozeného	9
1.2. Pojem poškozeného v platné právní úpravě	15
1.3. K odlišení pojmu poškozený a oběť trestné činnosti	22
2. POSTAVENÍ, PRÁVNÍ SUBJEKTIVITA A ZASTUPOVÁNÍ POŠKOZENÉHO V TRESTNÍM ŘÍZENÍ	24
2.1. Postavení a právní subjektivita poškozeného v trestním řízení	24
2.2. Zastupování poškozeného v trestním řízení.....	25
2.2.1. Zastupování poškozeného zákonným zástupcem a opatrovníkem	25
2.2.2. Zastupování poškozeného zmocněncem.....	27
2.2.3. Zastupování poškozeného zmocněncem bezplatně či za sníženou odměnu. 31	
2.2.4. Zastupování poškozených společným zmocněncem	36
2.3. Právní nástupce poškozeného	39
3. KLASIFIKACE PROCESNÍCH PRÁV NÁLEŽEJÍCÍCH POŠKOZENÝM	41
3.1. Procesní práva náležející všem poškozeným.....	42
3.2. Procesní práva poškozených s nárokem na náhradu škody, nemajetkové újmy nebo na vydání bezdůvodného obohacení	53
3.3. Právo poškozeného vzdát se svých procesních práv	59
3.4. Shrnutí.....	61
4. DOPRAVNÍ NEHODA A TRESTNÉ ČINY V SILNIČNÍ DOPRAVĚ Z POHLEDU TRESTNÍHO ZÁKONÍKU	62
4.1 Definice dopravní nehody.....	64
4.2 Trestné činy v silniční dopravě z pohledu trestního zákoníku.....	66
4.2.1 Trestné činy proti životu a zdraví	67
4.2.2 Ohrožení pod vlivem návykové látky.....	73
4.2.3 Maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání	77

4.2.4 Úvahy de lege ferenda	80
5. POŠKOZENÝ A ODKLONY OD STANDARDNÍHO TRESTNÍHO ŘÍZENÍ	87
5.1 Poškozený a podmíněné zastavení trestního stíhání	88
5.2 Poškozený a narovnání	94
5.3 Poškozený a dohoda o vině a trestu	97
5.4 Poškozený a trestní příkaz	102
6. ADHEZNÍ ŘÍZENÍ	105
6.1 Návrh na uplatnění nároku poškozeným	106
6.1.1 Překážka uplatnění nároku poškozeným v adhezním řízení	109
6.2 Rozhodování o uplatněném nároku poškozeného	110
6.3 Náhrada majetkové škody, nemajetkové újmy a nákladů řízení	115
6.3.1 Náhrada majetkové škody	116
6.3.2 Náhrada nemajetkové újmy	118
6.3.3 Náhrada nákladů řízení	123
ZÁVĚR	126
SEZNAM ZKRATEK	128
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	129
ABSTRAKT	138
Klíčová slova	139
ABSTRACT	140
Key words	141

ÚVOD

„Poškozený při dopravní nehodě a trestní řízení“ jsem si vybrala jako téma své rigorózní práce zejména z toho důvodu, že mne problematika poškozeného zajímala již při studiu trestního práva na vysoké škole, a také proto, že se touto oblastí zabývám v rámci své advokátní praxe. Téměř denně se setkávám s celou řadou poškozených osob, kterým byla při dopravní nehodě způsobena škoda na majetku, škoda na zdraví, či které při dopravní nehodě přišly o své blízké. Vzhledem k tomu, že v posledních letech dopravních nehod, a to především těch silničních, stále více přibývá a trestná činnost související s řízením motorových vozidel patří mezi nejčastěji projednávané trestné činy před českými soudy, v souvislosti s čímž se navyšuje i počet osob poškozených z těchto nehod, je právě toto téma v současné době velmi aktuální. Dokonce některé spolky se v této oblasti snaží o určitou prevenci, a to například i v rámci pořádání besed se studenty škol. Jednoho takového projektu pod názvem „Dozvuky“, který proběhl pod záštitou Ministerstva dopravy, jsem se zúčastnila osobně. Právě na téma poškozený při dopravní nehodě jsem se studenty diskutovala. Účast na tomto projektu byla pro mne velkým přínosem a také určitým impulsem k tomu, proč psát rigorózní práci právě na toto téma.

Účastníkem dopravní nehody se v dnešním uspěchaném a „přemotorizovaném“ světě může stát každý z nás, neboť každým dnem se nějakým způsobem silničního provozu účastníme, ať již jako řidiči, spolucestující, chodci či cyklisti. Okamžik vzniku dopravní nehody je vždy velmi rychlý a je počítán řádově v sekundách, v nichž se jejich účastníkům mnohdy navždy změní životy. Nejenom, že se můžeme stát samotným viníkem dopravní nehody a svým jednáním tak založit odpovědnost za trestný čin, ale můžeme se stát i poškozeným, pokud nám byla způsobena škoda na majetku, na zdraví či jiná újma. Klasickým případem je, když se účastníme silničního provozu jako chodec, který přechází přes přechod pro chodce a narazí do něj motorové vozidlo, nebo nám vjede do protisměru druhé vozidlo, s nímž se střetneme. Právě v samotném okamžiku vzniku dopravní nehody (u níž je zřejmé, že došlo ze strany viníka k naplnění některé ze skutkových podstat trestného činu) vzniká jak viníkovi, tak i osobě poškozené, celá řada procesních práv, popř. povinností, které náš právní řád zakládá. Zde je ovšem na každém poškozeném, zda svých práv garantovaných mu právním řádem v trestním řízení využije či nikoliv.

Při dopravních nehodách může dojít k naplnění celé řady skutkových podstat trestných činů. Vzhledem k tomu, že při nich vzniká osobám poškozeným nejčastěji škoda na zdraví, dochází v tomto směru především k naplňování skutkových podstat trestných činů uvedených v Hlavě I. zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, a to trestných činů proti životu a zdraví. Konkrétně se pak jedná především o trestný čin usmrcení z nedbalosti, těžké ublížení na zdraví z nedbalosti a ublížení na zdraví z nedbalosti. Téměř vždy pak vzniká při dopravních nehodách také škoda majetková, ale setkat se můžeme i se škodou nemajetkovou. Vedle právě zmíněných trestných činů dochází také mnohdy k naplnění skutkové podstaty trestného činu ohrožení pod vlivem návykové látky, obecného ohrožení z nedbalosti, maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání, neposkytnutí pomoci řidičem dopravního prostředku, poškození a ohrožení provozu obecně prospěšného zařízení z nedbalosti, atd. Podrobněji se budu ve své rigorózní práci zabývat pouze vybranými trestnými činy, se kterými se ve své praxi setkávám nejčastěji, resp. které jsou nejčastěji projednávány v souvislosti s dopravní nehodou před soudem.

Na osobu poškozenou z dopravní nehody jsem se zaměřila především z toho důvodu, že v minulosti nebyla celkově osobě poškozené ze strany zákonodárce věnována tak velká pozornost jako obviněnému. I když se situace v posledních letech ku prospěchu těchto osob zlepšuje a procesní práva poškozeného nabývají na síle, domnívám se, že právě osobám poškozeným, a to nejen z dopravních nehod, by měla být celkově věnována větší pozornost, neboť osoba poškozená je dle mého názoru ve vztahu k pachateli trestného činu vždy stranou slabší, které bylo protiprávní jednání pachatele v podstatě vnučeno a která by tak měla být více chráněna. Právě u osob poškozených z dopravních nehod je třeba poukázat na to, že se většinou jedná o osoby s poměrně rozsáhlou fyzickou i psychickou újmou, a tudíž poskytnutí právní pomoci těmto osobám v trestním řízení je vždy velmi významné a neméně důležité. V poslední době se sice celá řada poškozených osob obrací na advokáty s žádostí o právní radu a pomoc při zastupování v trestním řízení, avšak sama ze své advokátní praxe a i z účasti na již zmiňovaném projektu „Dozvuky“ vím, že laická veřejnost je stále velmi málo informována o možnostech ochrany, která je poškozeným poskytována, zejména tedy kým jsou, jaká mají práva, jak je mohou uplatňovat, jak postupovat při jednáních s orgány činnými v trestním řízení apod. Z toho důvodu jsem se rozhodla svou rigorózní práci zaměřit tak, aby podala celistvý pohled na

danou problematiku. V žádném případě však není možné v rámci této rigorózní práce pojmut veškerou problematiku týkající se poškozených z dopravních nehod.

Svou rigorózní práci koncipuji tak, že se nejprve budu zabývat pojmem poškozeného v platné právní úpravě, zastupováním poškozeného, jeho jednotlivými procesními právy, dále pojmem dopravní nehoda a jednotlivými skutkovými podstatami trestných činů, které mohou být naplněny nejen při dopravní nehodě, možnými odklony od standardního trestního řízení, které jsou u trestných činů v dopravě velmi časté, a to včetně poměrně nového institutu zavedeného do trestního řádu, dohody o vině a trestu, a v neposlední řadě budu věnovat pozornost adheznímu řízení, tedy otázce uplatnění a přiznání náhrady škody v rámci trestního řízení. V rámci své rigorózní práce budu pracovat především s pojmem poškozený při dopravní nehodě, ale i když se jedná o poměrně úzkou skupinu osob, platí pro tyto osoby obecně totéž, co pro poškozené z jakékoliv jiné trestné činnosti, a nikoliv jen z trestné činnosti související s dopravními nehodami.

Předkládaná rigorózní práce vychází z právní úpravy platné a účinné ke dni 31. 8. 2020.

1. POJEM POŠKOZENÉHO V PLATNÉ PRÁVNÍ ÚPRAVĚ

Právní postavení poškozeného bylo v rámci zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), který nabyl účinnosti k 1. 1. 1962 a je dodnes součástí platného právního řádu České republiky, několikrát měněno na základě řady novel. Dříve než se tedy dostanu k vymezení pojmu poškozeného tak, jak jej známe dnes, shrnu alespoň v pár větách ty nejvýznamnější novely trestního řádu, které měly dopad na právní postavení poškozeného, přičemž se zaměřím pouze na ty, které byly přijaty po roce 1989.

1.1. Novely trestního řádu po roce 1989 se zaměřením na právní postavení poškozeného

První významná novela, která se po roce 1989 zaměřila na právní postavení poškozeného, byla provedena zákonem č. **178/1990 Sb.** Na začátek je třeba zmínit, že za poškozeného se dle ustanovení § 43 odst. 1 trestního řádu rozuměl ten, komu bylo trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková, morální nebo jiná škoda. Uvedená novela zavedla do trestního řádu institut opatrovníka poškozeného (§ 45 odst. 2 trestního řádu), byla upravena možnost souhlasu poškozeného s trestním stíháním u taxativně vypočtených trestných činů (§ 163a trestního řádu) a právo poškozeného podat stížnost proti usnesení o odložení věci. Uvedenou novelou byla zrušena možnost, aby prokurátor navrhoval přiznání nároku na náhradu škody.¹ Původně měl tento institut zajistit, aby v případě, kdy poškozený nevyužil z jakéhokoliv důvodu svého práva k uplatnění nároků na náhradu škody, mohl prokurátor tento úkon provést sám. Takovéto oprávnění prokurátora bylo odůvodňováno ochranou zájmů společnosti, socialistických organizací a pracujících.²

Zákonem č. **292/1993 Sb.** byly přijaty změny, které se jednak dotkly samotného postavení poškozeného v trestním řízení a jednak upravily i rozhodování o náhradě škody v adhezním řízení. Pozitivní vymezení pojmu poškozeného v ustanovení § 43 odst. 1

---

¹ JELÍNEK, J. *Poškozený v českém trestním řízení*. 1. vydání. Praha: Karolinum, 1998, s. 20. ISBN 80-7184-618-X.

² CÍSAŘOVÁ, D., ČÍŽKOVÁ, J. *Poškozený v československém trestním řízení*. Praha: Univerzita Karlova, Acta Universitatis Carolinae, Iuridica Monographia, 1982, č. 37, s. 45-46.

zůstalo zachováno. Zpřesněna byla úprava týkající se ustanovení opatrovníka poškozenému (§ 45 odst. 2 trestního řádu), kdy namísto dosavadní možnosti předsedy senátu a v přípravném řízení prokurátora ustanovit opatrovníka, se zavádí povinnost předsedy senátu a v přípravném řízení státního zástupce učinit tak ex officio, jsou-li splněny zákonem předpokládané podmínky.³ Novelou byl dále rozšířen počet trestných činů, u nichž je podmínkou trestního stíhání pachatele právě souhlas poškozeného, a rozšířen byl i počet osob, které mají právo tento souhlas udělit. Opětovně bylo zavedeno právo poškozeného podat stížnost proti usnesení o odložení věci a byl zaveden nový institut, nová forma odklonu, a to podmíněné zastavení trestního stíhání, které bylo podmíněno tím, že obviněný nahradil poškozenému škodu, popřípadě o této náhradě byla mezi obviněným a poškozeným uzavřena dohoda. Právě tato forma odklonu je dnes velmi často využívána v trestních řízeních vedených pro trestné činy spáchané v souvislosti s dopravními nehodami. Znovu byl zaveden institut trestního příkazu, v němž mohlo být rozhodnuto i o nároku poškozeného na náhradu škody, avšak proti tomuto rozhodnutí nebylo umožněno poškozenému podat odpor.⁴

Novela trestního řádu provedená zákonem **č. 265/2001 Sb.** s účinností od 1. 1. 2002, označována jako tzv. velká novela, přinesla v právním postavení poškozeného, jakož i v rozhodování o náhradě škody v adhezním řízení, zásadní změny. Legální definice poškozeného byla upřesněna tím, že do trestního řádu bylo vloženo negativní vymezení pojmu poškozeného (§ 43 odst. 2 TŘ), tedy bylo určeno, jaká osoba se za poškozeného nepovažuje. Za poškozeného se dle zmíněného ustanovení nepovažuje ten, kdo se sice cítí být trestným činem morálně nebo jinak poškozen, avšak vzniklá újma není způsobena zaviněním pachatele, nebo její vznik není v příčinné souvislosti s trestným činem. S uvedenou změnou souvisí i nové ustanovení § 310a TŘ, které vylučuje právního nástupce (např. dědice) poškozeného z řízení o narovnání, a to právě s ohledem na skutečnost, že těchto osob se trestná činnost již přímo nedotýká. Dalšími novinkami, které zmiňovaná novela přinesla, byla dle § 43 odst. 4 TŘ možnost poškozeného vzdát se výslovným prohlášením sděleným orgánu činnému v trestním řízení svých procesních práv, které mu trestní řád přiznává. Z dalších změn můžeme zmínit právo poškozeného podat stížnost

---

³ JELÍNEK, J. Poškozený a náhrada škody po novele trestního řádu 1993. *Kriminalistika*. 1994, roč. 27, č. 1, s. 47.

⁴ JELÍNEK, J. Poškozený a náhrada škody po novele trestního řádu 1993. *Kriminalistika*. 1994, roč. 27, č. 1, s. 50.

proti usnesení o postoupení věci jinému orgánu, o zastavení trestního stíhání, o schválení narovnání v předběžném projednání obžaloby, v hlavním líčení i mimo něj, nebo nově možnost přiznat nárok na náhradu škody i v cizí měně. Do výčtu taxativně uvedených trestných činů, u kterých se uplatní institut trestního stíhání se souhlasem poškozeného, byly doplněny další trestné činy a rozšířily se podmínky, za nichž se tento institut neuplatní.⁵ Novela upravila právo poškozeného, který uplatnil svůj nárok na náhradu škody v trestním řízení, o možnost bezplatného zastoupení zmocněncem, či zastoupení zmocněncem za sníženou odměnu. Za zmínku stojí i vložení věty za středníkem v ustanovení § 228 odst. 1 TR, která soud zavazuje, aby vždy uložil obžalovanému povinnost k náhradě škody, jestliže je škoda a její výše součástí popisu skutku uvedeného ve výroku rozsudku, jímž se obžalovaný uznává vinným, nebyla-li škoda v této výši dosud uhrazena.⁶ Výraznou změnou bylo zavedení institutu společného zmocněnce. Společný zmocněnec vykonával práva poškozených za předpokladu, že počet poškozených byl mimořádně vysoký a jednotlivým výkonem jejich práv by mohl být ohrožen průběh trestního stíhání. O tom, zda budou poškození uplatňovat práva prostřednictvím společného zmocněnce, kterého si zvolí, rozhodne předseda senátu a v přípravném řízení na návrh státního zástupce soudce. Institut společného zmocněnce byl upraven v ustanovení § 44 odst. 2 trestního řádu a nahradil tak jeho původní znění, podle něhož v řízení o trestných činech náležejících do příslušnosti krajského soudu rozhodne o účasti poškozeného soud podle povahy projednávané věci. Uvedené ustanovení trestního řádu představovalo určitou výjimku z obecné úpravy, že poškození jsou oprávněni vykonávat všechna svá práva v trestním řízení zásadně před každým soudem. V řízení o trestných činech náležejících do příslušnosti krajského soudu jako soudu prvního stupně, se mohl poškozený účastnit řízení před soudem jako strana a vykonávat v něm procesní práva, jen pokud soud účast poškozeného připustil.⁷ Rozhodnout o účasti poškozeného musel krajský soud vždy, ať již bylo jeho rozhodnutí kladné či záporné. Nepřipuštění poškozeného do trestního řízení však nebránilo uplatnění nároků na náhradu škody v řízení občanskoprávním, popř. v řízení před jiným příslušným orgánem. Vzhledem k tomu, že ustanovení § 44 odst. 2 TR umožňovalo

---

⁵ JELÍNEK, J. Poškozený po novele trestního řádu 2001. *Bulletin advokacie*. 2001, č. 11-12, s. 66.

⁶ PÚRY, F. Poznámky k adheznímu řízení po novele trestního řádu. *Trestněprávní revue*. 2002, roč. 1, č. 6, s. 165.

⁷ LÁTAL, J. Účast poškozeného v řízení o trestných činech náležejících do příslušnosti krajského soudu jednatelského v prvním stupni (§ 17 tr. ř.). *Právní praxe*. 1994, roč. 42, č. 6, s. 329.

krajskému soudu bez blíže specifikovaných kritérií rozhodnout o nepřipuštění účasti poškozeného v trestním řízení⁸, bylo toto ustanovení považováno ze velmi diskriminační vůči poškozenému, a to i z toho důvodu, že v případě, kdy krajský soud poškozeného do řízení nepřipustil, neměl poškozený možnost proti tomuto rozhodnutí podat žádný řádný, ani mimořádný opravný prostředek. Takové rozhodnutí soudu bylo tedy zcela nepřezkoumatelné. Navíc tato právní úprava zakládala nerovné postavení poškozeného v řízení před soudem okresním a krajským. Právě pro tuto rozdílnost postavení poškozeného před soudy bylo ustanovení § 44 odst. 3 TrŘ zrušeno nálezem Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 6/2000 ze dne 31. 1. 2001, publikovaným pod č. 77/2001 Sb.⁹ Ústavní soud považoval toto ustanovení za protiústavní, neboť jím byl porušen ústavní princip rovnosti účastníků řízení (čl. 37 odst. 3 LZPS), práva na spravedlivý proces (čl. 36 odst. 1 LZPS) a v konečném důsledku i právo každého, aby byla jeho věc projednána v jeho přítomnosti a aby se mohl vyjádřit ke všem prováděným důkazům (čl. 38 odst. 2 LZPS).

Připomenout je třeba i novelu provedenou zákonem č. 283/2004 Sb., účinnou od 1. 1. 2004, na jejímž základě byla do trestního řádu vložena ustanovení o možnosti informovat poškozeného nebo svědka trestného činu o návratu či útěku odsouzeného z výkonu trestu nebo obviněného z vazby (§ 44a, § 70a, § 321 odst. 5 TrŘ).¹⁰ Uvedená ustanovení umožňovala poškozenému či svědkovi trestného činu žádat informace o tom, zda byl obviněný propuštěn z vazby na svobodu, nebo z ní uprchl, či byl odsouzený propuštěn na svobodu z výkonu trestu nebo z něj uprchl, a to v případě, že jim hrozí nebezpečí v souvislosti s pobytem obviněného či odsouzeného na svobodě. Tyto informace byly poskytovány na základě žádosti poškozeného či svědka trestného činu.

Za jedny z nejvýznamnějších novel považuji novelu provedenou zákonem č. 181/2011 Sb. s účinností od 1. 7. 2011 a novelu provedenou zákonem č. 193/2012 Sb. s účinností od 1. 9. 2012. Obě zmiňované novely se dotkly zejména legální definice poškozeného, o níž pojednávám blíže v podkapitole 2.2, došlo k rozšíření práv poškozených a poslední zmíněná novela provedená zákonem č. 193/2012 Sb. pak zavedla nový

---

⁸ ČEPLOVÁ, V. Výše odměn zmocněnce v adhezním řízení v případech mimořádně vysokého počtu poškozených (§ 44 odst. 2 TrŘ – nový druh trestu?). *Trestněprávní revue*. 2008, roč. 7, č. 4, s. 112.

⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 31. 1. 2001 sp. zn. Pl. ÚS 6/2000. Dostupné z: <http://nalus.usoud.cz/Search/ResultDetail.aspx?id=25904&pos=2&cnt=5&typ=result> [online] [cit. 19. 7. 2020].

¹⁰ VANTUCH, P. K informování poškozených a svědků trestného činu o odsouzeném (obviněném). *Trestněprávní revue*. 2005, roč. 4, č. 1, s. 14.

alternativní způsob vyřízení věci v trestním řízení, a to institut dohody o vině a trestu. Zároveň se rozšiřují možnosti pro využití dosavadních odklonů v trestním řízení, a to podmíněné odložení podání návrhu na potrestání, podmíněné zastavení trestního stíhání i narovnání, které by měly být vnímány jako prostředky plnohodnotného řešení trestních věcí. Jejich aplikaci je možné podmínit i dobrovolným slibem obviněného (podezřelého), že se po zkušební dobu zdrží určité činnosti, nebo složením peněžité částky určené státu na pomoc obětem trestné činnosti, přitom není vyloučeno ani uplatnění kombinace obou těchto možností. Uvedená novela je dle mého názoru velkým přínosem právě v oblasti trestné činnosti páchané v souvislosti s dopravními nehodami, kde ve většině případů přichází v úvahu uložit jeho pachateli trest zákazu činnosti spočívající v zákazu řízení motorových vozidel všeho druhu. Dříve totiž státní zástupce v případech, kdy měl za to, že reakcí na spáchaný trestný čin mělo být omezení oprávnění řídit motorová vozidla, musel žalovat, přestože jinak by ostatní podmínky pro aplikaci odklonu byly splněny. Institut dohody o vině a trestu má jistě v případě trestné činnosti páchané v souvislosti s dopravními nehodami také své místo. Je však pravdou a z vlastní zkušenosti vím, že nadále je nejvíce využívaným alternativním způsobem vyřízení věci v trestním řízení podmíněné zastavení trestního stíhání. Podrobněji o odklonech od standardního trestního řízení budu pojednávat v kapitole č. 5.

K 1. 8. 2013 nabyt účinnosti zákon č. **45/2013 Sb.**, o obětech trestných činů, který podstatným způsobem mění i trestní řád, a to právě v ustanoveních týkajících se osoby poškozené. Jde o poměrně rozsáhlou novelu trestního řádu, jež je součástí zmiňovaného zákona a bezprostředně na něj tedy navazuje. Tato novela upravuje především práva poškozených v průběhu trestního řízení. Legální definice poškozeného, o níž pojednávám v podkapitole 2.2., se touto novelou nijak nezměnila, avšak do trestního řádu byla vložena řada nových ustanovení, která významně posílila postavení poškozeného. Za zmínku stojí především nové ustanovení § 2 odst. 15 TŘ, podle kterého jsou orgány činné v trestním řízení povinny v každém období řízení umožnit poškozenému uplatnění jeho práv, o kterých musí být poučen, aby mohl dosáhnout uspokojení svých nároků, přičemž řízení musí být vedeno s potřebnou ohleduplností k poškozenému při šetření jeho osobnosti. Poškozený musí být dále poučen o tom, že musí v trestním řízení doložit důvod a výši škody, nemajetkové újmy nebo bezdůvodného obohacení. V souvislosti s tím došlo celkově k rozšíření poučovací povinnosti orgánů činných v trestním řízení, kdy nově je nutné

poučit poškozeného, který je pak zároveň i obětí trestného činu, o jeho právech dle zákona o obětech trestných činů. Velmi zásadní je především povinnost poučit poškozeného nejen o samotném nároku na náhradu škody, nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení, ale i o povinnosti doložit důvod a výši těchto nároků. Dle ustanovení § 196 odst. 1 TŘ dá předseda senátu doručit poškozenému opis obžaloby a zároveň ho poučí o právu podat návrh na náhradu škody nemajetkové újmy či vydání bezdůvodného obohacení, pokud tak ještě neučinil. Je povinen mu sdělit, jakým způsobem má potřebné doklady k uplatnění nároku doložit, a poskytne mu k tomu přiměřenou lhůtu. Nově se poškozenému doručuje usnesení o zahájení trestního stíhání, a to na jeho žádost (§ 160 odst. 2 TŘ). Právo stížnosti mu však nepřisluší. Zmocněnec poškozeného, kterým může být i právnická osoba, má právo být přítomen od zahájení trestního stíhání při vyšetřovacích úkonech, kdy na toto právo navazuje právo poškozeného na seznámení se spisem po skončení vyšetřování, kdy musí být vyrozuměn o skončení vyšetřování a možnosti v konkrétním termínu prostudovat spis¹¹. Novelou se rozšiřuje právo poškozeného na bezplatné zastoupení zmocněncem, a to u osob mladších osmnácti let vždy, u ostatních, které osvědčí, že nemají dostatek finančních prostředků (např. zvlášť zranitelné osoby, poškození, kterým byla úmyslným trestným činem způsobena zvlášť těžká újma na zdraví atd.). Zavádí se ustanovení zmocněnce soudem v případě, že si jej poškozený nezvolí, přičemž tímto zmocněncem je advokát zapsaný v registru poskytovatelů pomoci obětem trestných činů pro právní pomoc dle zákona o obětech trestných činů. Od zmocněnce je pak třeba odlišit osobu důvěrníka, který podle zákona o obětech trestných činů doprovází poškozeného k úkonům trestního řízení a k podání vysvětlení a který má právo zúčastnit se hlavního líčení. Tento důvěrník však nemůže vykonávat procesní práva poškozeného, ale spíše poskytuje poškozenému /oběti podporu v průběhu řízení.¹² V případě, kdy si poškozený hradí zmocněnce sám, popřípadě když mu vzniknou nějaké další náklady v souvislosti s jeho účastí v trestním řízení, má právo na jejich náhradu. O tomto rozhodne soud na návrh poškozeného, který uloží odsouzenému povinnost tyto náklady uhradit, a to i v případě, kdy poškozenému nebyl přiznán nárok na náhradu škody, nemajetkové újmy nebo bezdůvodného obohacení ani zčásti. Nově zavádí právo na to, aby kontaktní údaje

---

¹¹ Poškozený měl doposud právo nahlédnout do spisu, avšak z vlastní iniciativy.

¹² ŠÁMAL, P. K novelizaci trestního řádu v souvislosti s návrhem zákona o obětech trestných činů. In JELÍNEK, J., GRIVNA, T. a kol. *Poškozený a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu*. Praha: Leges, 2012, s. 25.

poškozeného, zákonného zástupce a zmocněnce nebyly uváděny do protokolu o jejich výslechu a nebyly tak součástí vyšetřovacího spisu. Poškozený má právo v kterémkoliv stádiu učinit prohlášení o tom, jaký dopad na jeho dosavadní život měl spáchaný trestný čin. Toto prohlášení je možné přednést i v rámci hlavního líčení. Novela zrušila ustanovení § 44a TŘ, které bylo vloženo zákonem č. 283/2004 Sb. a které se týkalo informování poškozeného a svědka trestného činu o pobytu obviněného či odsouzeného na svobodě. Současná právní úprava poskytuje toto právo na informaci pouze svědku trestného činu, kterému hrozí nebezpečí v souvislosti s pobytem obviněného nebo odsouzeného na svobodě, a to v ustanovení § 103a TŘ. V případě osoby poškozené/oběti trestného činu se užijí v této souvislosti právě ustanovení zákona o obětech trestných činů (§ 11). Nejviditelnější změnou trestního řádu je zavedení institutu předběžných opatření, který se však týká spíše osob obviněných než poškozených, i když se jich určitým způsobem také dotýká. Předběžná opatření mají sloužit jako jeden z prostředků nahrazující vazbu obviněného. Z předběžných opatření pak za zmínku stojí právě zákaz styku obviněného s poškozeným, osobami jemu blízkými nebo s jinými osobami, zejména svědky, či zákaz vstoupit do společného obydlí obývaného s poškozeným a jeho bezprostředního okolí a zdržovat se v takovém obydlí apod. Tato předběžná opatření jsou nově upravena v ustanovení § 88b TŘ a následujících.¹³

Na závěr této podkapitoly bych ráda zmínila ještě zákon č. 333/2020 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, a to s účinností od 1. 10. 2020. Tato novela trestního řádu se dotkne i institutu trestního příkazu a v souvislosti s tím i poučovací povinnosti orgánů činných v trestním řízení (§ 46 TŘ). Blíže k tomu pojednám v dalších kapitolách.

1.2. Pojem poškozeného v platné právní úpravě

Z výše uvedeného je zřejmé, že právní postavení poškozeného se postupem času měnilo, a s každou přijatou novelou trestního řádu lze hovořit o určitém posílení jeho procesních práv. V této podkapitole se budu věnovat legální definici poškozeného

---

¹³ GRÍVNA, T. Nový zákon o obětech trestných činů a jeho význam pro aplikační praxi. *Trestněprávní revue*. 2013, roč. 12, č. 4, s. 86.

v účinném znění zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád, která byla naposledy měněna zákonem č. 181/2011 Sb. a zákonem č. 193/2012 Sb., a dále se budu zabývat stěžejními pojmy v definici poškozeného, které je třeba vymezit.

Legální definice poškozeného je obsažena v ustanovení § 43 odst. 1 TŘ a rozumí se jím „ten, komu bylo trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková škoda nebo nemajetková újma, nebo ten, na jehož úkor se pachatel trestným činem obohatil (poškozený)“. Přijetí zákona č. 181/2011 Sb. bylo významné v tom směru, že jím došlo k rozšíření pojmu poškozeného, neboť do té doby dle účinné právní úpravy byl za poškozeného považován ten, komu bylo trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková, morální nebo jiná škoda. Před nabytím účinnosti shora uvedeného zákona tedy nebylo možné se v rámci trestního (adhezního) řízení domoci odškodnění nemajetkové újmy či vydání bezdůvodného obohacení. Toto bylo možné pouze v rámci řízení občanskoprávního, kdy osoby poškozené byly nuceny domáhat se vydání bezdůvodného obohacení na základě civilní žaloby a v případě nemajetkové újmy se domáhat přiměřeného zadostiučinění žalobou na ochranu osobnosti dle ustanovení § 13 občanského zákoníku. Právní úprava před nabytím účinnosti zákona č. 181/2011 Sb. byla proto mnohdy terčem kritiky. Grus¹⁴ dokonce navrhl nové znění ustanovení § 43 odst. 1 TŘ, kdy by za osobu poškozenou v trestním řízení měla být považována osoba, které byla způsobena (jakákoli) újma nebo jí bylo ublíženo na zdraví. Odůvodňováno to bylo zejména tím, že s uplatňováním nároků v rámci trestního řízení jsou naproti civilnímu řízení spjaté určité výhody (např. poškozený není tak zatížen důkazním břemenem, když valná část důkazního břemene tíží orgány činné v trestním řízení, adhezní řízení nevyžaduje od poškozeného zvýšené výdaje – soudní poplatky, trestní řízení umožňuje poškozenému dosáhnout rychlejšího rozhodnutí ve věci apod.). Změna ustanovení § 43 odst. 1 TŘ tak přináší další rozšíření práv zejména těm, kterým byla trestným činem způsobena nemajetková újma nebo na jejichž úkor se pachatel trestného činu obohatil. Uvedenou novelou trestního řádu dochází k posílení práv poškozeného, který tak bude moci v rámci trestního řízení dosáhnout úplné satisfakce. Zdůraznit je třeba i to, že za poškozeného se nadále považuje i ten, kterému byla škoda v plném rozsahu nahrazena ještě před zahájením trestního stíhání.

---

¹⁴ GRUS, Z. Rozhodování o náhradě škody v adhezním řízení. *Trestněprávní revue*. 2004, roč. 3, č. 7, s. 206.

Aby bylo zamezeno tomu, že se pojem poškozeného bude vykládat příliš extenzivně, bylo nadále ponecháno ustanovení § 43 odst. 2 trestního řádu, které bylo vloženo již výše zmiňovanou novelou provedenou zákonem č. 265/2001 Sb. Dle tohoto ustanovení se za poškozeného nepovažuje ten, kdo se sice cítí být trestným činem morálně nebo jinak poškozen, avšak vzniklá újma není způsobena zaviněním pachatele, nebo její vznik není v příčinné souvislosti s trestným činem. Právě ono rozhodování o tom, zda je škoda v příčinné souvislosti s trestným činem, je otázkou mnohdy velmi složitou, o níž není možné rozhodnout ani po provedeném dokazování, přičemž současná právní úprava vlastně umožňuje rozhodovat o těchto otázkách ještě před tím, než je dokazování započato. V důsledku toho pak může dojít k vyloučení určité osoby jako poškozeného z účasti v trestním řízení, v němž by byl jinak oprávněn žádat náhradu škody, nemajetkové újmy či vydání bezdůvodného obohacení. Jelínek¹⁵ navrhuje, že budoucí právní úprava by měla umožnit, aby se o tom, zda určitá osoba je, či není poškozeným, rozhodovalo řádným procesním postupem (usnesením), proti kterému by byla přípustná stížnost. S takovým návrhem mi nezbyvá nic jiného než souhlasit, neboť jeho zavedení by znamenalo další rozšíření práv poškozených.

V souvislosti s pojmem poškozeného je třeba vymezit pojmy jako ublížení na zdraví, majetková škoda, nemajetková újma a bezdůvodného obohacení. Ani jeden z těchto pojmů není trestním řádem definován, a tudíž je třeba při jejich vymezení čerpat zejména z jiných právních předpisů (trestní zákoník, občanský zákoník), právní teorie a praxe. I když je pojem poškozený pojmem procesním, je nutné ho vykládat vždy v souvislosti s normami hmotného práva, a to nejen trestního, neboť ony určují obsah a rozsah všech těchto pojmů.

Poškozeným se v první řadě rozumí ten, kterému bylo **ublíženo na zdraví**. Pojmy ublížení na zdraví a těžká újma na zdraví jsou uvedeny v ustanovení § 122 trestního zákoníku, podle něž se ublížením na zdraví rozumí takový stav záležející v poruše zdraví nebo jiném onemocnění, který porušením normálních tělesných nebo duševních funkcí znesnadňuje, nikoliv jen po krátkou dobu, obvyklý způsob života poškozeného a který

---

¹⁵ JELÍNEK, J. Současná trestní politika – co je nejdůležitější?. In JELÍNEK, J., GRIVNA, T. a kol. *Poškozený a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu*. Praha: Leges, 2012, s. 14.

vyžaduje lékařské ošetření.¹⁶ Za ublížení na zdraví se považuje i těžká újma na zdraví, kterou se rozumí vážná porucha zdraví nebo jiné vážné onemocnění, přičemž trestní zákoník v ustanovení § 122 odst. 2 taxativně vyjmenovává jednotlivé případy, které se považují za těžké ublížení na zdraví. Pouze pro příklad mohu uvést zmrzačení, ochromení údu, zohyzdění apod. Rozdíl mezi ublížením na zdraví a těžkou újmou na zdraví je zejména v tom, že u těžké újmy na zdraví musí jít o vážnou poruchu zdraví nebo vážné onemocnění, které poškozený pocítuje jako citelnou újmu v obvyklém způsobu života, a dále v tom, že porucha zdraví musí mít delší dobu trvání.¹⁷ V této souvislosti je tak velmi důležitým vodítkem pracovní neschopnost poškozeného, avšak nikoliv jediným (např. bolestivost, povaha poranění apod.). Poškozeným je osoba i tehdy, jestliže ten, kdo jí ublížil na zdraví, nebyl následně stíhán či odsouzen přímo pro trestný čin ublížení na zdraví. Důvodem může být to, že ublížení na zdraví nedosáhlo požadované intenzity. Neznamená to ovšem, že škůdce nemůže být stíhán či odsouzen pro jiný trestný čin, v souvislosti s nímž došlo k ublížení na zdraví.¹⁸ Poškozeným je pak i osoba, které v souvislosti s ublížením na zdraví vůbec žádná majetková škoda nevznikla a která tak nebude poškozeným ve smyslu ustanovení § 43 odst. 3 TŘ. Na základě uvedeného pak můžeme osoby poškozené trestnou činností rozdělit do dvou skupin, o čemž blíže pojednávám v kapitole č. 4. Na tomto místě bych zmínila tu skutečnost, že právě při dopravních nehodách vznikají poškozeným citelné újmy, jež dosahují intenzity těžké újmy na zdraví, která má mnohdy nevratný následek, a to smrt.

Za poškozeného se dále považuje ten, kterému byla trestným činem způsobena **majetková škoda**. Vzhledem k tomu, že trestní předpisy nijak specificky nedefinují pojem škoda, je třeba tento pojem vykládat v souladu s právními předpisy jiných odvětví práva, a to zejména práva občanského.¹⁹ Majetkovou škodou se rozumí jen skutečně vzniklá škoda, kterou lze vyjádřit v penězích, tj. to, o co se již existující majetek poškozeného

---

¹⁶ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář. I. díl*. 7. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 511.

¹⁷ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 6. aktualiz. vyd. podle stavu k 1. 2. 2016. Praha: Leges, 2016, s. 180, ISBN 978-80-7502-106-9.

¹⁸ JELÍNEK, J. *Poškozený v českém trestním řízení*. 1. vydání. Praha: Karolinum, 1998, s. 22. ISBN 80-7184-618-X.

¹⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 10. 2009, sp. zn. 5 Tdo 923/2009 publikováno ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. R 34/2010 tr.

zmenšil, snížil nebo znehodnotil.²⁰ Majetkovou škodou je i ušlý zisk, tedy to, co poškozenému ušlo, resp. o co se majetek poškozeného nezvětšil, byť by k jeho zvětšení, nebýt trestného činu, došlo. Součástí skutečné škody jsou rovněž náklady vynaložené poškozeným na odvrácení škody, její zjištění a následné uvedené věci do původního stavu.²¹ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, definuje pojem škoda v ustanovení § 2894 odst. 1, a to jako újmu na jmění, přičemž z ustanovení § 495 zmiňovaného zákona vyplývá, že jmění je souhrnem majetku a dluhů osoby. Z uvedeného tedy vyplývá, že i vznik dluhu je třeba chápat jako škodu, kterou je nutné nahradit. Každou vzniklou škodu pak poškozený musí v rámci trestního řízení vyčíslit, respektive uplatnit v penězích. Právě ono nahrazení škody v penězích představuje výjimku z obecné zásady zakotvené v ustanovení § 2951 odst. 1 občanského zákoníku, dle které je třeba nejprve přistoupit k náhradě škody uvedením do předešlého stavu, a teprve není-li toto možné, nahradí se škoda v penězích. U poškozených z dopravních nehod je právě ono vyvážení či zmírnění újmy peněžitou cestou typické, když v rámci trestního řízení uplatňují poškození především nároky spočívající v bolestném, trvalých následcích či ušlém zisku.

Pojem *nemajetková újma* je pojmem, který se v trestním řádu vyskytuje od jeho novely provedené zákonem č. 181/2011 Sb. Tento pojem byl do účinnosti uvedeného zákona vlastní pouze občanskému zákoníku. Vyškrtnutím slov morální a jiná škoda a jejich nahrazení pojmem nemajetková újma v legální definici poškozeného tak došlo ke sjednocení právní terminologie. Toto lze považovat za velmi přínosný počín, a to zejména v adhezním řízení, v němž je nutné vycházet z hmotněprávních ustanovení upravujících náhradu škodu a nemajetkové újmy tak, jak je obsažena zejména v občanském zákoníku.²² Nemajetkovou újmu je třeba chápat jako příkoří, které se projevuje jinde, než na majetku (např. v osobní sféře), přičemž nepřímě může mít i majetkové důsledky. Podle druhu práv, do nichž bylo zasaženo, může jít o nemajetkovou újmu všeobecně osobnostní, spotřebitelskou, soutěžní, uměleckou, vědeckou, atd. Za způsobenou nemajetkovou újmu vzniká soukromoprávní odpovědnost, v rámci níž za ni způsobitel odpovídá, přičemž existence zavinění a jeho formy může mít podle okolností vliv na formu i míru

---

²⁰ Plenární nález Ústavního soudu ze dne 30. 4. 2002, sp. zn. Pl. ÚS 18/01. Dostupné z: <http://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=pl-18-0> [online] [cit. 19. 7. 2020].

²¹ HUMLÁK, M. a kol. Občanský zákoník: komentář. Praha: C.H. Beck, 2015, s. 1688-1695. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-287-8.

²² Důvodová zpráva k zákonu č. 181/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád, s. 12. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=229&CT1=0> [online] [cit. 19. 7. 2020].

zadosti učinění, které může mít v závislosti na povaze porušeného práva podobu reparace peněžité i nepeněžité.²³ Avšak s ohledem na ustanovení § 43 odst. 3 TŘ je možné poškozenému v adhezním řízení přiznat náhradu nemajetkové újmy toliko v penězích. Na rozdíl od občanskoprávní úpravy tedy nepřichází nepeněžitá reparace v úvahu. Rozšířením práva poškozeného o možnost žádat v rámci adhezního řízení nemajetkovou újmu, došlo k tomu, že adhezní řízení v podstatě nahrazuje řízení občanskoprávní, v němž by se jinak poškozený svých nároků domáhal. I když se poškozený v současné době může všech svých nároků domáhat najednou v rámci jednoho řízení – adhezního řízení, je tato úprava poněkud nedokonalá, a tudíž i mnohdy kritizovaná. Kritika v této oblasti je svým způsobem pochopitelná, neboť posouzení vzniku nemajetkové újmy a její případné přiznání soudem je velmi náročné, a to i právě v občanském soudním řízení, natož v rámci trestního řízení, ve kterém se primárně řeší otázka viny a trestu a v rámci kterého nemají soudci mnohdy natolik odborné znalosti pro přiznání nemajetkové újmy, jaké by měli mít. Vždyť není tomu tak dlouho, kdy právě otázka náhrady nemajetkové újmy byla například v rámci ochrany osobnosti řešena výlučně soudy krajskými.²⁴ Terčem kritiky pak zůstává i nemožnost žádat nepeněžitou reparaci nemajetkové újmy. Visinger²⁵ k tomu uvádí, že zákonodárce by měl s přihlédnutím k jednotě právního řádu umožnit, aby i v adhezním řízení mohl soud rozhodnout o obnovení předchozího stavu, jestliže o to poškozený požádá a je-li to možné, o poskytnutí morálního zadosti učinění (např. formou veřejné omluvy poškozenému) apod. V souvislosti s náhradou nemajetkové újmy v rámci adhezního řízení dojde dle mého názoru v konečném důsledku, vzhledem k náročnosti prokazování nemajetkové újmy a její individuální povahy, k tomu, že soud odkáže poškozeného na řízení ve věcech občanskoprávních, a tím pádem dojde i k nárůstu počtu odvolání poškozenými z důvodu neuspokojení jejich nároků. Právní úprava týkající se přiznání nemajetkové újmy v rámci adhezního řízení tak není zcela promyšlená do všech důsledků, byť jejímu zdokonalování samozřejmě napomáhá existující judikatura, kdy za zmínku stojí například nálezy Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2844/14 ze dne 22. 12. 2015 nebo nálezy Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 3456/15 ze dne 9. 8. 2016.

---

²³ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář. I. díl. 7. doplněné a přepracované vydání.* Praha: C. H. Beck, 2013, s. 512.

²⁴ Srov. § 9 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění do 1. 1. 2014.

²⁵ VISINGER, R. Náhrada nemajetkové újmy v adhezním řízení. *Trestněprávní revue*. 2011, roč. 10, č. 3, s. 79.

Ustanovení § 43 odst. 3 TŘ ve spojení s § 228 TŘ nově upravuje možnost poškozeného domáhat se vydání *bezdůvodného obohacení*, které obžalovaný na jeho úkor trestným činem získal. Pojem „bezdůvodné obohacení“ není trestním řádem nijak více specifikován, a tudíž je třeba jej vykládat v souladu s úpravou obsaženou v ustanovení § 2991 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, v němž je vyjádřena zásada, že kdo se na úkor jiného bez spravedlivého důvodu obohatil, musí takové obohacení vydat. Ustanovení § 2991 odst. 2 uvedeného občanského zákoníku pak pojem bezdůvodného obohacení více rozvádí a říká, že bezdůvodným obohacením je majetkový prospěch získaný plněním bez právního důvodu, plněním z právního důvodu, který odpadl, a dále se za bezdůvodné obohacení považuje i protiprávní užití cizí hodnoty a také případ, kdy za obohacenou osobu bylo plněno to, co po právu měla plnit sama. V trestních věcech se zřejmě nejčastěji setkáme s bezdůvodným obohacením, které bylo získáno z nepoctivých zdrojů, tedy trestnou činností. V daném případě je třeba mít na paměti to, že úprava bezdůvodného obohacení není obsažena jen v občanském zákoníku, ale celá řada dalších právních předpisů tuto oblast upravuje speciálně (např. autorský zákon). O bezdůvodné obohacení se jedná tehdy, kdy na straně obohaceného pachatele dojde ke zvětšení jeho majetku, nebo k jeho zmenšení nedojde, ačkoliv se tak stát mělo. K bezdůvodnému obohacení na straně jednoho (pachatele) musí tedy dojít vždy na úkor druhého (poškozeného). Uvedené je právě znakem, který odlišuje bezdůvodné obohacení od škody, u níž škoda vzniká poškozenému, kdežto bezdůvodné obohacení získává pachatel, a to na úkor poškozeného.

Na závěr je třeba uvést, že k ublížení na zdraví, způsobení majetkové škody, nemajetkové újmy či k bezdůvodnému obohacení, musí dojít vždy v příčinné souvislosti s trestným činem, tj. musí být v příčinné souvislosti se skutkem, který je uveden v žalobním návrhu, pro který je obžalovaný stíhán. Uplatnila-li by osoba v trestním řízení nárok na náhradu majetkové škody, nemajetkové újmy či vydání bezdůvodného obohacení, jejichž vznik by v příčinné souvislosti se skutkem, pro který je obžalovaný stíhán, nebyl, pak by soud usnesením rozhodl, že takovou osobu jako poškozenou k hlavnímu líčení nepřipouští (§ 206 odst. 3 TŘ).²⁶

---

²⁶ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář. I. díl*. 7. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 514.

1.3. K odlišení pojmu poškozený a oběť trestné činnosti

Vzhledem k tomu, že v předchozím textu jsem několikrát zmínila pojem poškozený a pojem oběť trestné činnosti, považuji za důležité alespoň krátce vysvětlit rozdíl mezi těmito pojmy. Obětí se dle ustanovení § 2 odst. 2 zákona č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů) rozumí fyzická osoba, které bylo nebo mělo být trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková nebo nemajetková újma nebo na jejíž úkor se pachatel trestným činem obohatil. Dle odstavce 3 uvedeného zákona pak byla-li trestným činem způsobena smrt oběti, považuje se za oběť též její příbuzný v pokolení přímém, sourozenec, osvojenec, osvojitel, manžel nebo registrovaný partner, druh nebo osoba, které oběť ke dni své smrti poskytovala nebo byla povinna poskytovat výživu. Je-li těchto osob více, považuje se za oběť každá z nich. Zmiňovaný zákon pak dokonce hovoří o zvlášť zranitelné oběti, jíž je například dítě, osoba postižena fyzickým, psychickým či mentálním hendikepem, osoba se smyslovým poškozením apod. Ze samotné definice oběti se zdá, že se s pojmem poškozený určitým způsobem překrývá, avšak rozdíl mezi těmito pojmy je značný a odlišuje se především v těchto směrech:

- poškozený je v řízení před soudem stranou trestního řízení s procesními právy a povinnostmi, kdežto oběť je subjektem zvláštní péče poskytované státem,
- poškozeným může být osoba fyzická i právnická, popř. stát, avšak obětí může být jen osoba fyzická,
- za oběť lze považovat i pozůstalé po oběti, která v důsledku trestného činu zemřela, a to i kdyby takové osoby postavení poškozeného neměly,
- poškozenému se nahrazuje újma vzniklá v příčinné souvislosti s trestným činem, avšak u oběti se předchází i druhotné újmě (újma, která nebyla oběti způsobena přímo trestným činem, ale nastala až po jeho dokonání),
- poškozeným je z hlediska trestního řádu i právní nástupce, kdežto oběť nemůže svá práva jako subjektu zvláštní péče převést právním úkonem na jinou osobu.²⁷

---

²⁷ GRÍVNA, T. Zákon o obětech trestných činů. In JELÍNEK, J., GRÍVNA, T. a kol. *Poškozený a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu*. Praha: Leges, 2012, s. 26.

Ve srovnání s pojmem poškozený vymezení pojmu oběti nezahrnuje právnické osoby, avšak na druhou stranu zahrnuje osoby pozůstalé po oběti. Každá oběť může být zároveň poškozeným, ovšem opačně to konstatovat nelze.

2. Postavení, právní subjektivita a zastupování poškozeného v trestním řízení

2.1. Postavení a právní subjektivita poškozeného v trestním řízení

Poškozený má dle ustanovení § 12 odst. 6 TŘ postavení strany bez ohledu na to, zda je, či není subjektem adhezního řízení. Poškozený tedy neztrácí své postavení v trestním řízení tím, že mu již byla náhrada majetkové škody, nemajetkové újmy či bezdůvodného obohacení plně vydána, třeba i před zahájením trestního stíhání. Poškozený je stranou trestního řízení zcela samostatnou a nezávislou na ostatních stranách, tj. na tom, proti němuž se vede trestní řízení, na státním zástupci a zúčastněné osobě. Všechny zmiňované osoby včetně poškozeného jsou však stranou trestního řízení pouze v té fázi, kterou vede soud. I když jsou zájmy poškozeného většinou velmi totožné se zájmy státního zástupce, neboť je vlastně taktéž stranou, která vykonává žalobní funkci, může docházet i k těm situacím, kdy se naopak jejich zájmy rozcházejí. To se může stát především v otázkách hodnocení skutkového stavu věci a jeho právního posouzení či uplatňovaného nároku na náhradu škody co do základu a výše. Značný rozdíl v jejich postavení je i v tom, že státní zástupce reprezentuje veřejný zájem a je povinen vystupovat v trestním řízení zcela nestranně a nezaujatě, a kdy naopak poškozený je ten, který hájí svůj čistě soukromý zájem.²⁸ Vzhledem k tomu, že poškozený je osobou, které se trestná činnost obviněného přímo dotýká a je tedy nositelem důkazů, vystupuje v řízení před soudem často i jako svědek.

Postavení poškozeného je zachováno jak osobám fyzickým, tak i právnickým (tj. sdružení fyzických nebo právnických osob, účelová sdružení majetku, jednotky územní samosprávy a jiné subjekty, o kterých to stanoví zákon). Poškozeným může být i Česká republika – stát. Tím se také poškozený odlišuje od oběti trestné činnosti, kterou může být pouze osoba fyzická, neboť právnická osoba nemůže, jakožto právní fikce, pociťovat žádnou újmu, právnická osoba totiž není nositelem citů. Jak fyzické, tak i právnické osoby mají právní subjektivitu (způsobilost mít práva a povinnosti), stejně jako způsobilost

---

²⁸ JELÍNEK, J. *Poškozený v českém trestním řízení*. 1. vydání. Praha: Karolinum, 1998, s. 39-40. ISBN 80-7184-618-X

k právním úkonům. U fyzických osob vzniká právní subjektivita narozením a zaniká až smrtí, popř. prohlášením za mrtvého. Právnícké osoby mají právní subjektivitu od svého vzniku. Aby mohly fyzické či právnícké osoby uplatňovat náhradu majetkové škody, ne-majetkové újmy či vydání bezdůvodného obohacení dle ustanovení § 43 odst. 3 TŘ, musí mít způsobilost k právnímu jednání. Tato způsobilost k právním úkonům vzniká v plném rozsahu u fyzických osob nabytím zletilosti, což je dovršením osmnáctého roku věku. Před tímto dovršením mohou osoby nabýt zletilosti v plném rozsahu pouze po dovršení šestnácti let za předpokladu, že uzavřely se svolením soudu manželství. Právnícké osoby pak mají způsobilost k právním úkonům od svého vzniku, stejně jako právní subjektivitu.

2.2. Zastupování poškozeného v trestním řízení

2.2.1. Zastupování poškozeného zákonným zástupcem a opatrovníkem

Poškozený může v trestním řízení všechna svá práva, o nichž budu podrobněji hovořit v kapitole 3, vykonávat buď sám, nebo prostřednictvím jiných osob. Mezi tyto osoby patří zákonný zástupce, opatrovník či zmocněnec. Vykonává-li poškozený svá práva prostřednictvím zmiňovaných osob, pak hovoříme o zastupování poškozeného.

O zákonném zástupci se trestní řád zmiňuje v ustanovení § 45, a to v souvislosti se zastupováním poškozené osoby, která není plně svéprávná, či je ve svéprávnosti omezena. Takovým poškozeným je buď osoba nezletilá, či osoba již zletilá, avšak trpící duševní poruchou, pro kterou byla ve svéprávnosti omezena. Osoba nezletilá nemůže sama vykonávat svá procesní práva v trestním řízení, a to ani vedle zákonného zástupce.²⁹ Až v okamžiku, kdy nabude osoba poškozená zletilosti, je oprávněna vykonávat svá práva sama, přičemž v případě, kdy během trestního řízení osoba poškozená zletilosti nabyde, zanikají tím práva zákonného zástupce. O tom, kdo je zákonným zástupcem nezletilého, pojednává zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. V první řadě je zákonným zástupcem nezletilého poškozeného kterýkoliv rodič, a to za předpokladu, že je plně svéprávný a není zbaven rodičovské zodpovědnosti či není výkon jeho rodičovské zodpovědnosti pozastaven. V případě, kdy nemůže ani jeden z rodičů vykonávat svá práva (typicky kdy

---

²⁹ RŮŽIČKA, M., PÚRY F., ZEŽULOVÁ J. *Poškozený a adhezní řízení v České republice*. Praha: C.H. Beck, 2007, s. 279. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-80-7179-559-9.

by mohlo dojít ke střetu zájmů mezi nezletilým a rodiči nebo ke střetu zájmů dětí těchto rodičů), ustanoví soud dítěti opatrovníka, který bude nezletilého v řízení nebo při určitém právním jednání zastupovat.

Od uvedeného případu je třeba odlišovat případ ustanovení opatrovníka dle § 45 odst. 2 TŘ, podle kterého v případě, kdy zákonný zástupce nemůže vykonávat svá práva a je zde nebezpečí z prodlení, ustanoví předseda senátu a v přípravném řízení státní zástupce k výkonu práv poškozeného opatrovníka (§ 45 odst. 2 TŘ). Toto ustanovení dopadá na případy, kdy jsou zákonní zástupci poškozeného např. dlouhodobě hospitalizováni v nemocnici, dlouhodobě pobývají v cizině, popř. i na případy kolize mezi zákonnými zástupci (jeden z rodičů spáchal trestný čin ke škodě vlastního nezletilého dítěte) nebo kdy je rodič spolupachatelem mladistvého.³⁰ Poškozenému lze opatrovníka ustanovit analogicky dle § 45 odst. 2 TŘ také tehdy, kdy nelze doručit rozsudek poškozenému, který uplatnil nárok na náhradu škody a který je neznámého pobytu nebo je pro dlouhodobý pobyt v cizině nedosažitelný.³¹ Za splnění podmínek daného ustanovení (zákonný zástupce nemůže vykonávat svá práva a hrozí nebezpečí z prodlení) tak předseda senátu a v přípravném řízení státní zástupce ustanoví opatrovníka z úřední povinnosti vždy. Proti rozhodnutí o ustanovení opatrovníka je přípustná stížnost.

Na základě novely trestního řádu provedené zákonem č. 55/2017 Sb., byla zavedena možnost (v případě nebezpečí z prodlení) ustanovit opatrovníka i právnické osobě, která nemá osobu způsobilou činit úkony v řízení. K takové situaci dochází typicky např. v důsledku toho, že poškozená právnická osoba nemá žádný statutární orgán, příp. za právnickou osobu tento statutární orgán není oprávněn pro střet zájmů jednat.³²

---

³⁰ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář. I. díl*. 7. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 544.

³¹ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 3. aktualizované a doplněné vydání podle stavu k 1. 4. 2013 včetně změn vyplývajících ze zákona č. 45/2013 Sb. Praha: Leges, 2013, s. 288.

³² Důvodová zpráva k zák. č. 55/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním a další související zákony zákon, s. 77-78. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=7&CT=753&CT1=0> [online] [cit. 19. 7. 2020].

2.2.2. Zastupování poškozeného zmocněncem

Dalším případem zastoupení poškozeného v trestním řízení je jeho zastoupení zmocněncem (§ 50 odst. 1 TŘ). Jedná se o právo poškozeného nechat se v trestním řízení zastoupit, a to k výkonu práv, které by jinak mohl vykonávat osobně (k tomu podrobně v kapitole č. 4). Zmocněncem poškozeného může být jak fyzická, tak i právnická osoba, přičemž trestní řád neuvádí, zda zmocněncem může být pouze osoba s právnickým vzděláním, či jím může být kdokoliv. Z ustanovení § 50 odst. 2 TŘ vyplývá, že v případě, kdy je zmocněncem poškozeného osoba fyzická, musí být tato osoba plně svéprávná, resp. tato osoba nesmí být ve svéprávnosti omezena. To znamená, že zmocněncem poškozeného může být jakákoliv osoba v případě splnění zmiňované podmínky. Uvedené ustanovení pak zmiňuje ještě jedno omezení, kdy zmocněncem poškozeného nemůže být při hlavním líčení a veřejném zasedání ten, kdo je k němu předvolán jako svědek, znalec nebo tlumočník. V souvislosti s přijetím zákona č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů, bylo ustanovení § 50 odst. 1 TŘ týkající se zmocněnce poškozeného doplněno tak, že zmocněnec poškozeného může být současně důvěrníkem podle zákona o obětech trestných činů, přičemž důvěrníkem může být pouze plně svéprávná fyzická osoba a nemůže jím být osoba, která má v trestním řízení postavení obviněného, obhájce, svědka, znalce či tlumočníka. Osobu zmocněnce je třeba od osoby důvěrníka rozlišovat, i když může být zmocněnec poškozeného/oběti zároveň jeho důvěrníkem a naopak. Důvěrník totiž na rozdíl od zmocněnce poskytuje osobě poškozené/oběti pouze jakousi psychickou pomoc a podporu, kdy jej doprovází k různým úkonům v rámci trestního řízení, avšak nemůže sám do jeho průběhu jakýmkoliv způsobem zasahovat. Zpravidla bude důvěrníkem osoba blízká poškozenému/oběti a zmocněncem pak osoba třetí, od osoby blízké odlišná.

Zatímco zastoupení poškozeného zákonným zástupcem nebo opatrovníkem vzniká na základě zákona, tj. rozhodnutím soudu, zastoupení poškozeného zmocněncem vzniká na základě právního jednání poškozeného, tj. na základě smlouvy o zastoupení a udělené plné moci. Jedná se tedy o vůli poškozeného, koho si jako zmocněnce zvolí. Do tohoto práva poškozeného nelze nikterak zasahovat, zejména činit toto právo závislé na tom, zda účast zmocněnce byla potřebná či nikoliv.³³ V případě, kdy poškozený není

---

³³ RŮŽIČKA, M., PŮRY, F., ZEŽULOVÁ, J. *Poškozený a adhezní řízení v České republice*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 290.

plně svéprávný nebo je ve svéprávnosti omezen, může jeho zákonný zástupce v rámci svých oprávnění (§ 45 odst. 1 TŘ) zvolit poškozenému také zmocněnce k zastupování v trestním řízení. V praxi pak nejčastěji jako zmocněnec poškozeného vystupuje advokát.

Jak jsem zmínila již výše, poškozený si zmocněnce volí především k výkonu práv, které by jinak mohl vykonávat osobně. Ustanovení § 51 TŘ upravuje konkrétně práva zmocněnce s tím, že ten je oprávněn za poškozeného činit návrhy a podávat za něj žádosti a opravné prostředky, jakož je i oprávněn účastnit se všech úkonů, kterých se může zúčastnit sám poškozený. Zmocněnec vykonává zmiňovaná oprávnění vždy jménem poškozeného s tím, že poškozený, který je zastoupen zmocněncem, nemůže vykonávat tato oprávnění vedle něj. Uvedené se však netýká případů, kdy má sám poškozený osobně něco vykonat (např. výslech poškozeného jako svědka, účast poškozeného u rekonstrukce trestného činu, rekognice, konfrontace apod.). V případě zastoupení poškozeného zmocněncem jsou pak i veškeré písemnosti určené poškozenému doručovány jeho zmocněnci s výjimkou těch, kterými se poškozený vyzývá k tomu, aby sám něco vykonal, např. již zmiňovaný výslech poškozeného jako svědka (§ 45a TŘ).

Novela trestního řádu provedená zákonem č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů, rozšířila v ustanovení § 51 odst. 2 TŘ práva zmocněnce v tom směru, že zmocněnec poškozeného je již *od zahájení trestního stíhání* oprávněn být přítomen při vyšetřovacích úkonech, jimiž se mají objasnit skutečnosti důležité pro uplatnění práv osob, které zastupuje, a jejichž výsledek může být použit jako důkaz v řízení před soudem, ledaže by přítomností zmocněnce mohl být zmařen účel trestního řízení nebo nelze provedení úkonu odložit a vyrozumění o něm zajistit. Tímto oprávněním dal zákonodárce zmocněnci poškozeného vlastně stejný rozsah oprávnění jako má obhájce obviněného a můžeme tak hovořit i o jakémsi průlomu do zásady neveřejnosti úkonů přípravného řízení.³⁴ Dle uvedeného ustanovení se však zmocněnec poškozeného nemůže účastnit všech vyšetřovacích úkonů, nýbrž pouze těch, jimiž se mají objasnit skutečnosti důležité pro uplatnění práv osob, které zastupuje, a jejichž výsledek může být použit jako důkaz. Jde tak o všechny vyšetřovací úkony, které souvisejí s objasněním skutku, v rámci něhož došlo ke způsobení škody nebo nemajetkové újmy poškozenému anebo jimž se obviněný na úkor poškozeného obohatil, a dále se jedná o všechny vyšetřovací úkony, které mají význam pro

---

³⁴ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář. I. díl*. 7. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 584.

objasnění důvodu a rozsahu způsobené škody, nemajetkové újmy nebo získání bezdůvodného obohacení. Naproti tomu budou z účasti zmocněnce na vyšetřovacích úkonech vyloučeny ty úkony, které by se týkaly výlučně otázek, jež nesouvisí s uplatněním práv osob, které zmocněnec zastupuje, tj. u jiných skutků spáchaných obviněným, dále druhu a výměry trestu, který má být obviněnému uložen.³⁵ Co se týče pojmu vyšetřovací úkon, jehož výsledek může být použit jako důkaz, tak tímto se rozumí úkon, který směřuje k dokazování a je prováděn policejním orgánem po zahájení trestního stíhání, popř. státním zástupcem, jinými osobami však nikoliv. Hlavním smyslem tohoto vyšetřovacího úkonu je důkaz opatřit a za zákonem stanovených podmínek jej i provést. Jedná se typicky o úkony jako výslech obviněného, svědků, znaleců, konfrontaci, rekonstrukci a další obdobné úkony. Nutno podotknout, že povahu vyšetřovacího úkonu dle tohoto ustanovení nemají postupy spojené se sepisováním úředních záznamů zejména o podaných vysvětleních (byť by byly prováděny po zahájení trestního stíhání), dále úkony spojené s využitím operativně pátracích prostředků, záměnou zásilky, odposlechem a záznamem telekomunikačního provozu apod.³⁶ Z oprávnění zmocněnce zúčastnit se vyšetřovacích úkonů jsou zákonem stanoveny dvě výjimky, a to jednak kdy by zmocněnec mohl svou přítomností na vyšetřovacím úkonu zmařit účel trestního řízení a jednak kdy by nebylo možné odložit provedení vyšetřovacího úkonu a vyrozumění zmocněnce o něm by nebylo možné zajistit. Přítomnost zmocněnce tak bude z účasti na vyšetřovacím úkonu vyloučena v případě, kdy by účast na konkrétním vyšetřovacím úkonu ohrožovala vyšetření skutku a odhalení a usvědčení konkrétního pachatele trestného činu a dále v případě, kdy provedení vyšetřovacího úkonu nesnese odkladu, např. se může jednat o úkon, který vzhledem k ohrožení jeho provedení nebo nebezpečí ztráty, zmaření nebo snížení jeho důkazní hodnoty nesnese ani odkladu pro vyrozumění zmocněnce poškozeného o tom, že se úkon koná. Dle ustanovení § 51 odst. 2 TŘ je zmocněnec poškozeného dále oprávněn obviněnému i jiným vyslýcháným osobám klást otázky, avšak teprve poté, co policejní orgán výslech ukončí a udělí mu slovo. Zmocněnec může také kdykoliv v průběhu úkonu vznášet námitky proti způsobu jeho provádění. V případě, kdy zmocněnec klade otázky obviněnému či jiným vyslýcháným osobám, musí být tyto otázky pokládány srozumitelně

---

³⁵ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář. I. díl. 7. doplněné a přepracované vydání*. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 585.

³⁶ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář. I. díl. 7. doplněné a přepracované vydání*. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 586.

a jasně a nesmí se jednat o tzv. otázky kapciózní a sugestivní. Na rozdíl od otázek, které může zmocněnec poškozeného klást až poté, co mu bylo policejním orgánem uděleno slovo, vznášet námitky proti způsobu provádění úkonu může zmocněnec poškozeného kdykoliv během jeho průběhu a tato námitka musí být uvedena do protokolu. Pokud trestní řád v uvedeném ustanovení hovoří o policejním orgánu, rozumí se jím jak policejní orgán, který koná vyšetřování, tak i státní zástupce, jenž koná vyšetřování např. u příslušníků Bezpečnostní informační služby, Vojenského zpravodajství, Vojenské policie atd.

Zmocněnec poškozeného může k realizaci svých oprávnění uvedených v ustanovení § 51 odst. 2 TŘ oznámit policejnímu orgánu, který koná vyšetřování, že se chce účastnit jednotlivého vyšetřovacího úkonu nebo vyšetřovacích úkonů určitého druhu, popř. všech vyšetřovacích úkonů s tím, že toto je policejní orgán povinen respektovat, neboť se jedná o právo zmocněnce poškozeného (§ 51 odst. 3 TŘ). Policejní orgán tak na druhou stranu nemůže zmocněnce poškozeného k účasti na vyšetřovacím úkonu nikterak nutit a ukládat mu za jeho neúčast případně nějaké sankce. Pokud zmocněnec poškozeného policejnímu orgánu oznámí, že se chce vyšetřovacího úkonu zúčastnit, je policejní orgán povinen sdělit mu včas druh úkonu, dobu a místo konání každého vyšetřovacího úkonu, ledaže nelze provedení úkonu odložit a vyrozumění zmocněnce zajistit. Vyrozumění může policejní orgán učinit osobně, písemně či telefonicky a musí být učiněno včas, tj. tak, aby měl zmocněnec poškozeného vždy dostatek času zajistit svou účast na úkonu, nebo za sebe poslat substituta, tzn. musí to být učiněno v dostatečném časovém předstihu, který se vždy posuzuje dle povahy konkrétního úkonu, neodkladnosti jeho provedení atd. Policejní orgán musí v oznámení o konání vyšetřovacího úkonu vždy specifikovat o jaký úkon trestního řízení se jedná, neboť na základě toho pak může zmocněnec poškozeného zvážit svou účast na takovém úkonu, tzn. že např. u výsledku svědka musí policejní orgán v oznámení uvést údaje, podle nichž lze takovou osobu ztotožnit, u vyšetřovacího pokusu pak to, jaké konkrétní skutečnosti jím mají být ověřeny apod. V případě, kdy má být vyslýchán svědek, jehož totožnost má být z důvodů uvedených v ustanovení § 55 odst. 2 TŘ utajena, nesmí sdělení o výsledku svědka obsahovat údaje, podle nichž by bylo možné zjistit skutečnou totožnost svědka (§ 51 odst. 4 TŘ). Policejní orgán je povinen přijmout opatření, která znemožňují zmocněnci zjistit skutečnou totožnost svědka. Těmito opatřeními se pak rozumí vytvoření podmínek, které zmocněnci zabraňují zjistit podobu svědka, jeho jméno a příjmení, popř. další osobní údaje, zajistit modulaci hlasu, kterou se rozumí

síla, výška a zabarvení hlasu, rychlost řeči, přestávky v řeči a další hlasové charakteristiky. To vše lze zajistit různými způsoby jako je například využití audio či videotechniky, dělící stěny ve výslechové místnosti apod.³⁷

Novelizaci trestního řádu provedenou zákonem č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů, týkající se oprávnění zmocněnce poškozeného, shrnuje P. Šámal tak, že všemi těmito oprávněními je vyrovnávána pozice poškozeného s postavením obviněného, a v konečném důsledku i posilována kontradiktornost trestního řízení, která se pak projevuje zejména v řízení před soudem. Vzhledem k tomu, že zmocněnec poškozeného je oprávněn, nikoliv však povinen, účastnit se procesních úkonů v přípravném řízení, může se některých z nich účastnit a jiných nikoliv, v souladu s potřebou zastupování poškozeného a jeho pokyny.³⁸

2.2.3. Zastupování poškozeného zmocněncem bezplatně či za sníženou odměnu

Náklady, které s přibráním zmocněnce pro zastupování v trestním řízení poškozenému vzniknou, si hradí poškozený sám, pokud nebyla povinnost k náhradě nákladů poškozeného uložena odsouzenému soudem (blíže v kapitole č. 6). Novela trestního řádu provedená zákonem č. 265/2001 Sb. však upravila za přesně stanovených podmínek v ustanovení § 51a TR nárok poškozeného na právní pomoc poskytovanou zmocněncem bezplatně či za sníženou odměnu, jestliže to odůvodňují jeho majetkové poměry, jeho zastoupení zmocněncem není zcela nadbytečné a poškozený v souladu se zákonem uplatnil nárok na náhradu majetkové škody, nemajetkové újmy nebo na vydání bezdůvodného obohacení (§ 43 odst. 3 TR). Další novela trestního řádu provedená zákonem č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů, rozšířila možnost právní pomoci bezplatně nebo za sníženou odměnu poškozeného, který je zvláště zranitelnou obětí podle zákona o obětech trestných činů, kterému byla způsobena úmyslným trestným činem těžká újma na zdraví, nebo který je pozůstalým po oběti, které byla trestným činem způsobena smrt. Současně tato novela u poškozeného mladšího osmnácti let, pokud nejde o trestný čin zanedbání

---

³⁷ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář. I. díl. 7. doplněné a přepracované vydání*. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 588-589.

³⁸ ŠÁMAL, P. K novelizaci trestního řádu v souvislosti s návrhem zákona o obětech trestných činů. IN: JELÍNEK, J., GRÍVNA, T. *Poškozený a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu*. Praha: Leges, 2012, s. 36-37.

povinné výživy, zakotvila právo na právní pomoc zmocněncem bezplatně, a to i v případech, že není nemajetný, tedy má dostatek finančních prostředků, aby si sám hradil náklady s přibráním zmocněnce.

Účelem ustanovení § 51a TŘ je posílení práv poškozeného v trestním řízení v těch případech, kdy vzhledem k jeho postavení (zvlášť zranitelná oběť) nebo ke způsobení mu těžké újmy na zdraví nebo smrti, kdy pak uplatňují práva poškozených pozůstalí, anebo k povaze náhrady škody nebo nemajetkové újmy nebo její výši nebo vzhledem k povaze a rozsahu bezdůvodného obohacení, by poškozený bez náležité právní pomoci mohl jen obtížně uplatnit svá práva a nárok na náhradu škody. V takových případech je totiž poškozený zpravidla trestným činem mimořádně postižen a nemá dostatečnou znalost právní úpravy, a posílení jeho práv je potřebné i vzhledem k povaze adhezního řízení v rámci trestního řízení a jeho vztahu k řešení otázky viny a trestu.³⁹

O bezplatném právním zastoupení či o zastoupení za sníženou odměnu zmocněncem se trestní řád v ustanovení § 51a zmiňuje ve třech případech. V prvním případě (§ 51a odst. 1 věta první TŘ) trestní řád hovoří o zastoupení poškozeného, kterému byla způsobena úmyslným trestným činem těžká újma na zdraví nebo je pozůstalým po oběti, které byla trestným činem způsobena smrt, osvědčili-li, že nemá dostatek finančních prostředků, aby si hradil náklady vzniklé s přibráním zmocněnce. Ve druhém případě (§ 51a odst. 1 věta druhá TŘ) pak trestní řád zmiňuje poškozeného, který uplatnil v souladu se zákonem nárok na náhradu majetkové škody nebo nemajetkové újmy nebo na vydání bezdůvodného obohacení (§ 43 odst. 3 TŘ) a vzhledem k povaze uplatňované náhrady majetkové škody nebo nemajetkové újmy nebo její výši nebo vzhledem k povaze a rozsahu bezdůvodného obohacení nejde zřejmě o nadbytečné zastoupení zmocněncem. Na rozdíl od prvního případu se zde bezplatné zastoupení či zastoupení za sníženou odměnu nevztahuje na poškozeného podle obecné definice uvedené v ustanovení § 43 odst. 1 TŘ, nýbrž jen na poškozeného, který uplatnil včas a řádně svůj nárok dle § 43 odst. 3 TŘ. Ve třetím případě (§ 51a odst. 2 TŘ) pak trestní řád zmiňuje bezplatné zastoupení poškozeného, který je mladší osmnácti let nebo je zvlášť zranitelnou obětí dle zákona o obětech

---

³⁹ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář. I. díl*. 7. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 591.

trestných činů⁴⁰, které mají nárok na právní pomoc poskytovanou zmocněncem bezplatně i bez splnění podmínek uvedených v ustanovení § 51a odst. 1 TŘ (tj. prokázání nedostatku finančních prostředků).

V prvních dvou zmíněných případech rozhoduje o bezplatném právním zastoupení či zastoupení za sníženou odměnu poškozeného zmocněncem předseda senátu a v přípravném řízení soudce vždy na návrh⁴¹ poškozeného, který musí osvědčit, že nemá dostatek finančních prostředků na to, aby si hradil přibrání zmocněnce sám. Jak již bylo uvedeno shora, výjimkou je poškozený mladší osmnácti let nebo zvlášť zranitelná oběť podle zákona o obětech trestných činů, kteří mají nárok na bezplatné zastoupení, i když nesplňují uvedenou podmínku. Poškozený by jinak měl již se samotným návrhem na bezplatné zastoupení či zastoupení za sníženou odměnu zmocněncem předložit doklady, jež odůvodňují jeho nemajetnost. Takovými doklady mohou být např. potvrzení od úřadu práce, že je poškozený veden v evidenci uchazečů o zaměstnání, že je mu poskytována podpora v nezaměstnanosti, potvrzení, že není vlastníkem žádného majetku, výpis z bankovního účtu, výpis z katastru nemovitostí apod. Majetkové poměry poškozeného soud nezjišťuje z úřední povinnosti a je tudíž na poškozeném, zda náležitým způsobem osvědčí svou nemajetnost či nikoliv. Pokud poškozený neosvědčí nedostatek finančních prostředků náležitým způsobem, a to ani na výzvu soudu, soud rozhodne usnesením o zamítnutí takového návrhu, proti němuž je přípustná stížnost, jež má odkladný účinek. Naopak osvědčí-li poškozený, že dostatek finančních prostředků na úhradu zmocněnce nemá, rozhodne předseda senátu a v přípravném řízení soudce o bezplatné právní pomoci či pomoci za sníženou odměnu, a to usnesením, proti kterému je přípustná stížnost a má odkladný účinek. Zákon po novele trestního řádu provedené zákonem č. 45/2013 Sb. o obětech trestných činů preferuje volbu zmocněnce samotným poškozeným a jen pro případ, že si poškozený zmocněnce nezvolí, ustanoví mu předseda senátu (samosoudce) a v přípravném řízení soudce zmocněnce, kterým musí být advokát, který je zapsaný v registru

---

⁴⁰ Pojem oběť a zvlášť zranitelná oběť viz. ustanovení § 2 odst. 2, 3 a 4 zákona č. 45/2013 Sb. o obětech trestných činů.

⁴¹ Je-li návrh podáván v přípravném řízení, podává se vždy prostřednictvím státního zástupce, který k němu připojí potřebné údaje o konkrétní trestní věci, a především údaje o tom, zda se jedná o poškozeného dle § 51a odst. 1 věty první, či o poškozeného dle § 51a odst. 1 věty druhé. Státní zástupce je povinen předložit všechny návrhy se svým vyjádřením o důvodnosti návrhu soudu, a to i v případě, kdy by byl přesvědčen, že poškozený nesplňuje všechny předpoklady pro ustanovení bezplatného zmocněnce či zmocněnce za sníženou odměnu. V řízení před soudem podává poškozený návrh soudu, který věc projednává v prvním stupni.

poskytovatelů pomoci obětem trestných činů⁴² pro právní pomoc podle zákona o obětech trestných činů, a to podle místa působnosti a pořadí, jak v něm následují. Není-li to možné nebo účelné, ustanoví zmocněncem jiného advokáta, přičemž se při jeho ustanovování použijí obdobně ustanovení § 39 odst. 2 a 3 TŘ a postupuje se podle obdobných zásad, podle kterých se ustanovuje obhájce obviněnému. Zákon o obětech trestných činů sám však nevylučuje, aby si poškozený zvolil zmocněncem i jinou osobu, kterou může být i právnická osoba, přičemž zmocněnec může být zároveň jeho důvěrníkem.⁴³ Podle dokladů předložených poškozeným může být rozhodnuto buďto o bezplatném právním zastoupení, nebo o zastoupení za sníženou odměnu, kdy se poškozený na úhradě nákladů zmocněnce bude částečně spolupodílet, přičemž vázanost návrhem poškozeného o tom, zda má jít o bezplatnou právní pomoc či pomoc za sníženou odměnu, není dána a předseda senátu, popř. soudce může rozhodnout i jinak, než bylo poškozeným navrženo.

I kdyby poškozený podle věty druhé § 51a odst. 1 TŘ splnil obě zákonné podmínky pro poskytnutí bezplatné právní pomoci zmocněncem nebo právní pomoci za sníženou odměnu, a to osvědčení své nemajetnosti a řádné a včasné uplatnění nároku na náhradu majetkové škody, nemajetkové újmy nebo na vydání bezdůvodného obohacení, nebude mu zmocněnec ustanoven a jeho návrh bude zamítnut, pokud k povaze uplatňované náhrady majetkové škody nebo nemajetkové újmy nebo její výši nebo vzhledem k povaze a rozsahu bezdůvodného obohacení by takové zastoupení zmocněncem bylo zřejmě nadbytečné. V praxi se tak bude jednat o jednoduché případy, u nichž není třeba hlubšího právního posouzení či dokazování, a je možné o nároku poškozeného rozhodnout bez obtíží na základě již uplatněného nároku. Zamítnut může být i návrh v případě, kdy by byla výše majetkové škody, nemajetkové újmy či rozsah bezdůvodného obohacení nižší, než by zřejmě byly náklady na zastoupení poškozeného zmocněncem. Nicméně v souvislosti s rozšiřováním práv poškozených a úkonů, kterých se poškozený, resp. jeho

---

⁴² Do registru poskytovatelů pomoci obětem trestných činů запиše na žádost advokáta ministerstvo pro služby spočívající v právní pomoci, pokud souhlasí s poskytováním právní pomoci obětem vymezeným v § 5 odst. 1 alespoň v omezeném rozsahu bezplatně. Srov. § 47 odst. 1a § 48 zákona č. 45/2013 Sb.

⁴³ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář. I. díl.* 7. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 597.

zmocněnec mohou účastnit, často dochází k tomu, že náklady na zastupování poškozeného převyšují mnohdy přiznaný nárok na náhradu škody.⁴⁴

Na tomto místě pak považuji za nutné zmínit nálezy Ústavního soudu ze dne 21. 11. 2017 sp. zn. IV. ÚS 2334/17⁴⁵, podle kterého, bude-li právo na bezplatné zastoupení zmocněncem nebo za sníženou odměnu poškozenému přiznáno, by měla být odměna zmocněnce hrazena od okamžiku podání důvodného návrhu na přiznání nároku na bezplatnou právní pomoc. Je tedy více než žádoucí, aby tento návrh byl zvoleným či ustanoveným zmocněncem učiněn vždy co nejdříve, nejlépe ihned po jeho zvolení či ustanovení.

V ustanovení § 51a odst. 5 TŘ jsou pak uvedeny důvody pro zproštění zmocněnce povinnosti zastupovat poškozeného. V přípravném řízení soudce a v řízení před soudem předseda senátu (samosoudce) rozhodne o zproštění zmocněnce povinnosti poškozeného zastupovat, pokud pominou důvody, které vedly k ustanovení zmocněnce poškozeného (např. poškozený přestal splňovat podmínky pro ustanovení zmocněnce bezplatného nebo za sníženou odměnu, protože má již dostatek finančních prostředků) a dále tehdy, kdy zmocněnec nemůže z důležitých důvodů poškozeného dále zastupovat (např. zmocněncem je osoba, která je v řízení předvolávána jako svědek, znalec či tlumočník)⁴⁶. O zproštění povinnosti zastupovat je možné rozhodnout usnesením jak na návrh, který může podat státní zástupce, poškozený i zmocněnec, tak i bez návrhu, tj. z úřední povinnosti. Proti usnesení o zproštění povinnosti zastupovat je přípustná stížnost, jež má odkladný účinek.

Na závěr této kapitoly je třeba v souvislosti s poškozeným, jež má nárok na ustanovení zmocněnce ve smyslu ustanovení § 51a odst. 1, 2 a 4 TŘ, zmínit jeho právo žádat dle ustanovení § 151a TŘ, aby předseda senátu a v přípravném řízení státní zástupce rozhodl o tom, že stát ponese náklady na znalecký posudek, který si poškozený vyžádá. Této žádosti však nemusí být vždy vyhověno, a to především z toho důvodu, že by takový znalecký posudek nebyl pro objasnění věci potřebný nebo stejný úkon k prokázání téže

---

⁴⁴ HERANOVÁ, S. Odměna advokáta jako zmocněnce poškozeného v trestním řízení. *Bulletin Advokacie*. 2017, č. 5, s. 36-41.

⁴⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 21. 11. 2017 sp. zn. IV. ÚS 2334/17. Dostupné z: <http://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=15-2334-17> [online] [cit. 19. 7. 2020].

⁴⁶ Trestní řád výslovně neřeší situaci po zproštění povinnosti zmocněnce zastupovat poškozeného v případě, kdy je jeho zastupování vyloučeno, avšak důvody pro bezplatnou právní pomoc či pomoc za sníženou odměnu trvají. V takovém případě tedy poškozenému zřejmě nebrání nic v tom, aby podal nový návrh podle § 51a odst. 1 a 3 TŘ, a to dokonce již v souvislosti s rozhodováním o zproštění povinnosti zastupovat dle § 51a odst. 5 TŘ.

skutečnosti vyžádal již orgán činný v trestním řízení. Rozhodnutí má formu usnesení, proti kterému je přípustná stížnost.

2.2.4. Zastupování poškozených společným zmocněncem

Institut společného zmocněnce byl do trestního řádu včleněn novelou provedenou zákonem č. 265/2001 Sb., a to do ustanovení § 44 odst. 2 trestního řádu a bylo tím tak nahrazeno jeho původní znění, podle něhož v řízení o trestných činech náležejících do příslušnosti krajského soudu rozhodne o účasti poškozeného soud podle povahy projednávané věci. Důvodem pro zavedení institutu společného zmocněnce byla především skutečnost, že v posledních letech začal narůstat počet trestních věcí, v nichž se objevoval vysoký počet poškozených, v důsledku čehož vznikaly obrovské finanční nároky a celý průběh trestního řízení byl velice zatížen velkým počtem úkonů souvisejících s právy poškozených, které bylo třeba provádět, a tím vším tak byl ohrožen zejména účel trestního řízení. Zmíněné ustanovení pak stanoví, že je-li počet poškozených mimořádně vysoký a jednotlivým výkonem jejich práv by mohl být ohrožen rychlý průběh trestního stíhání, rozhodne předseda senátu a v přípravném řízení na návrh státního zástupce soudce, že poškození mohou svá práva v trestním řízení uplatňovat jen prostřednictvím společného zmocněnce, kterého si zvolí.

Rozhodnutí o společném zmocněnci, které má formu usnesení, proti němuž je přípustná stížnost bez odkladného účinku, činí předseda senátu a v přípravném řízení na návrh státního zástupce soudce, a to za splnění dvou podmínek, jež musejí být splněny kumulativně (§ 44 odst. 2 věta první TR). První podmínkou je mimořádně vysoký počet poškozených a tou druhou pak skutečnost, že by byl jednotlivým výkonem práv poškozených ohrožen rychlý průběh trestního stíhání. Pokud jde o podmínku mimořádně vysokého počtu poškozených, tak v této souvislosti trestní řád výslovně nestanoví, jaký počet poškozených je považován za mimořádně vysoký, ale vždy bude třeba tento počet určit v každém jednotlivém případě s přihlédnutím jak k počtu poškozených, tak i k výši uplatňované škody, nemajetkové újmy či k rozsahu bezdůvodných obohacení a k ostatním okolnostem. Stejně tak splnění druhé podmínky se posuzuje dle okolností konkrétního případu s tím, že musí být přihlíženo především k zásadě rychlosti řízení. Dle věty druhé § 44 odst. 2 TR rozhodnutí (usnesení) o nutnosti zvolit si společného zmocněnce oznámí

v řízení před soudem soud a v přípravném řízení státní zástupce, a to pouze těm poškozeným, jež uplatnili nárok dle ustanovení § 43 odst. 3 TŘ. Ostatním poškozeným se usnesení oznamuje při prvním úkonu trestního řízení, ke kterému se předvolávají nebo o kterém se vyrozumívají. Pokud by se někteří poškození vůbec k žádnému úkonu nepředvolávali nebo se o něm nevyrozumívali, není třeba jim usnesení oznamovat, pokud nejde o poškozené dle ustanovení § 43 odst. 3 TŘ.⁴⁷

Jsou-li splněny obě výše uvedené podmínky, pak je třeba, aby si poškození společného zmocněnce sami zvolili, přičemž počet zmocněnců zvolených poškozenými nesmí být více než šest. Ti, kteří si jej nezvolí, nemohou následně uplatňovat svá procesní práva poškozeného v trestním řízení, a to včetně uplatnění nároku na náhradu škody, nemajetkové újmy či vydání bezdůvodného obohacení. Tím však není dotčeno jejich právo domáhat se náhrady v řízení občanskoprávním či v jiném řízení. Pokud by byl počet zmocněnců více než šest a poškození se mezi sebou nedohodnou o jejich výběru (k tomuto však nemohou být nikterak nuceni), provede výběr soud, a to s přihlédnutím k zájmům poškozených. Výběr společného zmocněnce poškozených soudem je pak třeba odlišovat od ustanovení zmocněnce dle ustanovení § 51a TŘ (zmocněnec nemajetného poškozeného) a stát zde není povinen náklady zmocněnce hradit. Společným zmocněncem poškozených může být každý, kdo může být zmocněncem poškozeného, tzn. nemusí jím být pouze advokát (jako je tomu v případě zastoupení nemajetného poškozeného), ale může jím být každá osoba, jež splňuje podmínky uvedené v ustanovení § 50 odst. 2 TŘ (osoba, která nesmí být omezena ve svéprávnosti a při hlavním líčení či veřejném zasedání jím nesmí být osoba, která je k němu předvolávána jako svědek, znalec nebo tlumočnick), dokonce jím může být i některý ze samotných poškozených. V praxi však jako společný zmocněnec poškozených bude vystupovat nejčastěji advokát, neboť trestní věci s vysokým počtem poškozených bývají většinou i věcmi poměrně složitými, a tudíž je zastoupení osobou s kvalifikovaným vzděláním účelné a potřebné.

Společný zmocněnec následně vykonává práva poškozených, které zastupuje, a to včetně uplatnění nároku na náhradu škody nebo nemajetkové újmy nebo na vydání bezdůvodného obohacení v trestním řízení. Veškeré písemnosti jsou následně zasílány společnému zmocněnci, a to včetně rozhodnutí, jímž se končí přípravné řízení, či rozhodnutí

---

⁴⁷ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář. I. díl*. 7. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 540.

ve věci samé (meritorní rozhodnutí). Uvedené však neplatí, pokud se poškozenému doručuje výzva, aby sám osobně něco vykonal. Stejně tak i v případě účasti poškozeného při úkonech trestního řízení, u nichž se vyžaduje jeho osobní účast (např. výslech), není zastoupení společným zmocněncem možné.

Cílem úpravy institutu společného zmocněnce bylo bezpochyby jak posílení práv poškozených, tak i zrychlení trestního řízení v případech, v nichž se vyskytuje větší množství poškozených (např. hospodářská kriminalita), avšak praxe ukázala, že tato úprava vykazuje řadu nedostatků, pro které není tento institut zřejmě tak hojně využíván, ale naopak podléhá velké kritice. J. Jelínek⁴⁸ považuje za velký nedostatek již samotný pojem „mimořádně vysoký počet poškozených“, který je neurčitý a dává tak široký prostor pro různé výklady. Dále pak uvádí, že samotné ustanovení umožňuje účelové vyloučení poškozeného z trestního řízení, kdy si lze jen těžko představit, že by větší počet poškozených splnil všechny zákonné podmínky pro zastupování společnými zmocněnci, neboť mohou být z různých míst republiky a musejí se nejdříve navzájem kontaktovat a také následně dohodnout na společných zmocněncích. Podobně kriticky se k ustanovení § 44 odst. 2 vyjadřuje i V. Čeplová⁴⁹, která vidí zásadní problém nejen v tom, že tato úprava vlastně právo poškozených omezuje (když nařizuje, že pokud poškození nebudou vykonávat svá práva prostřednictvím společného zmocněnce, pak své právo, a to zejména právo na náhradu škody, nemohou uplatnit vůbec), ale i v náhradě nákladů poškozených, především kdo tyto náklady ponese, výpočtu těchto nákladů apod. O. Polmová⁵⁰ hlavní problém spatřuje zejména v časové náročnosti při určování společného zmocněnce, kdy je nutné všem poškozeným, kteří uplatnili nárok na náhradu škody, doručit usnesení o tom, že mohou svá práva vykonávat jen prostřednictvím společného zmocněnce spolu s výzvou, aby si tohoto zmocněnce zvolili, přičemž tuto výzvu mnoho z nich ani nepochopí, a zvolení si společného zmocněnce při vysokém počtu poškozených (stovky až tisíce) je tak zcela nereálné. Nastává tak situace, kdy si každý poškozený zvolí jako

---

⁴⁸ JELÍNEK, J. Postavení poškozeného v trestním řízení – možnosti zdokonalování právní úpravy nejsou vyčerpány. *Kriminalistika*. 2003, ročník 36, č. 2, s. 115.

⁴⁹ ČEPOVÁ, V. Výše odměn zmocněnce v adhezním řízení v případech mimořádně vysokého počtu poškozených (§ 44 odst. 2 TrŘ) – nový druh trestu?. *Trestněprávní revue*. 2008, roč. 7, č. 4, s. 112.

⁵⁰ POLMOVÁ, O. Problematika institutu společného zmocněnce. *Trestněprávní revue*. 2011, roč. 16, č. 4, s. 113.

společného zmocněnce toho svého a konečný výběr pak provede soud. Právo vybrat si společného zmocněnce je tak velmi relativní.

V souvislosti s trestnými činy spáchanými v dopravě a se zastupováním poškozených z dopravních nehod v trestním řízení se institut společného zmocněnce často nevyužívá, resp. si jeho užití dokáží představit jediné v případech hromadných dopravních nehod či nehod dopravních prostředků, jež najednou přepravují velký počet osob. V rámci své advokátní praxe jsem se však s tímto institutem nesetkala, neboť většinou zastupují poškozené z dopravních nehod, na nichž měla účast dvě motorová vozidla, či se jednalo o střet jednoho motorového vozidla s chodcem nebo cyklistou. Počet poškozených se pohybuje obvykle v rozmezí od jedné do šesti osob, pokud zastupují i pozůstalé po zemřelé osobě při nehodě.

2.3. Právní nástupce poškozeného

Od zastupování poškozeného je třeba odlišovat případ právního nástupnictví (§ 45 odst. 3 TŘ), kdy v případě uplatnění nároku na náhradu škody nebo na vydání bezdůvodného obohacení dle ustanovení § 43 odst. 3 TŘ přecházejí práva poškozeného na jinou osobu, a to právního nástupce. Právě tímto právním nástupnictvím dochází k rozšiřování okruhu subjektů adhezního řízení, neboť právním nástupcem může být i osoba, které přímo trestným činem nebyla škoda způsobena, tak jak to má na mysli ustanovení § 43 odst. 1 TŘ. V případě právního nástupnictví je však vždy třeba náležitě ověřit, zda osoba, která má být v postavení právního nástupce poškozeného, není zároveň sama osobou poškozenou dle § 43 odst. 1 a 3 TŘ (určitá fyzická osoba může být v případě smrti poškozeného následkem trestné činnosti jeho právním nástupcem a zároveň osobou, která vynaložila náklady na léčení a pohřeb přímého poškozeného, a je tak oprávněna uplatnit nárok na jejich náhradu), neboť toto má význam nejen z hlediska jejího poučení, jejích procesních práv, ale i v dalších směrech, např. v souvislosti s oznamováním některých rozhodnutí v trestním řízení.⁵¹

---

⁵¹ RŮŽIČKA, M., PŮRY, F., ZEŽULOVÁ, J. *Poškozený a adhezní řízení v České republice*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 297.

K přechodu práv z poškozeného na jeho právního nástupce dochází nejčastěji v souvislosti s úmrtím fyzické osoby, kdy se právním nástupcem stávají její dědici. U právnické osoby pak o právním nástupnictví hovoříme v případě jejího zániku, resp. převodu nebo přechodu jejích práv na jinou právnickou osobu. Není rozhodné, zda příslušná událost, s níž je spojeno právní nástupnictví, nastala před zahájením trestního řízení nebo až v jeho průběhu. Právní nástupce poškozeného vždy pokračuje v jeho právech, tj. vstupuje do jeho práv, a je tak oprávněn učinit i návrh dle § 43 odst. 3 TŘ. Pokud však již byl nárok na náhradu škody nebo na vydání bezdůvodného obohacení učiněn, nemusí právní nástupce tento návrh činit opětovně, avšak musí dát jasně a srozumitelně najevo, že chce ve výkonu práv poškozeného pokračovat. Výjimku z přechodu práv na právního nástupce však tvoří práva spojená s odškodněním bolesti a trvalých následků, neboť se jedná o nároky, které jsou vázány přímo na osobu poškozenou a její smrtí zanikají. Dále nepřísluší právnímu nástupci práva poškozeného podle ustanovení § 309 a § 311 TŘ, neboť z podstaty institutu narovnání vyplývá, že slouží právě k urovnání konfliktu mezi poškozeným a obviněným, k obnovení stavu před spácháním trestného činu, k odstranění jeho následků a k celkové kompenzaci újmy způsobené poškozenému. Postoj poškozeného v případě institutu narovnání vychází vždy z jeho osobního prožitku a je tak zřejmé, že tyto vlastnosti nemůže mít ten, na koho pouze přešel nárok na náhradu škody či na vydání bezdůvodného obohacení.⁵²

---

⁵² RŮŽIČKA, M., PÚRY, F., ZEŽULOVÁ, J. *Poškozený a adhezní řízení v České republice*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 299.

3. Klasifikace procesních práv náležejících poškozeným

Jak jsem uvedla již v předchozí kapitole, poškozený je procesní stranou trestního řízení, a to bez ohledu na to, zda má nárok na náhradu majetkové škody, nemajetkové újmy či na vydání bezdůvodného obohacení, či nikoliv, tedy zda má právo být subjektem adhezního řízení, či nemá. Je nutné mít na paměti skutečnost, že poškozený v rámci trestního řízení hájí své zájmy a jeho úloha se tak v žádném případě neomezuje pouze na kompenzaci vzniklé škody, nýbrž zahrnuje i požadavky na určitou satisfakci vůči obviněnému. Z toho důvodu tak trestní řád poskytuje poškozeným poměrně široký okruh procesních práv, přičemž některá procesní práva trestní řád přiznává pouze kategorii poškozených dle § 43 odst. 3 TŘ (ti, kteří navrhli, aby soud v odsuzujícím rozsudku uložil obžalovanému povinnost nahradit v penězích škodu nebo nemajetkovou újmu, nebo aby vydal bezdůvodné obohacení, které trestným činem na úkor poškozeného získal). Na základě uvedeného pak můžeme procesní práva poškozených rozdělit do dvou kategorií, a to na procesní práva, která jsou společná všem poškozeným (§ 43 odst. 1 TŘ) a procesní práva, která náležejí navíc poškozeným, jež jsou subjekty adhezního řízení (§ 43 odst. 3 TŘ). Je třeba také pamatovat na to, že poškozený velmi často vystupuje v trestním řízení jako svědek, neboť má mnohdy i jako jediný přímé a bezprostřední vědomosti o trestném činu pachatele, jeho trestním jednání a následcích, a právě v souvislosti s tím může uplatnit další procesní práva.⁵³ Procesní práva poškozených jsou obsažena především v ustanoveních § 43 až § 51 TŘ a dále v řadě jednotlivých ustanovení trestního řádu, jež upravují práva procesních stran trestního řízení. Vzhledem k tomu, že trestní řád přiznává poškozenému značné množství procesních práv, ať již výslovně zmíněných či nikoliv, zaměřím se v následujícím textu pouze na vybraná procesní práva, a to tak jak na procesní práva náležející všem poškozeným, tak i na procesní práva náležející poškozenému s nárokem na náhradu škody, nemajetkové újmy nebo na vydání bezdůvodného obohacení, neboť není možné, a to ani s ohledem na rozsahové možnosti této práce, uvést ucelený výčet jednotlivých procesních práv poškozeného.

---

⁵³ JELÍNEK, J. *Poškozený v českém trestním řízení*. 1. vydání. Praha: Karolinum, 1998, s. 45. ISBN 80-7184-618-X.

3.1. Procesní práva náležející všem poškozeným

Do kategorie těchto procesních práv spadají všechna ta práva, která náležejí každému poškozenému, kterému bylo trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková škoda, nemajetková újma nebo na jehož úkor se pachatel obohatil (§ 43 odst. 1 TŘ), a to bez ohledu na to, zda je nebo není subjektem adhezního řízení.

Mezi nejdůležitější práva náležející všem poškozeným spadá dle mého názoru zejména **právo na poučení** (§ 46 TŘ), neboť aby mohl poškozený vůbec všechna svá práva v rámci trestního řízení uplatňovat, musí je nejdříve všechna znát, resp. musí být o nich poučen. Právo na poučení a tomu odpovídající povinnost je však upravena nejen v uvedeném ustanovení, ale i v jiných částech trestního řádu (např. 51b TŘ – poučení poškozeného o utajovaných informacích). Poučovací povinnost se týká pouze práv procesních, nikoliv práv hmotněprávní povahy. Poučovací povinnost leží na orgánech činných v trestním řízení, které jsou povinny poučit každého poškozeného o jeho právech a poskytnout mu plnou možnost k jejich uplatnění.

Ustanovení § 46 TŘ pak hovoří o poučení tak, že je-li vedeno řízení pro trestný čin, u něhož lze sjednat dohodu o vině a trestu, jsou orgány činné v trestním řízení při poučení v přípravném řízení povinny upozornit poškozeného na to, že může dojít ke sjednání dohody o vině a trestu a že v takovém případě může uplatnit nárok na náhradu škody nebo nemajetkové újmy nebo na vydání bezdůvodného obohacení nejpozději při prvním jednání o takové dohodě. Uvedená poučovací povinnost byla do trestního řádu vtělena do věty druhé § 46, a to novelou provedenou zákonem č. 193/2012 Sb. Následně pak s novelou trestního řádu provedenou zákonem č. 45/2013 Sb. přibylo další právo/povinnost na poučení (§ 46 věta třetí TŘ), podle kterého, má-li poškozený postavení oběti dle zákona o obětech trestných činů, jsou orgány činné v trestním řízení povinny poučit jej o právech podle tohoto zákona a poskytnout mu plnou možnost k jejich uplatnění. V uvedeném případě má orgán činný v trestním řízení povinnost poučit poškozeného/oběť nejen o jeho procesních právech, ale právě i o právech, která jsou zakotvena v zákoně o obětech trestných činů, a to v hlavě druhé. Na žádost poškozeného/oběti jsou orgány činné dokonce povinny poskytnout poučení opakovaně (§ 3 odst. 4 ZOTČ). Novela trestního řádu provedená zákonem č. 333/2020 Sb. s účinností od 1. 10. 2020 doplní větu druhou § 46 i o povinnost orgánů činných v trestním řízení upozornit poškozeného (při

poučení prováděném v přípravném řízení), že ve věci může soud rozhodnout trestním příkazem a že je tedy třeba náhradu škody, nemajetkové újmy v penězích či vydání bezdůvodného obohacení uplatnit do doby vydání tohoto trestního příkazu.

V přípravném řízení má poučovací povinnost policejní orgán a státní zástupce, v řízení před soudem pak předseda senátu (popř. samosoudce), přičemž vždy je třeba poučení poškozeného přizpůsobit jeho konkrétnímu postavení v projednávané věci, neboť poučení bude určitým způsobem jiné, pokud půjde o poškozeného dle § 43 odst. 1 TŘ nebo o poškozeného s právy dle § 43 odst. 3 TŘ, či o poškozeného, který má postavení oběti podle zákona o trestných činech. Například při poučování poškozeného s právy dle § 43 odst. 3 TŘ bude třeba tyto osoby již v přípravném řízení poučit o povinnosti doložit důvod o výši škody, nemajetkové újmy nebo bezdůvodného obohacení, a to včetně upozornění o včasnosti předložení podkladů k prokázání výše škody. Naopak budou-li u soudu projednávány utajované informace, musí být poškozený, jeho zmocněnec či důvěrník, poučení podle zvláštního právního předpisu (§ 51b TŘ). Orgány činné v trestním řízení však mnohdy používají jednotné tiskopisy, které vždy nemusejí odpovídat skutečnému postavení poškozeného a ten je pak poučen v nesprávném rozsahu, což může mít za následek i neuplatnění náhrady škody řádně a včas. T. Durdík⁵⁴ uvádí, že aby ustanovení § 46 TŘ přineslo požadovaný efekt, nelze se spokojit s mechanickým a formalistickým postupem orgánů činných v trestním řízení, kdy je poškozenému pouze předložen doslovný opis zákonných ustanovení v rozsahu dvou stran A4, kde jsou navíc uvedena ustanovení, která na situaci konkrétního poškozeného vůbec nedopadají. Aby bylo poučení smysluplné, musí být podáno přiměřenou formou, srozumitelně, věcně a včas.

Je pravdou, a z vlastní advokátní praxe je mi známo, že poučování osob poškozených je ze strany orgánů činných v trestním řízení, především ze strany policejních orgánů, poskytováno nepříliš srozumitelně a věcně. Zejména policejní orgány poučení poškozeným osobám předkládají na předtištěném tiskopise na několika stranách a mnohdy psané drobným písmem. Policejní orgán tak dle mých zkušeností málokdy provede poučení poškozeného tak, aby pro něj bylo zřejmé a odráželo konkrétní případ a konkrétního poškozeného. Vzhledem k tomu, že zákon nestanoví, jakou formou má být poučení

---

⁵⁴ DURDÍK, T. *Využití institutů posilujících ochranu poškozených při jednání soudu*. In JELÍNEK, J. a GRÍVNA, T. *Poškozený a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu*. Praha: Leges, 2012, s. 51-53. Teoretik. ISBN 978-80-87576-39-7.

poškozeného prováděno, poučují orgány činné v trestním řízení někdy písemnou formou a někdy formou ústní. Dokonce jsem se setkala i s tím, že poškozenému bylo poučení puštěno policejním orgánem z nahrávky, která trvala více jak patnáct minut, kdy bylo naprosto zřejmé, že poškozený již po dvou minutách zcela přestal vnímat, co je obsahem nahrávky, a tedy jaká práva mu zákon vlastně přiznává. Dle mého názoru by měla být forma poučení ze strany orgánů činných v trestním řízení jasně zákonem stanovena, přičemž osobně bych upřednostnila formu ústní, neboť jsem přesvědčena, že pokud by orgány činné v trestním řízení měly povinnost poučit osobu poškozenou ústní formou, poučily by ji právě s ohledem na konkrétní případ a konkrétního poškozeného. I když je, dle mého názoru, právo poškozeného být poučen jedním z nejdůležitějších práv poškozeného, nemohu z vlastní zkušenosti říci, že je toto právo vždy poškozenému plně zachováno a jemu odpovídající povinnost orgánů činných v trestním řízení, řádně poškozeného poučit, není aplikována na dostatečné úrovni. Přílišný rozsah poučovací povinnosti policejních orgánů je tak podrobován kritice⁵⁵, a to zejména ve spojení se skutečností, že se toto kvantum informací musí předat poškozenému/oběti i bez její žádosti hned při prvním kontaktu s ní, a tudíž mnohdy v ne příliš vhodné chvíli, kdy se poškozený nemusí cítit zcela v pořádku a zdrav. Domnívám se, že v takových případech by bylo vhodné, aby bylo zejména policejnímu orgánu umožněno ponechat podrobnější poučení poškozeného/oběti na vhodnější chvíli, neboť poučení v době, kdy se poškozený/oběť nenachází v dobrém fyzickém či psychickém stavu, se zcela míjí svým účinkem.

Ustanovení § 43 odst. 1 TŘ uvádí další důležitá práva poškozeného, a to právo nahlížet do spisů, činit návrhy na doplnění dokazování, zúčastnit se sjednávání dohody o vině a trestu, zúčastnit se hlavního líčení, veřejného zasedání o odvolání, veřejného zasedání o schválení dohody o vině a trestu a před skončením řízení se k věci vyjádřit.

Z těchto výše zmíněných práv poškozeného uvedených v ustanovení § 43 odst. 1 TŘ bych se pak blíže zastavila u **práva nahlížet do spisů**, neboť dle mého názoru jde o právo velmi důležité, na základě kterého vlastně poškozený může získat informace o svém případě, zejména o pachateli trestného činu apod. Právo nahlížet do spisů je pak podrobně upraveno v ustanovení § 65 TŘ. Dle odst. 1 uvedeného ustanovení je poškozený a jeho zmocněnec oprávněn nahlížet do spisů s výjimkou protokolu o hlasování

---

⁵⁵ JELÍNEK, J., PELC, V. Zákon o obětech trestných činů – jeho nedostatky a možnosti řešení. *Bulletin advokacie*. 2015, č. 11, s. 21.

a osobních údajů tzv. utajovaného svědka dle § 55 odst. 2 TŘ, činit si z nich výpisky a poznámky a pořizovat si na své náklady kopie spisů a jejich části. Stejně právo pak mají i zákonní zástupci poškozeného, který není plně svéprávný nebo je ve svéprávnosti omezen. Jiné osoby pak mohou do spisů nahlížet jen se souhlasem předsedy senátu a v přípravném řízení se souhlasem státního zástupce nebo policejního orgánu, a to tehdy, pokud je toho třeba k uplatnění jejich práv. Spisem se dle tohoto ustanovení rozumí nejen základní trestní spis, ale i všechny jeho části, a to včetně dokladů, listin, doličných věcí, jež jsou obsaženy v přílohách.⁵⁶ Právo nahlížet do spisu je poškozenému a jeho zmocněnci umožněno v průběhu celého trestního řízení. Z uvedeného vyplývá, že toto právo má poškozený a jeho zmocněnec již od počátku přípravného řízení, jímž se od novely trestního řádu provedené zákonem č. 265/2001 Sb. rozumí úsek řízení podle trestního řádu od sepsání záznamu o zahájení úkonů trestního řízení nebo provedení neodkladných a neopakovatelných úkonů, které mu bezprostředně předcházejí, a nebyly-li tyto úkony provedeny, od zahájení trestního stíhání do podání obžaloby, návrhu na schválení dohody o vině a trestu, postoupení věci jinému orgánu, zastavení trestního stíhání nebo do rozhodnutí či vzniku jiné skutečnosti, jež mají účinky zastavení trestního stíhání před podáním obžaloby, anebo do jiného rozhodnutí ukončujícího přípravné řízení, zahrnující objasňování a prověřování skutečností nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin, a vyšetřování (§ 12 odst. 10 TŘ). První fází přípravného řízení je tedy postup před zahájením trestního stíhání a druhou fází je pak samotné vyšetřování, které začíná zahájením trestního stíhání a končí podáním obžaloby, popř. jiným vyřízením věci (např. zastavením trestního stíhání, postoupením věci jinému orgánu apod.). I před účinností zmiňované novely měl poškozený ve fázi postupu před zahájením trestního stíhání právo nahlížet do spisů, i když to nebylo zákonodárcem výslovně upraveno. Toto právo se dovozovalo zejména ze skutečnosti, že významným právem poškozeného je právo na náhradu škody, kterou nemůže uplatnit jinak, než včasným nahlédnutím do spisů, aby opatřil podklady pro tento nárok.⁵⁷ Pokud v trestní věci neprobíhá přípravné řízení, tedy kdy policejním orgánem nebyl ještě ani sepsán záznam o zahájení úkonů trestního řízení, či nebyly

---

⁵⁶ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář. I. díl.* 7. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 704.

⁵⁷ CHYTIL, R. Právo poškozeného nahlížet do spisů. *Trestní právo*. 2000, roč. 5, č. 10, s. 13.

provedeny neodkladné nebo neopakovatelné úkony v souvislosti s takovým záznamem, nemůže se institut uvedený v ustanovení § 65 odst. 1 TŘ uplatnit.

Pokud veškeré skutečnosti nasvědčují tomu, že se jedná o osobu poškozenou dle ustanovení § 43 odst. 1 a 3 TŘ, pak je jí umožněno do spisu nahlédnout. To, zda se však o osobu poškozenou dle zmíněných ustanovení skutečně jedná, je mnohdy pro orgány konající přípravné řízení otázkou velmi složitou, neboť teprve až v průběhu vyšetřování může vyjít najevo, kdo opravdu byl trestným činem poškozen. Proto v případě, kdy určitá osoba o sobě prohlašuje, že je osobou poškozenou z trestné činnosti, musí orgány konající přípravné řízení této osobě umožnit do spisu nahlédnout, i kdyby měli o postavení této osoby jako osoby poškozené určité pochybnosti, a to nejméně do doby, než bude zjištěn opak. Není tudíž správné, pokud orgány činné v trestním řízení působící ve stádiu přípravného řízení své pochybnosti o tom, zda s určitou osobou jednat jako s poškozenou či nikoliv, řeší tím způsobem, že nenakládají s takovou osobou jako s poškozeným, ale považují ji za tzv. „jinou osobu“ ve smyslu § 65 odst. 1 TŘ, u níž je nahlížení do spisů potřebné pro uplatnění jejích práv.⁵⁸

V rámci nahlížení do spisů mají poškozený, jeho zmocněnec, popř. zákonný zástupce právo činit si z nich výpisky a poznámky a pořizovat si na své náklady kopie. Právo nahlížet do spisů včetně uvedených oprávnění může orgán činný v trestním řízení (policejní orgán nebo státní zástupce) poškozenému, jeho zmocněnci, popř. zákonnému zástupci odepřít. Odepření je však možné pouze ve fázi přípravného řízení a jen ze závažných důvodů. Závažným důvodem je zejména konkrétní možnost ohrožení, popř. zmaření výsledků přípravného řízení, zejména, že by se mohla narušit objektivnost důkazů.⁵⁹ K závažným důvodům odepření nahlížení do spisu se vyjádřil i Ústavní soud ve svém nálezu ze dne 23. 1. 2001, sp. zn. IV. ÚS 472/2000. Uvedené rozhodnutí se sice týká odepření práva nahlédnout do spisu pro obviněného, nicméně jej lze aplikovat i na osobu poškozenou. Ústavní soud dospěl k závěru, že: *„Právo obviněného nahlížet do spisu je jednou ze složek jeho práva na obhajobu, zaručeného čl. 40 odst. 3 Listiny základních práv a svobod, a právě proto je omezení tohoto práva, i když je zákonem*

---

⁵⁸ RŮŽIČKA, M., PŮRY, F., ZEŽULOVÁ, J. *Poškozený a adhezní řízení v České republice*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 345.

⁵⁹ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář. I. díl*. 7. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 707.

připuštěno, vždy třeba náležitě zdůvodnit. Jinak by totiž omezení uvedeného práva zůstalo bez možnosti je přezkoumat. Za závažné důvody ve smyslu ustanovení § 65 odst. 2 TŘ nelze považovat zcela obecný poukaz na možnost maření výsledků vyšetřování a již vůbec ne na předpoklad ovlivňování svědků za situace, kdy se obviněný nachází ve vazbě, navíc v dané věci ve vazbě koluzní.⁶⁰ Z uvedeného je třeba vyvodit, že i u osoby poškozené musí být odepření práva nahlížet do spisu vždy řádně odůvodněno, aby bylo možno takové rozhodnutí přezkoumat. Stejně tak je pro poškozeného významná ta skutečnost, že k závažným důvodům dle § 65 odst. 2 TŘ nelze řadit zcela obecný poukaz na možnost maření výsledků vyšetřování, neboť takovým závažným důvodem musí být zcela konkrétní skutečnost, která by mohla ohrozit výsledky přípravného řízení. Nejvyšší soud se pak k závažným důvodům odepření práva nahlížet do spisu vyjádřil následovně: „Za závažný důvod tu bude možno považovat nepochybně za dalších podmínek i okolnost, že v konkrétní věci bude potřeba poškozeného vyslechnout jako svědka a že by nahlédnutím do spisů mohla být snížena hodnota důkazu, který má v konkrétním případě přispět k řádnému objasnění věci. Z ustanovení § 65 odst. 2 TŘ plyne, že práva poškozeného mohou být v rozsahu naznačeném v tomto ustanovení omezena jen v přípravném řízení.“⁶¹ Proti odepření nahlédnutí do spisu je možné podat žádost o přezkoumání tohoto odepření, resp. o přezkoumání závažnosti důvodů odepření, a to ke státnímu zástupci, pokud bylo umožnění nahlédnout do spisu odepřeno policejním orgánem. Pokud však odepřel nahlédnutí státní zástupce, nelze žádost o přezkoumání závažnosti důvodu pro odepření nahlédnout do spisu podat. Přezkum rozhodnutí státního zástupce by byl možný jen na základě podnětu k dohledu nejbližší vyššího státního zastupitelství nad postupem nejbližší nižšího státního zastupitelství v jeho obvodu.⁶²

Pro doplnění je třeba dodat, že dle § 65 odst. 3 věty první tomu, kdo měl právo být přítomen úkonu trestního řízení, nemůže být odepřeno nahlédnutí do protokolu o takovém úkonu. Dle § 65 odst. 2 věty třetí nelze právo nahlížet do spisu a práva s tím související odepřít obviněnému a jeho obhájci již v přípravném řízení, jakmile byli upozorněni na

---

⁶⁰ Nález Ústavního soudu sp. zn. 472/2000 ze dne 23. 1. 2001. Dostupné z <http://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=4-472-2000> [online] [cit. 20. 7. 2020].

⁶¹ Zpráva Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 22. 2. 1967, sp. zn. Pls 3/6, publikováno pod č. R III/1967 tr. Dostupné z:

<https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptcojwg5pxex3jnfuv65ds>, [online] [cit. 21. 8. 2020].

⁶² ŠÁMAL, P., RŮŽIČKA, M., VONDRUŠKA, F. a NOVOTNÁ, J. *Přípravné řízení trestní*. 2. vyd. Praha: C.H.BECK, 2003, s. 369.

možnost prostudovat spisy, při sjednávání dohody o vině a trestu a dle § 65 odst. 3 věty druhé pak nelze odepřít toto právo při nahlédnutí do usnesení o zahájení trestního stíhání. Naopak poškozenému může být tedy kdykoliv v průběhu přípravného řízení odepráno právo nahlížet do spisu, pokud proto svědčí závažné důvody. Po skončení přípravného řízení však toto právo již odepráno být nemůže a poškozený je oprávněn do spisu nahlížet bez jakýchkoliv zákonných překážek. Zde bych ráda upozornila na to, že odepřít právo poškozenému nahlížet do spisu mají orgány činné v trestním řízení dle znění § 65 odst. 2 TŘ skutečně po celou dobu přípravného řízení, tj. až do podání obžaloby či jiného vyřízení věci ze strany státního zástupce. Šámal⁶³ u § 65 odst. 2 TŘ dokonce uvádí, že *"odepřít nahlédnutí do spisu lze za podmínek odstavce 2 tohoto ustanovení (po novele provedené zákonem č. 265/2001 Sb. zde již nepřichází v úvahu analogické použití těchto ustanovení, a to s přihlédnutím k vymezení pojmu přípravné řízení v § 12 odst. 10)"*. Z uvedeného tedy vyplývá, že na poškozeného se analogicky nevztahuje to, co na obviněného, kdy u něj nelze odepřít nahlédnutí, pokud již byl upozorněn na seznámení se spisem. Mám za to, že pokud by zákonodárce chtěl, aby odeprání práva poškozeného nebylo možné v takové fázi přípravného řízení jako u obviněného a jeho obhájce, jistě by poškozeného v daném ustanovení také výslovně uvedl. Nicméně na druhou stranu je třeba uvést, že poškozeným, kteří podali návrh podle § 43 odst. 3 TŘ, dává trestní řád právo při skončeném vyšetřování prostudovat spisy a učinit návrhy na doplnění dokazování (§ 166 odst. 1 TŘ). Z uvedeného tedy naopak vyplývá, že by měla možnost odepřít nahlédnutí do spisu zaniknout i u poškozeného v okamžiku, kdy byl upozorněn na seznámení se spisem, tedy alespoň u poškozeného, který podal návrh dle § 43 odst. 3 TŘ. V této souvislosti se tedy přikláním k tomu, že i když ustanovení § 65 odst. 2 TŘ hovoří pouze o obviněném a jeho obhájci, vztahuje se toto ustanovení právě s ohledem na znění § 166 odst. 1 TŘ i na poškozené, kteří podali návrh dle § 43 odst. 3 TŘ, neboť pokud by tomu tak nebylo, neměl by poškozený možnost seznámit se s výsledky vyšetřování, učinit návrhy na doplnění dokazování a neměl by tím pádem prostor pro řádné uplatnění svých práv a pro dosažení plného uspokojení svých nároků. Oproti obviněnému by tak byl značně znevýhodněn. S ohledem na uvedené by, dle mého názoru, mělo být ustanovení § 65 odst. 2 TŘ upraveno zákonodárcem tak, aby z něj bylo naprosto zřejmé, kdy zaniká možnost odepřít

---

⁶³ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář. I. díl*. 7. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 705.

nahlédnutí do spisu i u poškozeného, případně jen u poškozeného, který podal návrh dle § 43 odst. 3 TŘ, a nikoliv jen u obviněného a jeho obhájce.

Za velmi důležitou považuji v souvislosti s právem nahlížet do spisu skutečnost, jež je obsažena v ustanovení § 65 odst. 6 TŘ a týká se ochrany osobních údajů některých osob. Právo nahlížet do trestního spisu má totiž nejen poškozený, jeho zákonný zástupce a zmocněnec, nýbrž právě i sám obviněný a jeho obhájce. V této souvislosti tak s přijetím zákona o obětech trestných činů bylo do trestního řádu vloženo zmiňované ustanovení, podle kterého je třeba učinit při nahlížení do spisů takové opatření, aby nebyly zpřístupněny údaje, se kterými se dle ustanovení § 55 odst. 1 písm. c) TŘ mohou seznamovat pouze orgány činné v trestním řízení a úředníci Probační a mediační služby činní v dané věci. Jedná se o údaje o bydlišti a doručovací adrese, o místě výkonu zaměstnání či povolání nebo podnikání poškozeného, svědka, zákonného zástupce a zmocněnce nebo důvěrníka a dále o údaje o osobních, rodinných a majetkových poměrech poškozeného či svědka. Důvodem takové úpravy je především skutečnost, aby byl poškozený/oběť chráněn před samotným obviněným, který by jej mohl následně vyhledat. Uvedené se však uplatní zejména u úmyslných trestných činů, zejména násilných, kde je ochrana poškozeného/oběti na místě. V případě trestných činů spáchaných v dopravě, kdy jak jsem již zmiňovala na začátku své práce, se jedná o trestné činy nedbalostní, se uvedená úprava zcela nevyužije, neboť naopak obviněný většinou má zájem o styk s poškozeným v tom směru, že má potřebu mu nabídnout pomoc a omluvit se za své jednání. Nicméně si dokáží v praxi představit i skutečnost, že pozůstalí po zemřelém při dopravní nehodě nebudou mít zájem se s obviněným setkat, a tudíž tyto údaje bude potřeba chránit tak, aby nedošlo k jejich zpřístupnění. To, jakým způsobem bude v přístupu zabráněno není zákonem nikterak upraveno, avšak může se tak dít zejména vynětím té části s údaji ze spisu po dobu nahlížení, zakrytím údajů černou páskou v protokolu apod. Pokud však je zpřístupnění těchto údajů nezbytné pro řádné uplatnění práva na obhajobu osoby, proti které se trestní řízení vede, zpřístupní se při nahlížení do spisu i tyto údaje, o čemž je třeba učinit záznam do spisu, a to nejen o tom, že byly tyto údaje zpřístupněny, ale i o důvodech tohoto zpřístupnění.

Na závěr je třeba uvést, že nahlížení do spisů se děje zásadně v místnostech k tomu určených příslušným orgánem činným v trestním řízení, který v daném stádiu řízení spisy

vede, a za přítomnosti pracovníka tohoto orgánu. O nahlédnutí do spisu se pořizuje záznam, jež se do něj následně zakládá.

Dále bych se blíže zastavila u práva poškozeného spočívající v **udělení souhlasu s trestním stíháním**, kdy toto právo je zakotveno v ustanovení § 163 TŘ. Uvedené právo poškozený, dle mého názoru, velmi často využívá právě v oblasti dopravních trestných činů, a to právě v případech, kdy spolu např. cestují motorovým vozidlem manželé nebo celá rodina, řidič tohoto vozidla způsobí dopravní nehodu a ostatní členové rodiny jsou zraněni, tj. je jim způsobena újma na zdraví. V takových případech pak hojně členové rodiny využívají svého práva a souhlas s trestním stíháním neudělí, neboť pro svůj blízký vztah k pachateli nemají zájem na jeho stíhání. Právě neudělení souhlasu poškozeného s trestním stíháním má za následek nepřípustnost trestního stíhání (§ 11 odst. 1 písm. 1 TŘ), ledaže obviněný prohlásí, že trvá na projednání věci (§ 11 odst. 1 TŘ). Mezi trestné činy, na které se ustanovení § 163 TŘ vztahuje a jež souvisí s dopravními trestnými činy, se řadí zejména ublížení na zdraví z nedbalosti (§ 147 TZ), těžké ublížení na zdraví z nedbalosti (§ 147 TZ), neposkytnutí pomoci řidičem dopravního prostředku (§ 151 TZ), neoprávněné užívání cizí věci (§ 207 TZ) či poškození cizí věci (§ 228 TZ).

Uvedené právo poškozeného bylo do trestního řádu vtěleno novelou provedenou zákonem č. 178/1990 Sb. Do této novely byly orgány činné v trestním řízení povinny stíhat všechny trestné činy dle zásady uvedené v ustanovení § 2 odst. 3 a 4 TŘ, tj. dle zásady legality a oficiality. Zavedení tohoto práva poškozeného zakotvilo výjimku z těchto zásad.⁶⁴

Je však třeba zmínit, že aby mohl poškozený odepřít souhlas s trestním stíháním pachatele, musí být splněna podmínka, a to právě jistého vztahu mezi pachatelem a poškozeným. Pachatel by měl být v době, kdy má být proti němu zahájeno trestní stíhání, ve vztahu k poškozenému osobou, vůči níž by měl poškozený jako svědek právo odepřít výpověď. Dle ustanovení § 100 odst. 2 TŘ je pak svědek oprávněn odepřít vypovídat, jestliže by výpověď způsobil nebezpečí trestního stíhání sobě, svému příbuznému v pokolení přímém, svému sourozenci, osvojiteli, osvojení, manželu, partneru nebo druhu

---

⁶⁴ JELÍNEK, J. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 5. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2014, str. 848; GRIVNA, T. *Soukromá žaloba v trestním řízení*. Praha: Karolinum, 2005, str. 89; SOTOLÁŘ, A., ŠÁMAL, P., PÚRY, F. *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. Praha: C. H. Beck, 2000, str. 127.

anebo jiným osobám v poměru rodinném nebo obdobném, jejichž újmu by právem pocíťoval jako újmu vlastní⁶⁵. Z uvedeného je tedy zřejmé, že před stíháním pachatele a s tím souvisejícím zájmem společnosti na jeho potrestání jsou upřednostňovány vazby mezi pachatelem a poškozeným. Svým způsobem je to i logické, když v případě, že by došlo ke stíhání pachatele, mohlo by tím dojít i k nepřímému postihu právě poškozeného.⁶⁶ Právě v souvislosti s dopravní nehodou si lze představit situaci, kdy obviněný tuto nehodu způsobil z nedbalosti a osoba jemu blízká je následkem trestného činu závislá na pomoci osoby blízké, avšak obviněný bude odsouzen k trestu odnětí svobody a nebude moci poškozenému pomáhat.⁶⁷

Pro úplnost je třeba uvést, že pokud je více poškozených týmž skutkem, postačí pouze souhlas jednoho z nich (§ 163 odst. 1 TŘ), přičemž souhlas poškozeného s trestním stíháním musí být jednoznačný a výslovný, kdy rozhodně nepostačuje souhlas konkludentní a není možné ho ani nijak dovodit z projevů poškozeného. Udělený souhlas může poškozený odvolat, a to opět jednoznačným a výslovným prohlášením nejpozději před tím, než se druhostupňový soud odebere k poradě. Jednou výslovně odepřený souhlas však již není možné znovu udělit (§ 163 odst. 2 TŘ).

Považuji za důležité uvést, že u taxativně vyjmenovaných trestných činů v ustanovení § 163 TŘ, u kterých je možné trestní stíhání pachatele pouze se souhlasem poškozeného, poškozený svým způsobem přebírá roli veřejného žalobce (státního zástupce) a rozhoduje tak o tom, zda se trestní stíhání vůči pachateli povede či nikoliv. Na to je třeba navázat s tím, že výčet taxativně uvedených trestných činů bývá ze strany odborníků kritizován, protože obsahuje i trestné činy s velmi vysokým stupněm nebezpečnosti a společenské škodlivosti. V tomto směru souhlasím s Jelínkem, který okruh trestných činů v ustanovení § 163 TŘ považuje za nahodilý, nepromyšlený a obsahující trestné činy s rozdílnou, často velmi vysokou mírou společenské závažnosti, a proto navrhuje, aby

---

⁶⁵ K pojmu osoby v poměru rodinném nebo obdobném, jejichž újmu by právem pocíťoval jako újmu vlastní, se vyjádřil i Nejvyšší soud v usnesení ze dne 17. 10. 2002 sp. zn. 5 Tdo 785/2002 a dospěl k závěru, že daný institut (tj. odepření souhlasu poškozeného) se nevztahuje na vztahy kamarádské, které nejsou vztahy družskými, či vztahy sourozenců a jiných intenzivněji blízkých osob. Tyto závěry potvrdil v dalším svém usnesení Nejvyšší soud ze dne 16. 3. 2016 sp. zn. 3 Tdo 280/2016, podle kterého přátelství nelze považovat za vztah ekvivalentní vztahům rodinným či obdobným.

⁶⁶ SOTOLÁŘ, A., ŠÁMAL, P., PÚRY, F. *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. Praha: C. H. Beck, 2000, str. 127.

⁶⁷ VANTUCH, P. Trestní stíhání se souhlasem poškozeného, nebo na jeho návrh? *Právní praxe*. 1994, str. 152.

v případě zvlášť závažných deliktů zůstala zachována zásada oficiality a tyto byly stíhány bez ohledu na souhlas poškozeného.⁶⁸ Kritice bývá podrobován i okruh osob, kterým dispoziční právo svědčí a kterými jsou pouze osoby blízké. Osobně se domnívám, že okruh osob by měl být minimálně u některých trestných činů rozšířen a dispoziční právo by mělo být přiznáno všem poškozeným. Zmínit mohu například ublížení na zdraví z nedbalosti či těžké ublížení na zdraví z nedbalosti, kdy právě v souvislosti s dopravními nehodami nemusí být spolujezdcem ve vozidle s viníkem dopravní nehody vždy jen nějaký rodinný příslušník, ale i blízký přítel, kamarád, kolega ze zaměstnání, který taktéž na potrestání pachatele nemusí mít zájem. Ve své praxi jsem se dokonce i několikrát setkala s tím, že i poškození, kteří s viníkem dopravní nehody nemají žádné vazby a vůbec se neznají, nechtějí, aby byl trestně stíhán. S ohledem na zásadu oficiality však jakékoliv jejich prohlášení před orgánem činným v trestním řízení o tom, že nemají zájem na potrestání viníka, je irelevantní.

Na závěr bych ještě zmínila rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 19. 1. 2011 sp. zn. 3 Tdo 709/2010, v němž se uvádí, že souhlas poškozeného s trestním stíháním se uplatní jen tehdy, je-li poškozeným fyzická osoba. Pokud byla trestným činem způsobena škoda na majetku právnické osoby nebo je-li právnická osoba z jiného důvodu poškozeným, není trestní stíhání podmíněno souhlasem této právnické osoby, která nemůže být vůči podezřelému nebo obviněnému ve vztahu, jaký předpokládá ustanovení § 100 odst. 2 TR.⁶⁹

Další neméně významná práva poškozeného vyplývají také přímo ze základních zásad upravených zejména v ustanovení § 2 odst. 14 TR, ve kterém je uvedeno ***právo používat před orgány činnými v trestním řízení svého mateřského jazyka nebo jazyka, o kterém uvede, že ho ovládá***⁷⁰. Právo, aby všechny úkony trestního řízení byly

---

⁶⁸ JELÍNEK, J. Jak dál s trestním stíháním se souhlasem poškozeného. *Kriminalistika*. 2017, str. 5-6.

⁶⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 1. 2011 sp. zn. 3 Tdo 709/2010 zveřejněné ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek 2/2012 pod označením Rt 10/2012.

⁷⁰ V návaznosti na právo používat svého mateřského jazyka upravuje trestní řád také situace, kdy je nutné přibrat tlumočníka. Takovým ustanovením je § 28 TR, který se však o osobě poškozeného vůbec nezmiňuje. V tomto směru je tak poškozený oproti obviněnému značně znevýhodněn, neboť v případě, kdy bude poškozený potřebovat písemný překlad rozhodnutí vyjmenovaných v § 28 odst. 2 TR, nebude mu s ohledem na stávající právní úpravu zřejmě vyhověno. Vzhledem k tomu, že poškozenými nemusejí být pouze osoby ovládající náš úřední jazyk, bylo by více než žádoucí, aby zákonodárce v tomto směru rozšířil stávající právní úpravu i na poškozeného. Ostatně právo na tlumočníka mají dle LZPS (čl. 37 odst. 4 LZPS) všichni, kdo prohlásí, že neovládají jazyk, jímž se vede jednání. Z pracovní verze paragrafového znění k novému trestnímu řádu dostupného na <http://tpp.justice.cz> se v § 11 uvádí, že každý, kdo prohlásí, že neovládá český

prováděny tak, *aby bylo co nejvíce šetřeno osobnosti poškozeného a jeho ústavou zaručených práv* (§ 52 TŘ) pak vychází ze základní zásady zakotvené v ustanovení § 2 odst. 15 TŘ. O právu poškozeného *nechat se zastoupit zmocněncem, právo žádat zastoupení zmocněncem bezplatně nebo za sníženou odměnu* jsem se podrobněji vyjádřila v kapitole 3.2.2. Za zmínku dále stojí *právo podat trestní oznámení* (§ 158 TŘ), *právo na doručení opisu usnesení o zahájení trestního stíhání*, pokud o to poškozený požádá (§ 160 odst. 2 TŘ)⁷¹, *právo činit* již v průběhu přípravného řízení *návrhy na doplnění dokazování, právo podat podnět k uložení předběžných opatření*⁷², *právo na doručení usnesení o zastavení trestního stíhání a právo podat proti němu stížnost* (§ 172 odst. 3 TŘ), *právo na vyrozumění o podání obžaloby* (§ 176 odst. 1 TŘ), *právo na doručení opisu obžaloby* (§ 196 odst. 1 TŘ), *právo klást* se souhlasem předsedy senátu *při dokazování otázky vyslýchaným osobám* (§ 215 odst. 1 TŘ), *právo podat návrh na uložení povinnosti odsouzenému nahradit náklady související s účastí poškozeného v trestním řízení* (§ 154 odst. 2 TŘ), *právo účastnit se hlavního líčení* (§ 198 odst. 2 TŘ), *právo účastnit se veřejného zasedání o odvolání* (§ 233 TŘ), *právo vyjádřit se k věci* (§ 216 odst. 2), *právo vznést námitky proti osobě znalce* (§ 105 odst. 3 TŘ) apod.

3.2. Procesní práva poškozených s nárokem na náhradu škody, nemajetkové újmy nebo na vydání bezdůvodného obohacení

Na úvod je třeba uvést, že poškozenému, který má nárok na náhradu škody, nemajetkové újmy nebo na vydání bezdůvodného obohacení a který tím pádem může být i subjektem tzv. adhezního řízení, přiznává nejen trestní řád vedle procesních práv, která jsou společná všem poškozeným, ještě celou řadu dalších procesních práv. Blíže se v této

---

jazyk, má právo na tlumočníka, kterého si obstará na své náklady, nestanoví-li trestněprocesní zákon jinak. Je tedy zřejmé, že nový trestní řád s právem na tlumočníka pro každého počítá, nicméně úprava práva na překlad písemností na náklady státu zůstává prozatím neměnná a je opět ponechána jen obviněnému.

⁷¹ Znění ust. § 160 odst. TŘ bývá také kritizováno, a to především pro svoji neomezenost (např. jako u institutu nahližení do spisu - § 65 TŘ). Aby byl totiž skutkový stav zjištěn bez důvodných pochybností a zůstala zachována objektivita výpovědi poškozeného, je nezbytné, aby k zaslání opisu usnesení o zastavení trestního stíhání nedocházelo před tím, než dojde k výsledku osoby poškozené jako svědka. Z usnesení o zahájení trestního stíhání se totiž osoba poškozená dovídá jak popis skutku, zákonné označení trestného činu, ale i skutečnosti, které odůvodňují závěr o důvodnosti trestního stíhání. In: JELÍNEK, J., PELC, V. Zákon o obětech trestných činů – jeho nedostatky a možnosti řešení. *Bulletin advokacie*. 2015, č. 11, s. 22.

⁷² JELÍNEK, J. Předběžná opatření v trestním řízení. *Bulletin advokacie*. 2013, č. 5, s. 29.

kapitole budu zabývat opět pouze vybranými procesními právy poškozeného tak, jak jsem to učinila i u procesních práv společných všem poškozeným.

Jako první bych zmínila, dle mého názoru, jedno z nejdůležitějších procesních práv, a tím je právo poškozeného navrhnout, aby soud v odsuzujícím rozsudku uložil obžalovanému povinnost nahradit v penězích způsobenou škodu nebo nemajetkovou újmu nebo vydat bezdůvodné obohacení, které obžalovaný na jeho úkor získal (§ 43 odst. 3 věta první TŘ). Zmiňované právo je poškozeným uplatňováno právě v rámci tzv. adhezního řízení, které je součástí trestního řízení, kdy není od něho odděleno časově, formálně, ani jiným procesním způsobem.⁷³ Vzhledem k tomu, že adheznímu řízení se věnuji v kapitole č. 6, v níž se také podrobněji zaměřím na zmiňované právo, přistoupím dále k uvedení dalších procesních práv, které poškozenému, jakožto subjektu adhezního řízení, trestní řád přiznává.

V předchozí kapitole věnované procesním právům náležejícím všem poškozeným jsem podrobněji rozvedla právo poškozeného nahlížet do spisu. Od tohoto práva nahlížet do spisu v průběhu celého přípravného řízení je však třeba odlišovat ***právo na prostudování spisu při skončení vyšetřování*** a s tím související ***právo učinit návrhy na doplnění dokazování***, jež upravuje ustanovení § 166 odst. 1 TŘ. Uvedené právo totiž náleží pouze poškozenému, který podal návrh dle § 43 odst. 3 TŘ.

Ustanovení § 166 TŘ umožňovalo až do nabytí účinnosti novely trestního řádu provedené zákonem o obětech trestných činů prostudovat spis a učinit návrhy na doplnění dokazování po provedeném vyšetřování pouze obviněnému a jeho obhájci, nikoliv poškozenému, jeho zákonnému zástupci, popř. zmocněnci. Od účinnosti této novely však právo seznámit se se spisem a učinit návrhy na doplnění vyšetřování má i samotný poškozený, jeho zákonný zástupce a zmocněnec. Tato úprava výrazně posílila postavení poškozeného v trestním řízení, neboť se tímto do jisté míry vyrovnává postavení poškozeného s postavením obviněného a umožňuje mu, aby se seznámil s výsledky vyšetřování a učinil návrhy na doplnění dokazování, přičemž zároveň tento institut slouží jako prověrka k dodržování procesních předpisů ve vyšetřování a významně napomáhá

---

⁷³ SLUNSKÝ, P. Vazba adhezního řízení na občanské právo a civilní proces. *Bulletin advokacie*. 2001, č. 3, s. 7.

k náležitému zjištění skutkového stavu věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti.⁷⁴ Dle J. Jelínka⁷⁵ pak toto právo umožňuje poškozenému, který má zájem na prosazení svého nároku na náhradu škody, aby přezkoumal, zda ve spisu jsou všechny podklady nezbytné pro kladné rozhodnutí o jeho nároku.

Z ustanovení § 166 odst. 1 TŘ tedy vyplývá, že uzná-li policejní orgán vyšetřování za skončené a jeho výsledky za postačující k podání obžaloby, umožní obviněnému, jeho obhájci a poškozenému, který podal návrh podle § 43 odst. 3 TŘ, pokud jsou pobyt nebo sídlo tohoto poškozeného známe, v přiměřené době prostudovat spisy a učinit návrhy na doplnění vyšetřování, přičemž na tuto možnost upozorní obviněného, jeho obhájce a poškozeného nejméně tři dny předem. Tuto lhůtu lze se souhlasem obviněného, jeho obhájce a poškozeného zkrátit. I když ustanovení § 166 odst. 1 TŘ výslovně nezmiňuje zákonného zástupce a zmocněnce poškozeného, lze předpokládat, že toto právo náleží i jim, jak ostatně ukazuje i samotná praxe. Co se pak týče samotného prostudování spisu, musí být poškozenému předložen vždy celý vyšetřovací (trestní) spis včetně všech jeho příloh, neboť právě tímto se poškozenému otevírá prostor pro řádné uplatnění jeho práv a vytváření podmínek pro plné uspokojení jeho nároků. Na možnost prostudovat spis a učinit návrhy na doplnění dokazování musí být poškozený upozorněn nejméně tři dny předem, což může být se souhlasem poškozeného zkráceno a k samotnému prostudování spisu mu musí být poskytnuta přiměřená lhůta. Po prostudování spisu pak může poškozený učinit návrh na doplnění dokazování, který má formu podání a může spočívat v označení určitého důkazního prostředku i skutečnosti, která má být zjištěna, nebo v doplnění vyšetřování, aniž by byl navržen důkazní prostředek, přičemž za návrh se považuje i vyjádření poškozeného, ve kterém poukazuje na porušení procesních předpisů, pokud v souvislosti s tím navrhuje opakování některých úkonů policejním orgánem (např. výslech svědků, přibrání nových znalců apod.).⁷⁶ Pokud policejní orgán, popř. státní zástupce shledá učiněné návrhy důvodnými, doplní vyšetřování v rozsahu, v jakém jej považuje za nutné. Následně musí po doplnění opětovně umožnit poškozenému prostudovat spis a učinit

---

⁷⁴ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář. I. díl. 7. doplněné a přepracované vydání*. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 2155.

⁷⁵ JELÍNEK, J. *Poškozený v českém trestním řízení*. 1. vydání. Praha: Karolinum, 1998, s. 173. ISBN 80-7184-618-X.

⁷⁶ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář. I. díl. 7. doplněné a přepracované vydání*. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 2160.

návrhy na doplnění vyšetřování. Pokud však policejní orgán, popř. státní zástupce nepovažuje návrhy za důvodné a nutné, odmítne je, a to formou opatření, a učiní o tom záznam ve spise. O odmítnutí návrhu na doplnění vyšetřování policejní orgán poškozeného vyrozumí. Záznam učiní policejní orgán také o samotném prostudování spisu, přičemž pokud nebyla dodržena lhůta nejméně tři dnů pro vyrozumění poškozeného, uvede policejní orgán do záznamu jejich případný souhlas se zkrácením lhůty. Pokud poškozený, zákonný zástupce nebo zmocněnec žádá kopie ze spisu, je policejní orgán povinen tyto kopie vyhotovit, přičemž pokud to není možné ihned, sdělí poškozenému termín předání kopií. Kopie jsou vyhotovovány na náklady poškozeného.

Ustanovení § 166 odst. 1 TŘ dále uvádí, že je-li počet poškozených velmi vysoký, platí obdobně ustanovení § 44 odst. 2 TŘ, což znamená, že pokud bylo v souladu s ustanovením § 44 odst. 2 TŘ rozhodnuto předsedou senátu a v přípravném řízení na návrh státního zástupce soudcem o tom, že poškození mohou svá práva uplatňovat pouze prostřednictvím společného zmocněnce, kterého si zvolí, popř. o jejich výběru rozhodne soud, je třeba o možnosti prostudovat spisy a učinit návrhy na doplnění vyšetřování vyrozumět tohoto společného zmocněnce, popř. společné zmocněnce, kterých může být maximálně šest.

Jak jsem již zmínila, prostudování spisu po provedeném vyšetřování a učinění návrhů na doplnění dokazování je právem poškozeného, tzn. že jej může využít, ale nemusí. Nevyužije-li tedy poškozený své možnosti prostudovat spis, ačkoliv na to byl řádně upozorněn, učiní policejní orgán o této skutečnosti záznam do spisu a postupuje dále tak, jako by k tomuto úkonu došlo (§ 166 odst. 2 TŘ). Tím dalším postupem policejního orgánu je postup dle ustanovení § 166 odst. 3 TŘ, podle kterého po skončení vyšetřování předloží policejní orgán státnímu zástupci spis s návrhem na podání obžaloby se seznamem navrhaných důkazů a zdůvodněním, proč nevyhověl návrhům na provedení dalších důkazů, nebo učiní návrh na některé další rozhodnutí dle ustanovení § 171 až 173 TŘ, podle § 307 nebo 309 TŘ.

V souvislosti s právem na prostudování spisu, resp. vyrozumívání o něm, bych ráda upozornila na určitý nedostatek právní úpravy, s nímž jsem se sama v praxi setkala. Trestní řád totiž výslovně nestanoví, zda se k prostudování spisu upozorňuje/předvolává dříve poškozený nebo obviněný, a právě toto v praxi činí určitý problém, neboť není

možné upozornit obě strany současně. V případě, kdy tedy bude na možnost prostudovat spis upozorněn/předvolán dříve poškozený a teprve poté obviněný, hrozí to, že se poškozený nedozví, zda obviněný učinil nějaké návrhy na doplnění dokazování a naopak. Jedinou možností je vyřešit to opětovným upozorněním na možnost prostudovat spis z důvodu učiněných návrhů na doplnění vyšetřování ze strany buď poškozeného nebo obviněného. Avšak to může v praxi vést k nesmyslnému prodlužování přípravného řízení. Nezbyvá tak nic jiného než za dané situace provést seznámení se spisem s poškozeným a obviněným pouze jednou, přičemž je právě na úvaze policejního orgánu, kterého z nich si k prostudování předvolá dříve. Uvedené nedostatky tohoto ustanovení by tak měly být zákonodárcem odstraněny a mělo by být postaveno na jisto, kdo se k prostudování spisu upozorňuje/předvolává jako první a kdo jako druhý v pořadí. Měla by se tím určitým způsobem vyřešit jakási nejistota, která je v současnosti tímto ustanovením mezi strany vnesena, neboť se nemusí o návrzích druhého dozvědět a tím pádem nemohou řádně hájit své zájmy.

V souvislosti s právem na prostudování spisu při skončení vyšetřování a učinění návrhů na doplnění vyšetřování se domnívám, že toto právo by mělo být dáno všem poškozeným, a nejen poškozenému dle § 43 odst. 3 TR. Osobně nevidím žádný logický důvod pro to, aby takové právo nemohl mít i poškozený, který se rozhodl v trestním řízení nárok na náhradu škody, nemajetkové újmy či vydání bezdůvodného obohacení, neuplatnit (např. z důvodu, že si je vědom komplikovanosti prokazování nemajetkové újmy nebo že se prostě jen spokojí s odsouzením pachatele). Mám tedy za to, že podmínka vznesení nároku na náhradu poškozeným zakládá mezi poškozenými neopodstatněnou nerovnost. V tomto směru bych se tedy nebála rozšířit uvedené právo na všechny poškozené. Byť nový trestní kodex s odstraněním nerovnosti počítá, domnívám se, že nikoliv zcela správným směrem. Z odůvodnění paragrafového znění nového trestního řádu vyplývá, že právo poškozeného seznámit se se spisem po skončení vyšetřování se nadále nepřebírá, ale poškozenému se dává pouze možnost nahlížet do spisu v průběhu vyšetřování s tím, že státní zástupce jej následně informuje o podání obžaloby, což lze dle odůvodnění považovat za dostatečné.⁷⁷ Osobně se domnívám, že by mělo být zachováno právo poškozeného seznámit se se spisem po skončení vyšetřování s tím, že by toto právo mělo být

---

⁷⁷ Citováno z odůvodnění paragrafového znění k §a22 nového trestního řádu. Dostupné z: www.ceska-justice.cz, [online] [cit. 21. 8. 2020].

rozšířeno na všechny poškozené. Tento institut totiž nejen že vyrovnává postavení poškozeného s obviněným v trestním řízení, ale slouží i k prověrce dodržování procesních předpisů ve vyšetřování a významně napomáhá k náležitému zjištění skutkového stavu věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti.⁷⁸

Za zmínku dále stojí **právo poškozeného podat návrh na zajištění nároku** na náhradu škody, nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení z majetku obviněného (§ 47 odst. 1 TŘ), o čemž rozhoduje soud na návrh státního zástupce nebo poškozeného a v přípravném řízení pak státní zástupce na návrh poškozeného. Poškozený má také **právo uzavřít s obviněným dohodu o náhradě škody** způsobené trestným činem nebo o vydání bezdůvodného obohacení, což může být jedna z podmínek pro postup dle ustanovení § 307, tj. podmíněné zastavení trestního stíhání. V řízení před soudem má pak poškozený **právo být vyrozuměn o konání hlavního líčení a právo účastnit se hlavního líčení**, přičemž soudem musí být v předvolání upozorněn na to, že v případě, že se nedostaví k hlavnímu líčení, bude soud o jeho nároku na náhradu škody, nemajetkové újmy nebo na vydání bezdůvodného obohacení způsobeného trestným činem rozhodovat na podkladě jeho vlastních návrhů (jsou-li obsaženy ve spise) nebo návrhů doručených soudu dříve, než bude přistoupeno k dokazování (§ 198 odst. 2 TŘ). **Právo být** předsedou senátu po přednesení obžaloby **dotázán, zda navrhuje uložení povinnosti obžalovanému k náhradě škody, nemajetkové újmy v penězích nebo k vydání bezdůvodného obohacení a v jakém rozsahu** (§ 206 odst. 2 TŘ). Poškozený má také **právo na doručení rozsudku** (§ 130 odst. 1 TŘ), jakož i **právo na doručení trestního příkazu** (§ 314f odst. 2 TŘ). V neposlední řadě bych zmínila **právo poškozeného podat proti rozsudku soudu odvolání**, a to pro nesprávnost výroku o náhradě škody, nemajetkové újmy v penězích nebo o vydání bezdůvodného obohacení (§ 246 odst. 1 písm. d) TŘ). Poškozený může tento výrok napadnout nejen proto, že např. nesouhlasí s výší přiznané škody, nemajetkové újmy v penězích či vydaného bezdůvodného obohacení, ale také v případě, že tento výrok nebyl učiněn vůbec nebo proto, že došlo k porušení ustanovení o řízení předcházejícím rozsudku, pakliže toto porušení mohlo způsobit, že výrok je nesprávný nebo že chybí (§ 246 odst. 2 TŘ). V souvislosti s tímto právem bych zmínila, že uvedené právo nepřísluší poškozenému, pokud soud vynese zprošťující rozsudek a poškozeného dle

---

⁷⁸ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář. II. díl*. 7. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 2155.

ustanovení § 229 odst. 3 TŘ odkáže se svým nárokem na náhradu škody, nemajetkové újmy v penězích nebo na vydání bezdůvodného obohacení na řízení ve věcech občansko-právních, případně na řízení před jiným orgánem. K tomuto se vyjádřil ve svém usnesení ze dne 15. 3. 2016 pod sp. zn. I. ÚS 1745/15 i Ústavní soud, který konstatoval, že právě výrok soudu podle ustanovení § 229 odst. 3 trestního řádu nemůže poškozený účinně napadnout odvoláním, protože by se tímto vlastně domáhal jiného výroku o vině, a tedy odsuzujícího rozsudku, neboť jen takovým rozsudkem lze přiznat nárok na náhradu škody nebo nemajetkové újmy v penězích nebo na vydání bezdůvodného obohacení, přičemž poškozený nemá právo podat odvolání proti rozhodnutí o vině obžalovaného.⁷⁹

3.3. Právo poškozeného vzdát se svých procesních práv

V rámci této kapitoly, v níž se zabývám procesními právy poškozeného, považuji za důležité zmínit se alespoň okrajově o právu poškozeného vzdát se svých práv (§ 43 odst. 5 TŘ). Toto právo poškozeného spočívá v tom, že v případě, kdy se poškozený rozhodne, že nebude chtít využívat svá procesní práva, která mu přiznává zákon (trestní řád), může se jich výslovným prohlášením sděleným orgánu činnému v trestním řízení vzdát. Jedná se tak o výjimku ze zásady „nikdo se pro futuro nemůže vzdát svých zákonných práv“.⁸⁰ Je tedy zcela na vůli poškozeného, zda využije či nevyžije svých procesních práv a nikdo jej do toho nemůže nutit. Ve své praxi jsem se často setkala s tím, že poškozený neměl zájem využívat svá práva, zejména pokud šlo o uplatnění nároku na náhradu škody vůči obviněnému. Jednalo se především o případy, kdy např. poškozenému z dopravní nehody byla sice způsobena škoda, ale tato byla pro poškozeného tak nepatrná, že se jejím uplatňováním nechtěl ani zabývat a ztrácet čas dokládáním výše škody orgánům činným v trestním řízení. Na druhou stranu se však setkávám i s případy, kdy poškození svých práv nechtějí využít proto, že chtějí omezit setkání s orgány činnými v trestním řízení a obviněným na úplné minimum. V mé praxi jsou těmito osobami zejména pozůstalí po oběti z dopravní nehody, kdy opravdu nemají zájem shledat se s jeho viníkem a připomínat si smrt blízké osoby.

---

⁷⁹ Usnesení Ústavního soudu ze dne 15. 3. 2016, sp. zn. I. ÚS 1745/15. Dostupné z: <https://iudictum.cz/86005/i-us-1745-15> [online] [cit. 21. 7. 2020].

⁸⁰ PETŘÍČEK, L. K postavení poškozeného v trestním řízení. *Bulletin advokacie*. 2002, č. 6-7, s. 62.

Ze samotného znění ustanovení § 43 odst. 5 TŘ pak vyplývá, že vzdát se poškozený může pouze práv procesních, nikoliv práv vyplývajících z hmotného práva. Poškozený se tedy nemůže vzdát práva či nároku na náhradu škody, ale může se vzdát návrhu, aby soud v odsuzujícím rozsudku uložil obžalovanému povinnost nahradit tuto škodu podle § 43 odst. 3 TŘ. V souvislosti se vzdáním se procesních práv poškozeným se nabízí otázka, zda je možné, aby se poškozený vzdal pouze některých svých práv s tím, že ostatní mu zůstanou zachována. V daném případě se vyskytují dva rozdílné názory. Podle J. Jelínka⁸¹ taková možnost existuje a poškozený se může vzdát pouze části svých procesních práv, avšak P. Šámal⁸² je toho názoru, že naopak částečné vzdání se procesních práv poškozeným možné není, neboť všechna procesní práva poškozeného spolu úzce souvisí a výkon některých práv je předpokladem pro výkon práv dalších.

Pro úplnost je třeba ještě uvést, že vzdát se svých procesních práv může poškozený pouze výslovným prohlášením, které je nutné učinit u příslušného orgánu činného v trestním řízení. Tímto orgánem může být orgán policejní, státní zástupce či soud a rozhodující je, který orgán v době, kdy se poškozený svých práv chce vzdát, vede řízení. Z uvedeného tedy vyplývá, že poškozený se může svých procesních práv vzdát v jakékoliv fázi trestního řízení. Se souhlasem poškozeného může tento úkon učinit i zmocněnec poškozeného.⁸³ Vzhledem k tomu, že se trestní řád výslovně nezabývá otázkou možného zpětvzetí prohlášení o vzdání se procesních práv, tzn. trestní řád to nikterak nevylučuje, je zpětvzetí prohlášení poškozeného připuštěno. Pokud poškozený vezme zpět své prohlášení o vzdání se procesních práv, přistupuje k němu orgán činný v trestním řízení opět jako k poškozenému, který se svých procesních práv nevzdal. Nicméně takové zpětvzetí nepůsobí zpětně, tzn. že poškozený nemůže zpětně nabýt práv, která v mezidobí v zákonné lhůtě neuplatnil.⁸⁴

Dle mého názoru však právo vzdát se svých procesních práv není poškozenými až tak hojně využíváno, neboť se domnívám, že než by se poškození výslovným prohlášením

---

⁸¹ JELÍNEK, J. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 6. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2016, s. 639. ISBN 978-80-7502-106-9.

⁸² ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář. I. díl*. 7. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 526.

⁸³ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář. I. díl*. 7. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 527.

⁸⁴ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář. I. díl*. 7. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 528.

sděleným orgánům činným v trestním řízení svých práv vzdali, spíše pouze svá práva nebudou vykonávat.

3.4. Shrnutí

Považuji za důležité uvést, že tato kapitola, v níž se věnuji procesním právům poškozeného, rozhodně nezahrnuje úplný a vyčerpávající výčet všech procesních práv, neboť toto není ani cílem této práce. Je totiž třeba si uvědomit, že poškozený také často vystupuje v trestním řízení jako svědek a v takovém případě mu zákon přiznává samozřejmě další procesní práva. Případně může mít poškozený zároveň postavení oběti či zvláště zranitelné oběti dle zákona o obětech trestné činnosti a mít tak další práva garantovaná mu tímto zákonem. Ostatně jak jsem uvedla výše, zaměřila jsem se v této kapitole pouze na vybraná procesní práva poškozeného, která mi přišla z pohledu mé praxe zajímavá. Tím však samozřejmě nechci říci, že ostatní procesní práva, kterým jsem se tak podrobně nevěnovala, jsou méně důležitá.

Na úplný závěr bych pak uvedla, že snad nejpodrobnější výčet všech procesních práv nalezneme v monografii J. Jelínka⁸⁵, který byl následně v důsledku tzv. velké novely trestního řádu aktualizován L. Petříčkem⁸⁶.

---

⁸⁵ JELÍNEK, J. *Poškozený v českém trestním řízení*. 1. vydání. Praha: Karolinum, 1998, s. 41-45.

⁸⁶ PETŘÍČEK, L. K postavení poškozeného v trestním řízení. *Bulletin advokacie*. 2002, č. 6-7, s. 62.

4. Dopravní nehoda a trestné činy v silniční dopravě z pohledu trestního zákoníku

Dříve, než přistoupím k vymezení pojmu dopravní nehoda a k problematice jednotlivých vybraných trestných činů v silniční dopravě, považuji za nutné uvést, že dopravní kriminalita se dotýká života každého z nás, a to více, než si myslíme a připouštíme. Dnes a denně se každý z nás nějakým způsobem účastní silničního provozu, ať již jako řidič motorového vozidla, cestující v hromadné dopravě, cyklista či chodec, a právě v souvislosti s tím se můžeme všichni velice rychle stát součástí dopravní kriminality, ať již jako pachatel, či poškozený. Vzhledem k tomu, že dnešní doba je dobou motorizovanou, kdy se stále zvyšuje využívání vozidel a hustota provozu, existuje tak podstatně větší riziko, že se někdo stane pachatelem trestného činu v dopravě, než riziko, že se dopustí jiné trestné činnosti.⁸⁷

Domnívám se, že společnost bere dopravní kriminalitu jako běžnou součást života, má snahu ji zlehčovat a mnoho z nás má pocit, že se ho dopravní kriminalita netýká. Nicméně opak je pravdou a je třeba si uvědomit, že právě důsledkem trestných činů v dopravě je poškození zdraví či majetku, a v tom nejhorším případě i ztráta lidského života, což je, dle mého názoru, nejcennější statek chráněný trestním zákonem.

V souvislosti s výše uvedeným je třeba také zmínit, že pojem dopravní kriminalita není zákonem nikterak vymezen a definován. Z toho důvodu je v případě pojmu dopravní kriminalita nutné využít právní nauky, která označuje za kriminalitu v dopravě trestnou činnost, jež je páchána v souvislosti s dopravou, a to za využití dopravního prostředku v rozporu s právními předpisy upravujícími pravidla provozu a vede k ohrožení či porušení zájmu chráněného zákonem, přičemž tento zájem je zejména na ochraně života, zdraví a majetku.⁸⁸ Pokud se pak hovoří o dopravní kriminalitě, domnívám se, že většina z nás si pod tímto pojmem představuje silniční dopravu. Nicméně s dopravou a dopravní kriminalitou se setkáváme také v dopravě železniční, vodní či letecké. V této kapitole se však zaměřím na dopravu silniční, v rámci níž je, dle mého názoru, kriminalita mnohem

---

⁸⁷ VÁLKOVÁ, H., KUČTA, J. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 452.

⁸⁸ GRIVNA, T., SCHEINOST, M., ZOUBKOVÁ, I. a kol. *Kriminologie*. 4. aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2014. s. 375.

vyšší než v ostatních druzích dopravy. Stěžejními právními předpisy upravujícími silniční dopravu jsou především zákon č. 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích (o silničním provozu), zákon č. 56/2001 Sb., o podmínkách provozu vozidel na pozemních komunikacích, zákon č. 168/1999 Sb., o pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem vozidla (zákon o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla), zákon č. 13/1997 Sb., o pozemních komunikacích, zákon č. 111/1994 Sb., o silniční dopravě a vyhláška Ministerstva dopravy č. 294/2015 Sb., kterou se provádějí pravidla provozu na pozemních komunikacích.

Pro úplnost bych zde zmínila jeden z principů, který se uplatňuje v oblasti dopravní kriminality, a tím je princip tzv. omezené důvěry. Tento princip spočívá v tom, že každý účastník silničního provozu se svým způsobem spoléhá na to, že ostatní jeho účastníci dodržují pravidla provozu na pozemních komunikacích. Na základě toho by každý měl být schopen předvídat chování ostatních účastníků. Pokud jako řidička motorového vozidla jedu po hlavní silnici, spoléhám na to, že všichni ti, kteří přijíždějí na hlavní pozemní komunikaci z vedlejší pozemní komunikace, dodrží svoji povinnost dát mi přednost v jízdě. Nicméně tato důvěra nemůže být absolutní a je třeba vždy každou situaci vyhodnotit a podle toho se náležitě zachovat. Nejvyšší soud ČR se k principu omezené důvěry vyjádřil v usnesení ze dne 29. 3. 2011 sp. zn. 6 Tdo 143/2011, podle nějž zásada tzv. omezené důvěry v dopravě znamená, že řidič motorového vozidla může spoléhat na dodržení dopravních předpisů ostatními účastníky provozu na pozemních komunikacích, nevyplyvá-li z konkrétní situace opak.⁸⁹

Mám za to, že nejčastěji porušovanou povinností ze strany řidičů a také nejčastější příčinou vzniku dopravní nehody je nedodržování maximální povolené rychlosti. A proto v okamžiku, kdy řidič například předjíždí na hlavní silnici před ním pomaleji jedoucí vozidlo, nemůže bezmezně spoléhat na to, že vozidlo, které jede v protisměru, dodržuje maximální povolenou rychlost, neboť toto vozidlo může jet i rychlostí vyšší. Proto řidič, který si není jistý rychlostí vozidla jedoucího v protisměru, raději vyčká, než vozidlo z protisměru projede, a následně bezpečně předjede pomaleji jedoucí vozidlo. Princip

---

⁸⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. 3. 2011, sp. zn. 6 Tdo 143/2011. Dostupné z: http://nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/Web-Search/DF9CF3644ACB798AC1257A4E0068ED61?openDocument&Highlight=0, [online] [cit. 26. 7. 2020].

omezené důvěry však není možné vykládat tak, že účastníci silničního provozu jsou povinni předvídat jakékoliv porušení pravidel provozu na pozemních komunikacích. Takový výklad by byl vůči účastníkům silničního provozu velmi přísný, nicméně svůj význam pro zabránění vzniku dopravní nehody jistě má. V této souvislosti bych zmínila náleze Ústavního soudu ze dne 25. 10. 2016 sp. zn. IV. ÚS 3159/15, který mimo jiné konstatoval, že není možné, aby řidič při svém počínání v provozu na pozemní komunikaci zohlednil, resp. musel předpokládat i možné úmyslné porušení pravidel jinými účastníky silničního provozu. Pokud tedy podstatnější vliv na vznik škodlivého následku mělo úmyslné protiprávní jednání poškozeného a nedbalost je dovozena jen z toho, že obžalovaný si nepočínal dostatečně obezřetně, protože nevzal v úvahu protiprávní jednání poškozeného, není možné učinit závěr o vině obžalovaného.⁹⁰

4.1 Definice dopravní nehody

Definici dopravní nehody nalezneme v ustanovení § 47 odst. 1 zákona o provozu na pozemních komunikacích. Dle tohoto ustanovení se dopravní nehodou rozumí událost v provozu na pozemních komunikacích, například havárie nebo srážka, která se stala nebo byla započata na pozemní komunikaci a při níž dojde k usmrcení nebo zranění osoby nebo ke škodě na majetku v přímé souvislosti s provozem vozidla v pohybu.

Silniční dopravní nehodou pak rozumíme nezamýšlenou, nepředvídanou (avšak předvídatelnou) událost v silničním provozu motorových a nemotorových dopravních prostředků na veřejných komunikacích, která měla škodlivé následky na životech a zdraví osob nebo způsobila škody na majetku.⁹¹ Z uvedené definice lze dovodit veškeré pojmové znaky silniční dopravní nehody, kterými jsou:

a) nepředvídanost, ale předvídatelnost – to znamená, že i když je silniční dopravní nehoda událostí překvapivou, je možné ji s určitou mírou pravděpodobnosti předvídat, či předpokládat,

---

⁹⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 25. 10. 2016, sp. zn. IV. ÚS 3159/15. Dostupné z: https://profipravo.cz/index.php?page=article&id_category=16&id_article=259447&csum=3e7ed667, [online] [cit. 26. 7. 2020].

⁹¹ MUSIL, J., KONRÁD Z., SUCHÁNEK, J. *Kriminalistika*, Praha: C. H. Beck, 2004, s. 491.

b) pozemní komunikace – to znamená, že událost se stala nebo byla započata na pozemní komunikaci,

c) škodlivý následek na životě, zdraví či majetku – to znamená, že při události musí dojít ke zranění osoby, či jejímu usmrcení nebo ke škodě na majetku.⁹²

Z výše uvedeného je zřejmé, že ne každá dopravní nehoda musí být zároveň trestným činem, stejně tak ani nemusí být každá dopravní nehoda výsledkem trestného činu. Dopravní nehoda zakládá odpovědnost za trestný čin pouze v případě, pokud při ní došlo k ublížení na zdraví, k těžké újmě na zdraví nebo usmrcení.⁹³ Není však vyloučeno, aby odpovědnost za trestný čin založila i dopravní nehoda, při které dojde pouze k majetkové škodě. Mnoho dopravních nehod je pak postihováno i jako přestupek dle zákona o silničním provozu.

Na závěr uvedu něco krátce ke statistice nehodovosti v České republice. V roce 2019 šetřila Policie České republiky 107 572 dopravních nehod, při kterých bylo usmrceno 547 osob, 2 110 osob bylo těžce zraněno a 23 935 osob bylo zraněno lehce. Celková hmotná škoda byla policisty odhadnuta na 6 838,6 milionů Kč. Oproti roku 2018 se o 18 osob snížil počet usmrcených osob, o 355 osob počet těžce zraněných osob, o 1 280 osob počet lehce zraněných osob. Naopak nárůst byl oproti roku 2018 v celkovém počtu dopravních nehod, a to o 2 808, jakož i v případě hmotné škody, u níž byl nárůst o 290,7 milionů Kč. Pokud jde o počet dopravních nehod, tak je nutné zdůraznit, že se jedná o počet dopravních nehod, které řešila Policie České republiky. Celkový počet dopravních nehod je bezesporu mnohem vyšší, neboť Policie České republiky nešetří každou dopravní nehodu, která se dnes a denně na našich silnicích stane. Vznik dopravní nehody je pak nejčastěji zaviněn řidiči motorových vozidel a nejčastější příčinou vzniku dopravní nehody je nepřiměřená rychlost.⁹⁴

---

⁹² LEITNER, M., LUKÁŠEK, V., KOPECKÝ, Z. *Zákon o provozu na pozemních komunikacích a předpisy provádějící a související s komentářem*. 3. přepracované vydání podle stavu k 1. 7. 2006, Praha: Linde 2006, s. 156.

⁹³ HENDRYCH, D. a kol. *Právní slovník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 1139.

⁹⁴ Policie ČR. Statistické údaje nehodovosti na území ČR. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/statistika-nehodovosti-900835.aspx?q=Y2hudW09Mg%3d%3d>, [online] [cit. 26. 7. 2020].

4.2 Trestné činy v silniční dopravě z pohledu trestního zákoníku

Na úvod je třeba uvést, že v trestním zákoníku nenalezneme žádný taxativní výčet trestných činů v silniční dopravě či dopravě obecně. I když jsou trestné činy v dopravě páchany dnes a denně, nevěnuje jim trestní zákoník ve zvláštní části samostatnou hlavu a jejich úprava se prolíná celou zvláštní částí trestního zákoníku. Důvodem je samozřejmě to, že jednotlivé hlavy trestního zákoníku upravují trestné činy dle chráněných objektů, které jsou tím kterým trestným činem porušovány nebo ohrožovány a které mají určitou vzájemnou souvislost. Vzhledem k tomu, že trestnými činy v dopravě může být porušeno nebo ohroženo hned několik různých objektů, není možné s ohledem na aktuální členění trestního zákoníku učinit jejich soulad, neboť v takovém případě by došlo ke zdvojení některých skutkových podstat trestných činů.

Mezi trestné činy v dopravě se řadí všechny ty trestné činy, které mají jakoukoliv spojitost s dopravou. Takové trestné činy můžeme rozdělit na trestné činy, u kterých je vznik dopravní nehody jejich předpokladem, a na ty, u kterých se vznik dopravní nehody nepředpokládá. Na základě uvedeného pak hovoříme o tzv. poruchových trestných činech, tj. těch, u kterých dochází k porušení objektu trestného činu (zdraví, život, majetek apod.), a tzv. ohrožovacích trestných činech, tj. těch, u nichž k dokonání postačí pouhé ohrožení objektu trestného činu. Mezi typické poruchové trestné činy v dopravě řadíme například ublížení na zdraví z nedbalosti, těžké ublížení na zdraví z nedbalosti či usmrcení z nedbalosti, a naopak typickými ohrožovacími trestnými činy jsou ohrožení pod vlivem návykové látky či obecné ohrožení. I přesto, že trestní zákoník neupravuje speciální hlavu dopravních trestných činů, vyskytují se v něm trestné činy se speciálním zaměřením na dopravu, kdy takovým trestným činem je např. neposkytnutí pomoci řidičem dopravního prostředku. Obecně však lze říci, že všechna ostatní protiprávní jednání související s dopravou jsou řazena pod základní či kvalifikované skutkové podstaty jednotlivých trestných činů.

Mezi trestné činy v dopravě řadí někteří autoři dokonce i ty, u nichž je dopravní prostředek předmětem útoku.⁹⁵ Takovými trestnými činy může být např. neoprávněné užití cizí věci, pojistný či úvěrový podvod apod.

---

⁹⁵ VETEŠNÍK, P., JEMELKA, L., POTĚŠIL, L., VETEŠNÍKOVÁ, E., ADEMEOVÁ, Z., BOHUSLAV, L. *Dopravní právo*. Praha: C. H. Beck, 2016, s. 628.

Pro úplnost dále uvádím, že mezi nejčastěji páchané trestné činy v dopravě patří trestné činy spáchané z nedbalosti (např. ublížení na zdraví z nedbalosti), kdy naopak dopravní trestné činy spáchané úmyslně jsou méně časté (např. vražda). Domnívám se, že právě proto, že jsou dopravní trestné činy páchany povětšinou nedbalostní formou zavinění, vnímá je veřejnost mnohdy jako pouze nešťastné náhody a neuvědomuje si, že i takové jednání je trestným činem postihovaným dle trestního zákoníku se všemi jeho důsledky, tj. uložení trestní sankce.

Vzhledem k tomu, že v rámci této práce není možné vyjádřit se blíže ke všem jednotlivým dopravním trestným činům, neboť jejich škála je poměrně široká, uvedu dále pouze vybrané trestné činy, které jsou, dle mého názoru, páchany v dopravě nejčastěji. V prvé řadě se zaměřím na trestné činy, u nichž je vznik dopravní nehody předpokladem a kdy právě dopravní nehody jsou doprovázeny ve většině případů zraněním či smrtí jejich účastníků. Mezi tyto trestné činy se logicky řadí trestné činy uvedené v hlavě I. zvláštní části trestního zákoníku, a to trestné činy proti životu a zdraví. Následně bych se blíže vyjádřila k trestnému činu ohrožení pod vlivem návykové látky a maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání, což jsou trestné činy, s nimiž se ve své praxi setkávám poměrně často, a to zejména u mladých řidičů.

4.2.1 Trestné činy proti životu a zdraví

Objektem těchto trestných činů je ten nejceněnější statek chráněný trestním zákonem, a tím je zdraví a život člověka. Z toho důvodu jsou tyto trestné činy také zařazeny do I. hlavy zvláštní části trestního zákoníku, kdy jeho jednotlivé hlavy jsou systematicky členěny podle charakteru chráněného společenského zájmu. Vždyť ochrana zdraví a života člověka je dána i Listinou základních práv a svobod.

Jako první bych uvedla trestný čin ***usmrcení z nedbalosti***, který je upraven v ustanovení § 143 trestního zákoníku. K naplnění skutkové podstaty tohoto trestného činu dochází tehdy, pokud dojde při dopravní nehodě ke smrti člověka. Objektem trestného činu je lidský život a subjektivní stránka vyžaduje nedbalostní jednání pachatele, kdy je nutné zkoumat, zda pachatel (nejčastěji řidič motorového vozidla) porušil pravidla provozu na pozemních komunikacích. Aby však mohla být dovozena trestní odpovědnost pachatele, musí být zároveň prokázáno, zda věděl nebo vědět měl a mohl, že svým jednáním může

naplnit následek předvídaný zákonem.⁹⁶ Z uvedeného tedy vyplývá, že pokud pachatel subjektivně ani objektivně není schopen předvídat způsobení smrti, nebude tak naplněna skutková podstata tohoto trestného činu, ale trestného činu jiného, v rámci kterého pak bude způsobení smrti kvalifikovanou skutkovou podstatou. Tak tomu bude zejména v případech, kdy důležitou podmínkou smrti poškozeného byla například jeho fyzická abnormalita, vrozená vada apod., pokud tyto okolnosti nebyly pachateli zjevné a nemohl je tedy předvídat.⁹⁷ Co může a co nemůže pachatel předvídat, je třeba zkoumat vždy v konkrétním případě a vycházet z konkrétní dopravní situace.

Trestný čin usmrcení z nedbalosti pak obsahuje v odstavci 2 kvalifikovanou skutkovou podstatu, která je právě v souvislosti s dopravními nehodami často využívaná. K naplnění této kvalifikované skutkové podstaty je třeba, aby pachatel porušil důležitou povinnost vyplývající mu ze zaměstnání, povolání, postavení nebo funkce nebo uloženou mu podle zákona. I když trestní zákoník hovoří o důležité povinnosti uložení podle zákona, rozumí se tím v praxi i povinnost uložená jiným právním předpisem nebo dokonce i konkrétní příkaz vydaný na základě zákona způsobem tam uvedeným.⁹⁸ Takovým zákonem je v dopravě bezesporu zákon č. 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích. Nicméně je třeba uvést, že aby byla naplněna tato kvalifikovaná skutková podstata trestného činu usmrcení z nedbalosti, musí být ze strany pachatele porušena důležitá povinnost. Ne každé porušení dopravního předpisu je totiž porušením důležité povinnosti. Mnohdy se totiž za porušení důležité povinnosti považuje vždy porušení některých ze základních povinností řidiče uvedených v ustanovení §§ 4 a 5 zákona o provozu na pozemních komunikacích, a to jen proto, že jsou zařazeny v základních ustanoveních zákona, aniž se zkoumají konkrétní okolnosti případu.⁹⁹

Pojem důležitá povinnost není žádným zákonem nikterak definován, a proto je třeba vycházet zejména z judikatury soudů, případně z právní nauky. Na tomto místě bych zmínila rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 15. 4. 1966 sp. zn. 9 Tz 11/66. I když se jedná o starší rozhodnutí Nejvyššího soudu, mám za to, že je stále aktuální a je možné z něj pro pochopení obsahu porušení důležité povinnosti stále vycházet. Nejvyšší

---

⁹⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 6. 9. 2001, sp. zn. 3 Tz 182/2001, uveřejněné ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, 7-8/2002, R 43/2002 tr.

⁹⁷ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník II.* 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1502.

⁹⁸ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník II.* 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1506.

⁹⁹ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník II.* 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1507.

soud v tomto rozhodnutí uvedl, že za porušení důležité povinnosti lze považovat porušení povinnosti, která má za následek nebezpečí pro lidský život a zdraví.¹⁰⁰ Nicméně výčet všech důležitých povinností, především řidičů motorových vozidel, není možný, neboť vždy se vše odvíjí od konkrétní dopravní situace a konkrétního pachatele. Avšak řešení konkrétních situací judikaturou soudů může být určitým vodítkem pro to, co lze považovat za porušení důležité povinnosti a co nikoliv. Typickými případy porušení důležité povinnosti je například řízení motorového vozidla pod vlivem požitého alkoholu; nepřiměřeně rychlá jízda, a to především v zatáčce, kdy se vozidlo dostane do protisměru; předjíždění v místech, kde je to zakázáno; couvání s nákladním vozidlem na veřejném prostranství při nedostatečné přehlednosti bez zajištění další náležitě poučené osoby; nesledování technického stavu vozidla, zejména účinnosti brzd, o nichž řidič ví, že řádně nefungují; zastavení na železničním přejezdu apod.¹⁰¹

Vedle výše zmíněného porušení důležité povinnosti pak trestní zákoník v ustanovení § 143 odst. 3 rozlišuje ještě hrubé porušení zákonů, a to zákonů zde taxativně uvedených, mezi které patří i zákony o bezpečnosti dopravy. Mezi takové zákony patří všechny, které upravují provoz a pravidla všech druhů dopravy, tj. nejen silniční dopravy, ale také železniční, letecké či vodní. Vyšší trestnost v daném ustanovení je dána samozřejmě tím, že smrtelný následek byl způsoben právě hrubým porušením zákonů. Trestní zákoník zde používá pojem zákony, aby vyjádřil, že povinnosti musí být v zásadě stanoveny zákony, nikoliv jen na základě zákona jiným právním předpisem. Stejně jako pojem porušení důležité povinnosti, tak i pojem hrubé porušení zákonů, není zákonem nijak definován. Opět nám v tomto směru pomáhá judikatura soudů, kdy za zmínku stojí především usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 4. 4. 2007 sp. zn. 3 Tdo 328/2007, které vykládá hrubé porušení jako podstatně závažnější, než je porušení důležité povinnosti, a má za následek možnost vzniku těžké újmy na zdraví nebo smrti více osob, přičemž často se jedná o případy, kdy řidič poruší více norem upravujících bezpečnost dopravy zároveň.¹⁰² Příkladem takového hrubého porušení zákona může být to, že řidič jede

---

¹⁰⁰ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 15. 4. 1966, sp. zn. 9 Tz 11/66, uveřejněné ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, 6-7/1966, R 31/1966 tr.

¹⁰¹ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník II.* 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1507.

¹⁰² Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 4. 4. 2007, sp. zn. 3 Tdo 328/2007. Dostupné z: http://nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/Web-Search/DBE06450B25A8483C1257A4E0069106A?openDocument&Highlight=0, [online] [cit. 26. 7. 2020].

vysokou rychlostí pod vlivem návykových látek v době, kdy má uložen zákaz řízení či nemá v dobrém technickém stavu motorové vozidlo. Dle Polcara¹⁰³ pak o hrubé porušení dopravních předpisů půjde tehdy, pokud řidič nerespektuje ustanovení §§ 28 a 29 zákona o provozu na pozemních komunikacích. Uvedená ustanovení se týkají železničních přejezdů a požadují po řidičích dodržování několika povinností najednou. Vzhledem k tomu, že v posledních letech jsou dopravní nehody na železničních přejezdech velmi častým jevem, je více než žádoucí, aby byly postihovány dle kvalifikované skutkové podstaty, neboť následky takových nehod jsou zpravidla fatální.

Aby bylo možné pachatele stíhat pro trestný čin usmrcení z nedbalosti dle kvalifikovaných skutkových podstat, je vždy nutné, aby bylo najisto zjištěno, že mezi porušením důležité povinnosti či hrubým porušením zákonů a následkem trestného činu, tj. smrtí, je příčinná souvislost. Pokud by při vzniku smrtelného následku působilo více příčin (jednání pachatele a poškozeného), je třeba každou příčinu hodnotit zvlášť a určit její důležitost, zejména ve vztahu k pachateli. V souvislosti s tím bych ráda uvedla usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 2. 2016 sp. zn. 15 Tdo 944/2015, který se právě otázkou působení více příčin na smrtelný následek zabýval. Nejvyšší soud ve svém rozhodnutí zdůraznil, že k naplnění znaku kvalifikované skutkové podstaty trestného činu usmrcení z nedbalosti podle ustanovení § 143 odst. 2 TZ je nezbytné, aby porušení konkrétní povinnosti považované za důležitou bylo v souladu s principem gradace příčinné souvislosti zásadní příčinou vzniku následku. Jestliže při vzniku následku spolupůsobilo více příčin, tj. jednání pachatele i poškozeného, a je-li rozhodující příčinou způsobeného následku v podobě usmrcení poškozeného právě např. jeho významné spoluzavinění při dopravní nehodě, nelze zpravidla dovést, že pachatel spáchal trestný čin usmrcení z nedbalosti tím, že porušil důležitou povinnost, která mu byla uložena zákonem, ale vyslovit trestní odpovědnost pachatele na úrovni základní skutkové podstaty.¹⁰⁴

Nutno uvést, že porušení důležité povinnosti a hrubé porušení zákonů o bezpečnosti dopravy je znakem kvalifikovaných skutkových podstat vícero trestných činů, nejen trestného činu usmrcení z nedbalosti. A proto i v případě ostatních trestných činů,

---

¹⁰³ POLCAR, M. Některé trestné činy v dopravě, páchané řidiči motorových dopravních prostředků. *Trestní právo*. 2014, roč. 18, č. 4, s. 14-24.

¹⁰⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 17. 2. 2016, sp. zn. 15 Tdo 944/2015. Dostupné z: <https://www.beckonline.cz/bo/documentview.seam?documentId=njptembrgzpxexztgipxi4q&groupIndex=0&rowIndex=0>, [online] [cit. 26. 7. 2020].

o kterých se budu zmiňovat dále, platí totéž, co jsem o porušení důležité povinnosti či hrubém porušení zákonů uvedla výše.

Mezi další trestné činy, které spadají do I. hlavy zvláštní části trestního zákoníku a které jsou nejčastěji páchanými trestnými činy v dopravě, je **těžké ublížení na zdraví z nedbalosti** (§ 147 TZ) a **ublížení na zdraví z nedbalosti** (§ 148 TZ). Objektem obou zmiňovaných trestných činů je lidské zdraví, a to nejen fyzické, ale i psychické. Není rozhodující, zda poškozený člověk byl před spácháním trestného činu zdravý či byl nemocný, ale důležité je, že v důsledku trestného činu došlo ke zhoršení jeho zdraví. Subjektivní stránka skutkové podstaty těchto trestných činů pak spočívá ve formě nedbalosti, ostatně jak to také vyplývá ze samotného názvu trestných činů. Podle závažnosti újmy na zdraví pak trestní zákoník rozlišuje těžké ublížení na zdraví a ublížení na zdraví, přičemž co se rozumí ublížením na zdraví a těžkou újmou na zdraví upravuje ve svých výkladových ustanoveních trestní zákoník, a to konkrétně v ustanovení § 122 TZ.

Ublížením na zdraví se dle ustanovení § 122 odst. 1 TZ rozumí takový stav záležející v poruše zdraví nebo jiném onemocnění, který porušením normálních tělesných nebo duševních funkcí znesnadňuje, nikoli jen po krátkou dobu, obvyklý způsob života poškozeného a který vyžaduje lékařské ošetření. Všechny prvky, které charakterizují stav ublížení na zdraví, nelze od sebe oddělovat a musí být vždy vykládány ve vzájemné souvislosti.¹⁰⁵ Prvním prvkem charakterizujícím ublížení na zdraví je **porucha zdraví nebo jiné onemocnění**. Musí se vždy jednat o změněný zdravotní stav poškozeného, kdy taková změna nastala právě v důsledku jednání pachatele. Za změněný zdravotní stav poškozeného lze považovat například zhoršení tělesných, ale i duševních funkcí organismu člověka, které se projevuje déle trvajících bolestmi, nespavostí, omezením či znemožněním pohybu apod. K ublížení na zdraví však nepostačují pouze krátkodobé či přechodné bolesti. Dalším prvkem charakterizujícím ublížení na zdraví je **znesnadnění obvyklého způsobu života**, a to nikoli jen po krátkou dobu. Za znesnadnění obvyklého způsobu života je považováno vše, co má za následek omezení různých složek obvyklého způsobu života poškozeného, a to jak po pracovní, společenské, kulturní, sportovní i zábavní stránce.¹⁰⁶ Trestní zákoník uvádí, že takové znesnadnění obvyklého způsobu života musí trvat nikoli jen krátkou dobu. Takovou dobu nelze jednoznačně určit, a proto se při

¹⁰⁵ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník I. 2.* vyd. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1315.

¹⁰⁶ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník I. 2.* vyd. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1316.

určování této doby vychází ze soudní praxe, podle které musí tato doba trvat minimálně sedm dní. Z vlastní praxe je mi známo, že tato doba je mnohdy ze strany poškozených, ale i policejních orgánů, spojována s dobou pracovní neschopnosti poškozeného. I když pracovní neschopnost může být svým způsobem vodítkem pro určení doby znesnadnění obvyklého způsobu života, není možné toto automatizovat a dělat rovnítko mezi dobou pracovní neschopnosti a dobou znesnadnění obvyklého způsobu života. V mnoha případech může být pracovní neschopnost delší nebo naopak i kratší, než je samotné omezení obvyklého způsobu života. V neposlední řadě je charakteristickým prvkem ublížení na zdraví **potřeba lékařského ošetření**. Tento prvek však není možné vykládat tak, že musí skutečně k lékařskému ošetření dojít, ale důležité je, zda u zranění nebo jiného onemocnění, které poškozený utrpěl, obvykle k takovému ošetření dochází.¹⁰⁷ Z vlastní zkušenosti však vím, že u většiny poškozených k lékařskému ošetření dojde a poškození lékaře vyhledají.

Těžkou újmu na zdraví upravuje ustanovení § 122 odst. 2 TZ, který ji definuje jako vážnou poruchu zdraví nebo jiné vážné onemocnění, přičemž újma na zdraví musí odpovídat alespoň jednomu z taxativně stanovených případů, kterými jsou zmrzačení, ztráta nebo podstatné snížení pracovní způsobilosti, ochromení údu, ztráta nebo podstatné oslabení funkce smyslového ústrojí, poškození důležitého orgánu, zohyždění, vyvolání potratu nebo usmrcení plodu, mučivé útrapy, delší dobu trvající porucha zdraví. Za zmínku pak stojí především delší dobu trvající porucha zdraví, kdy tato doba je stejně jako u ublížení na zdraví stanovena soudní praxí, a to v délce minimálně šest týdnů. I když díky stálému rozvoji a pokročilosti lékařské vědy může být tato doba u vážných poruch kratší, bylo by v rozporu se smyslem ustanovení § 122 odst. 2 písm. a) TZ, kdyby byly i takto závažné zásahy do života poškozeného považovány za pouhé „ublížení na zdraví“.¹⁰⁸

I u trestných činů ublížení na zdraví z nedbalosti a těžkého ublížení na zdraví z nedbalosti se objevují pojmy porušení důležité povinnosti a hrubé porušení zákonů, kdy k tomuto jsem se vyjádřila více u trestného činu usmrcení z nedbalosti a platí to i pro tyto trestné činy. Pouze bych zdůraznila, že u těžkého ublížení na zdraví je porušení důležité

---

¹⁰⁷ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník I.* 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1317.

¹⁰⁸ Stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 31. 10. 1986, sp. zn. Tpj 24/85. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptcojygzpxexzrgzpxi4q>, [online] [cit. 26. 7. 2020].

povinnosti či hrubé porušení zákonů znakem kvalifikovaných skutkových podstat a je to tedy okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby, kdežto u ublížení na zdraví je porušení důležité povinnosti již znakem základní skutkové podstaty a teprve až hrubé porušení zákonů je znakem kvalifikované skutkové podstaty a okolností podmiňující použití vyšší trestní sazby.

Co se týče skutečnosti, zda se jedná o ublížení na zdraví nebo těžké ublížení na zdraví, je třeba vycházet vždy z každého konkrétního případu a posuzovat poruchu na zdraví u poškozeného individuálně. Závěr o tom, zda v konkrétním případě došlo k těžké újmě na zdraví nebo pouze k ublížení na zdraví, je otázkou právní a závěr tak přísluší učinit pouze soudu. Nicméně vzhledem k tomu, že soud nemá natolik odborné znalosti, pomáhají mu při stanovení svého závěru jako důkazní prostředky lékařské zprávy o zdravotním stavu poškozeného, odborná vyjádření lékařů či znalecké posudky.

Pouze pro úplnost bych ještě uvedla, že i když jsou trestné činy v dopravě ve většině případů trestnými činy nedbalostními a jednáním jejich pachatelů, zejména řidičů, dochází nejčastěji k naplňování skutkových podstat trestných činů proti životu a zdraví výše uvedených, je možné setkat se v dopravě i s trestným činem těžkého ublížení na zdraví (§ 145 TZ), ublížením na zdraví (§ 146 TZ) či dokonce s trestným činem vraždy (§ 140 TZ). Vzhledem k tomu, že vozidlo je zbraní s velkým vražedným potenciálem, setkáváme se někdy i s tím, že pachatel vozidlo využije jako svou zbraň k usmrcení jiné osoby. Jako příklad mohu uvést poměrně nedávný případ, kdy byl pro trestný čin vraždy ve stádiu pokusu odsouzen Vrchním soudem v Olomouci muž, který úmyslně srazil vozidlem náhodného kolemjdoucího. Za tento trestný čin byl pachatel odsouzen k trestu odnětí svobody ve výši 12,5 roku.

4.2.2 Ohrožení pod vlivem návykové látky

Trestný čin ohrožení pod vlivem návykové látky je upraven trestním zákoníkem v ustanovení § 274. Tento trestný čin spadá, dle mých zkušeností, do kategorie nejčastěji páchaných trestných činů v dopravě, a to především mladšími osobami (řidiči). Trestný čin ohrožení pod vlivem návykové látky je v trestním zákoníku zařazen do hlavy VII. a patří mezi trestné činy tzv. obecně nebezpečné, se kterými je nebo bývá spojeno

nebezpečí ohrožující život a zdraví více lidí nebo cizí majetek ve velkém rozsahu.¹⁰⁹ Jde také o tzv. trestný čin ohrožovací, což znamená, že k jeho dokonání postačí pouhé ohrožení některého zájmu chráněného trestním zákonem, zejména tedy života, zdraví a majetku osob. V případě, že by pouhé ohrožení přerostlo ze strany pachatele v poruchu, podmiňuje tato porucha použití vyšší trestní sazby v rámci kvalifikované skutkové podstaty.

Základní skutková podstata tohoto trestného činu zní tak, že „*Kdo vykonává ve stavu vylučujícím způsobilost, který si přivodil vlivem návykové látky, zaměstnání nebo jinou činnost, při které by mohl ohrozit život nebo zdraví lidí nebo způsobit značnou škodu na majetku, bude potrestán .....* “. Z dikce zákona tedy vyplývá, že se jedná o trestný čin úmyslný, a dále to, že aby došlo k naplnění všech zákonných znaků tohoto trestného činu, musí pachatel vykonávat určité zaměstnání nebo jinou činnost ve stavu vylučujícím způsobilost, který si přivodil vlivem návykové látky. Úmysl pachatele se zde vztahuje k výkonu zaměstnání nebo jiné činnosti, nikoliv k užití návykové látky. Co se týče výkonu určitého zaměstnání nebo jiné činnosti, tak musí jít o takové zaměstnání nebo jinou činnost, jejíž bezpečný výkon vyžaduje soustředěnou pozornost a schopnost správně vnímat a reagovat na vznikající situace.¹¹⁰ Je tedy více než zřejmé, že právě řízení motorového vozidla spadá pod výkon takové činnosti, neboť řidič musí být při řízení motorového vozidla soustředěný, pohotový a správně a včas musí reagovat na vzniklé situace v silniční dopravě. Všechny tyto jeho schopnosti však mohou být, a většinou také skutečně jsou, sníženy právě v důsledku požití návykové látky. Co je ovšem důležité uvést je to, že požití návykové látky pachatelem (řidičem) musí u něj vyvolat onen stav vylučující způsobilost. Zda požití návykové látky vyvolalo u pachatele (řidiče) stav vylučující způsobilost nebo ne, je třeba zkoumat v každém konkrétním případě, neboť pro stav vylučující způsobilost neexistuje žádná definice. Je to dáno samozřejmě zejména tím, že každého požití návykové látky ovlivňuje různým způsobem. Někdo se tedy požitím stejného množství návykové látky může dostat do stavu vylučujícího způsobilost a jiný ne. Pokud se však pachatel cítí být návykovou látkou pouze ovlivněn a nedostává se jejím požitím do stavu vylučujícího způsobilost, pak může být stíhán toliko pro přestupek. K rozlišení toho, zda se jedná pouze o ovlivnění návykovou látkou, nebo se již jedná skutečně o stav vylučující způsobilost, můžeme vycházet z poznatků lékařské vědy, tedy alespoň co se

¹⁰⁹ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník II.* 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 2767.

¹¹⁰ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník II.* 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 2791.

týče alkoholu. Podle těchto poznatků není schopen bezpečně řídit motorové vozidlo ani nadprůměrně disponovaný řidič, dosáhne-li hladina alkoholu v jeho krvi nejméně 1,00 g/kg (tj. 1 promile).¹¹¹ Od hranice této hodnoty výše je dán stav vylučující způsobilost vždy a označuje se jako absolutní nezpůsobilost k řízení motorového vozidla.¹¹² Pokud je však hodnota alkoholu v krvi menší než 1,00 g/kg, pak je vždy nutné prokazovat, zda schopnost řidiče řídit motorové vozidlo byla snížena v takovém rozsahu, v jakém předpokládá § 274 TZ. Jako důkaz o míře ovlivnění, chování a způsobu jízdy pachatele může v takových případech sloužit svědecká výpověď zasahujících policistů či svědků, případně lékařů, kteří prováděli toxikologické vyšetření.¹¹³ Skutečná hodnota alkoholu v krvi se pak určuje na základě odborných vyjádření či znaleckých posudků lékařů, kteří prováděli toxikologické vyšetření.

Jak již vyplývá ze samotného názvu tohoto trestného činu, jedná se o ohrožení pod vlivem návykové látky, což znamená, že pachatel (řidič) nemusí být ovlivněn pouze a jedinečně alkoholem jakožto jednou z mnoha návykových látek. Definici návykové látky nalezneme v ustanovení § 130 TZ, které uvádí, že návykovou látkou se rozumí alkohol, omamné látky, psychotropní látky a ostatní látky způsobivé nepříznivě ovlivnit psychiku člověka nebo jeho ovládací nebo rozpoznávací schopnosti nebo sociální chování. Co se považuje za alkoholický nápoj, je uvedeno v ustanovení § 2 písm. f) zákona č. 65/2017 Sb., o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek. Co se pak rozumí pojmem návyková látka, je stanoveno v ustanovení § 2 písm. a) zákona č. 167/1998 Sb., o návykových látkách, který odkazuje na nařízení vlády č. 463/2013 Sb., o seznamu návykových látek. Zjišťování stavu vylučujícího způsobilost požitím jiné návykové látky než alkoholu bývá v praxi složitější, neboť nejprve je vždy nutné zjistit, o jakou návykovou látku a jaké množství se jedná, a samozřejmě je nutné zjistit míru ovlivnění touto látkou. Žádná hranice pro stav vylučující způsobilost totiž neexistuje. Proto je v takových případech nutné téměř vždy přistoupit k vypracování posudku znalcem, a to ke zjištění míry ovlivnění pachatele touto návykovou látkou. Jen zjištění toho, že pachatel byl

---

¹¹¹ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník II.* 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 2790.

¹¹² JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část.* 6. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2017, s. 738.

¹¹³ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 22. 8. 2007, sp. zn. 5 Tdo 874/2007. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptembqhbpxexzsgzpxi4q&groupIndex=0&rowIndex=0>, [online] [cit. 29. 7. 2020].

v době, kdy řídil motorové vozidlo, pod vlivem návykové látky, nestačí pro stanovení závěru, že jejím požitím byl ve stavu vylučujícím způsobilost.¹¹⁴

Odstavec 2 ustanovení § 274 TZ obsahuje kvalifikovanou skutkovou podstatu a jsou zde uvedeny okolnosti, které podmiňují použití vyšší trestní sazby. K dopravním nehodám se váže zejména ustanovení § 274 odst. 2 písm. a) TZ, na základě kterého pak bude vyšší trestní sazbou postižen ten, který ve stavu vylučujícím způsobilost, který si přivodil vlivem návykové látky, způsobí dopravní nehodu. V dopravní kriminalitě se může uplatnit i ustanovení § 274 odst. 2 písm. b) TZ, podle kterého může být postižen vyšší trestní sazbou ten, kdo spáchá takový trestný čin (rozuměno trestný čin ohrožení pod vlivem návykové látky) při výkonu své činnosti, zejména řídí-li hromadný dopravní prostředek. K okolnostem podmiňujícím použití vyšší trestní sazby se u pachatele nevyžaduje úmyslné jednání, ale postačí zavinění z nedbalosti.

Aby však mohl být pachatel (řidič) stíhán pro trestný čin ohrožení pod vlivem návykové látky, musí u něj být samozřejmě zjištěna hladina alkoholu v krvi či množství požitých návykových látek a míra jejich ovlivnění. To je však možné zjistit pouze v případě, pokud se pachatel (řidič) zkoušce na přítomnost alkoholu či jiných návykových látek podrobí. Byť je podle ustanovení § 5 odst. 1 písm. f) a g) silničního zákona každý řidič povinen se na výzvu oprávněné osoby podrobit vyšetření podle zvláštního právního předpisu¹¹⁵ ke zjištění, zda není ovlivněn alkoholem či jinou návykovou látkou, setkávám se často s tím, že řidiči tyto zkoušky odmítají. Mnoho z nich však neví, že řidiči nemají právo vyšetření odmítnout, ale mají právě povinnost se vyšetření podrobit. V případě, že se tedy řidič odmítne podrobit vyšetření, dopouští se přestupku podle ustanovení § 125c odst. 1 písm. d) silničního zákona a může mu být uložena sankce v rozmezí od 25 000 Kč až do výše 50 000 Kč a zákaz činnosti (spočívající v řízení motorových vozidel) na dobu 1 roku až 2 let. Z výše sankce je zřejmé, že tedy odmítnutí vyšetření se řidiči rozhodně nevyplatí. Nicméně v případě, že se řidič obává toho, že by mohla být vyšetřením zjištěna např. hladina alkoholu v jeho krvi větší než 1 promile, odmítne se raději podrobit

---

¹¹⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 12. 5. 2010, sp. zn. 8 Tdo 449/2010. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptembrgfpexzsgnpxi4q&groupIndex=0&rowIndex=0>, [online] [cit. 29. 7. 2020].

¹¹⁵ Zákon č. 65/2017 Sb., o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek.

vyšetření, čímž se vyhne případnému trestněprávnímu postihu. Pro mnohé je pak sankce uložená za přestupek mnohem méně citelná než trestněprávní postih.

4.2.3 Maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání

V souvislosti s dopravní kriminalitou je třeba zmínit další trestný čin, kterého se pachatelé (řidiči) velmi často dopouštějí, a tím je maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání dle ustanovení § 337 TZ. Objektem tohoto trestného činu je zájem na řádném výkonu rozhodnutí soudů a dalších orgánů veřejné moci. V rámci dopravní kriminality se však jedná pouze o skutkovou podstatu uvedenou v ustanovení § 337 odst. 1 písm. a) TZ, podle které se tohoto trestného činu dopustí ten, „*kdo maří nebo podstatně ztěžuje výkon rozhodnutí soudu nebo jiného orgánu veřejné moci tím, že vykonává činnost, která mu byla takovým rozhodnutím zakázána nebo pro kterou mu bylo odňato příslušné oprávnění podle jiného právního předpisu nebo pro kterou takové oprávnění pozbyl*“.

Každá osoba, která řídí motorové vozidlo, musí mít k jeho řízení příslušné řidičské oprávnění. Listina, která takové řidičské oprávnění potvrzuje, je řidičský průkaz. Tento řidičský průkaz musí mít každý řidič při řízení motorového vozidla u sebe a v případě silniční kontroly je povinen ho předložit.¹¹⁶ V případě, že tedy řidiči bylo takové řidičské oprávnění odňato nebo ho pozbyl, a přesto řídí motorové vozidlo, ač mu to bylo zakázáno, dopouští se trestného činu maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání. Samotné znění ustanovení § 337 odst. 1 písm. a) TZ pak rozlišuje právě pojem odnětí a pozbytí řidičského oprávnění. K pozbytí řidičského oprávnění dochází zpravidla při uložení sankce (zákaz činnosti spočívající v zákazu řízení motorových vozidel všeho druhu) a trvá po určitou dobu, kdežto k odnětí řidičského oprávnění dochází například z důvodu ztráty zdravotní nebo odborné způsobilosti.¹¹⁷ Kdy dochází k odnětí a pozbytí řidičského oprávnění nalezneme především v ustanovení § 94 a násl. zákona č. 361/2000 Sb. Dle ustanovení § 94a odst. 1 zmiňovaného zákona se za pozbytí řidičského oprávnění považuje i závazek obviněného zdržet se řízení motorových vozidel v průběhu zkušební doby (§ 307 odst. 2 TR), tj. obviněný pozbývá řidičské oprávnění dnem právní moci

¹¹⁶ Ustanovení § 6 odst. 7 písm. a) a odst. 8 zákona č. 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích.

¹¹⁷ KNĚŽÍNEK, J. K maření výkonu úředního rozhodnutí řízením bez řidičského oprávnění podle nového trestního zákoníku. *Trestněprávní revue*. 2009, roč. 8, č. 7, s. 197-201.

rozhodnutí, kterým bylo rozhodnuto o podmíněném zastavení trestního stíhání, v průběhu jehož zkušební doby se držitel (obviněný) řidičského oprávnění zavázal zdržet řízení motorových vozidel všeho druhu.

Rozhodnutím, kterým byl výkon činnosti zakázán, kterým bylo odejmuto příslušné oprávnění nebo pro které řidič pozbyl příslušné oprávnění, je třeba chápat jak rozhodnutí soudů, tak i jiných orgánů veřejné moci, typicky např. správního orgánu, který rozhodl o přestupku. Navíc rozhodnutím se zde nemyslí rozhodnutí ve formálním smyslu, tj. např. rozsudek v trestním řízení nebo občanském soudním řízení, ale rozhodnutí v materiálním smyslu, tj. i ta, která mají povahu oznámení, sdělení, příkazu či opatření.¹¹⁸ V souvislosti s uvedeným je třeba zmínit dříve v praxi diskutovanou otázku, která vyvstala se zavedením bodového systému řidičů. V okamžiku, kdy totiž řidič dosáhne 12 bodů a tzv. se vyboduje, příslušný správní orgán mu zašle oznámení o dosažení 12 bodů spolu s výzvou k odevzdání řidičského průkazu v důsledku pozbytí řidičského oprávnění. Bylo třeba ujasnit si, zda takové oznámení správního orgánu o pozbytí řidičského oprávnění je rozhodnutím ve smyslu trestního zákoníku, či nikoliv. Kněžínek¹¹⁹ uvedl, že v takovém případě dochází k pozbytí řidičského oprávnění ex lege, a tudíž nelze případné další neoprávněné řízení podřadit pod skutkovou podstatu trestného činu maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání, ale že se jedná toliko o přestupek. Určité neshody v této oblasti trvaly i po vydání Stanoviska Nejvyššího soudu ze dne 27. 10. 2010 sp. zn. Tpjn 302/2010, který se právě při výkladu pojmu rozhodnutí uchýlil k extenzivnímu výkladu a uvedl, že za odnětí příslušného oprávnění podle jiného právního předpisu je nutné považovat i pozbytí řidičského oprávnění v důsledku dosažení 12 bodů.¹²⁰ Nejvyšší soud byl kritizován za takový výklad, neboť trestní právo je velmi formalistické, a takové materiální pojetí pojmu rozhodnutí je proto problematické.¹²¹ Nicméně stejný názor jako Nejvyšší soud zaujal i Ústavní soud v nálezu ze dne 8. 12. 2011 sp. zn. III. ÚS 2974/10.¹²²

---

¹¹⁸ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník II*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 3187.

¹¹⁹ KNĚŽÍNEK, J. K maření výkonu úředního rozhodnutí řízením bez řidičského oprávnění podle nového trestního zákoníku. *Trestněprávní revue*. 2009, roč. 8, č. 7, s. 197-201.

¹²⁰ Stanovisko Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 10. 2010, sp. zn. Tpjn 302/2010. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptembrgfpexzrl52he&groupIndex=0&rowIndex=0>, [online] [cit. 31. 7. 2020].

¹²¹ POLÁK, P. Heretikem proti své vůli aneb ještě jednou o tzv. vybodování a § 337 odst. 1 písm. a) TrZ. *Trestněprávní revue*. 2011, č. 12, s. 350.

¹²² Nález Ústavního soudu ČR ze dne 8. 12. 2011, sp. zn. III. ÚS 2974/10. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptembrgfpmbwl52xg3q&groupIndex=9&rowIndex=0>, [online] [cit. 31. 7. 2020].

Nejvyšší soud následně tento svůj výklad upřesnil, a to v usnesení ze dne 18. 9. 2013 sp. zn. 15 Tdo 876/2013, a uvedl, že k naplnění skutkové podstaty trestného činu dle ustanovení § 337 odst. 1 písm. a) TZ je způsobilý řidič, který pozbyl řidičské oprávnění na základě tzv. vybodování, avšak pokud takový řidič řídí motorové vozidlo po uplynutí stanovené doby jednoho roku, po které již mohl požádat o vrácení řidičského oprávnění, ale neučinil tak, dopouští se pouze přestupku.¹²³ K materiálnímu výkladu Nejvyššího soudu k pojmu rozhodnutí se osobně přikláním a mám za to, že tento výklad byl učiněn jediné správně. Společnost má přeci zájem na tom, aby řidiči, kteří nedodržují pravidla silničního provozu, byli potrestáni pozbytím řidičského oprávnění. A v případě, že pak takový řidič bude i po jeho pozbytí opakovaně motorové vozidlo řídit, musí nést za toto své jednání trestněprávní následky. U řidiče, který se tzv. vybodoval, je více než zřejmé, že tento se rozhodně v dopravě nechoval ukázněně a opakovaně se dopouštěl přestupků. Proto i tohoto řidiče, který následně po pozbytí řidičského oprávnění v důsledku tzv. vybodování usedne za volant, je třeba trestně stíhat. Z vlastní praxe vím, že nejen řidiči, kteří se tzv. vybodovali, ale i řidiči, kterým byl uložen zákaz činnosti spočívající v zákazu řízení motorových vozidel všeho druhu soudem nebo správním orgánem za jejich jednání, opakovaně usedají za volant a účastní se silničního provozu. Odhalení této trestné činnosti je z mého pohledu totiž obtížnější, neboť se tak děje většinou na základě namátkových kontrol policistů nebo se její spáchání zjistí při způsobení dopravní nehody. Mnoho řidičů tak spoléhá na to, že páčání jejich trestné činnosti nebude odhaleno.

Pouze pro úplnost bych uvedla, že řízení motorového vozidla bez řidičského oprávnění bylo za účinnosti dřívějšího trestního zákoníku č. 140/1961 Sb. samostatným trestným činem upraveným v ustanovení § 180d. Dle tohoto ustanovení byli stíhaní nejen řidiči, kteří nebyli držiteli řidičského oprávnění, ale i řidiči, kteří pozbyli, nebo jim bylo odňato, oprávnění k řízení motorového vozidla.

---

¹²³ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 18. 9. 2013, sp. zn. 15 Tdo 876/2013. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptembrgrpxexzshbpxi4q&groupIndex=0&rowIndex=0> [online] [cit. 31. 7. 2020].

4.2.4 Úvahy de lege ferenda

Jak jsem uvedla již v úvodu této kapitoly věnované trestným činům v dopravě, nejsou v trestním zákoníku tyto trestné činy uvedeny taxativně a v rámci samostatné hlavy. Na většinu trestných činů v dopravě dopadají základní či kvalifikované skutkové podstaty trestných činů, které mohou být spáchány nejen v dopravě. I když trestní zákoník obsahuje některé trestné činy, které mohou být spáchány pouze a jedině v dopravě (např. neposkytnutí pomoci řidičem dopravního prostředku), osobně se domnívám, že škála trestných činů souvisejících s dopravou by měla být rozšířena o některé další trestné činy, které by reflektovaly nezodpovědné a mnohdy zavrženíhodné chování řidičů, které na našich silnicích stále častěji vidáme.

Jako samostatný trestný čin bych v první řadě zavedla *ujetí z místa dopravní nehody*. Domnívám se totiž, že v současné době je takové jednání řidičů velmi běžné, kdy po způsobení dopravní nehody ihned toto místo opustí, aniž by se přesvědčili, zda nebyl někdo zraněn či dokonce usmrcen nebo zda nevznikla v důsledku dopravní nehody nějaká škoda. Ujetím z místa dopravní nehody se totiž řidiči mnohdy snaží zakrýt páčání jiné trestné činnosti, např. ohrožení pod vlivem návykové látky, maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání, krádež apod. Na ujetí z místa dopravní nehody se svým způsobem sice vztahuje ustanovení § 151 TZ, tj. trestný čin neposkytnutí pomoci řidičem dopravního prostředku, ale to pouze v případě, pokud při nehodě došlo ke zranění osoby a řidič, který měl účast na nehodě, jí neposkytne potřebnou pomoc, a to právě například tím, že z místa nehody ujede. Avšak v případě, kdy při dopravní nehodě nedojde ke zranění jiného účastníka, není již možné toto ustanovení aplikovat. To je dokonce i v případě, že při dopravní nehodě dojde k úmrtí osoby nebo je způsobena škoda na majetku. Řidiči, jsou-li pak policií dohledáni, tak mohou být trestně odpovědní pouze za způsobený následek při dopravní nehodě, nikoliv i za ujetí od dopravní nehody.

Ujetí z místa dopravní nehody v případech, kdy má řidič povinnost hlásit nehodu policii, je tak možné postihnout pouze jako přestupek dle ustanovení § 125c odst. 1 písm. i) bod 4 zákona o provozu na pozemních komunikacích se sankcí od 2 500 Kč do 5 000 Kč. Nicméně s ohledem na závažnost takového chování řidičů, se mi jeví tato úprava nedostatečná, neboť řidičům v takovém případě nehrozí žádná citelnější újma v podobě přísnější trestněprávní sankce.

Jako samostatný trestný čin je ujetí z místa dopravní nehody upraveno např. v trestním zákoníku Spolkové republiky Německo. Ten upravuje v ustanovení § 142 trestný čin nedovolené vzdálení se z místa nehody¹²⁴, přičemž tato úprava je poměrně podrobná. Skutková podstata tohoto trestného činu zní tak, že *kdo se jako účastník dopravní nehody vzdálí po nehodě v silničním provozu z místa nehody dříve než 1. umožnil ve prospěch jiných účastníků na nehodě a poškozených zjištění své osoby, svého vozidla a formy své účasti a oznámil, že je účasten na nehodě, nebo 2. čekal podle okolností případu přiměřenou dobu, než byl někdo připraven učinit zjištění, trestá se trestem odnětí svobody až na tři léta nebo peněžitým trestem*. Dle odstavce 2 se pak trestá za podmínek odst. 1 také *účastník nehody, který se 1. po uplynutí čekací doby nebo 2. oprávněně nebo omluveně, vzdálil z místa nehody a neumožnil neprodleně dodatečná zjištění*. Z uvedení vyplývá, že na rozdíl od právní úpravy v České republice, je úprava ve Spolkové republice Německo mnohem přísnější, neboť jednak trestá všechny řidiče, kteří ujeli od dopravní nehody, a jednak těmto řidičům hrozí za ujetí od dopravní nehody trestní sankce, nikoliv jen postih za přestupek. Ve Spolkové republice Německo se totiž musí policii hlásit každá dopravní nehoda a ujetí od takové nehody pak nese zmiňované důsledky. V České republice naopak povinnost hlásit každou dopravní nehodu není. Hlásit se však dopravní nehoda musí, pokud při ní dojde k usmrcení nebo zranění osoby, dojde ke vzniku hmotné škody převyšující částku 100 000 Kč, dojde ke vzniku hmotné škody na majetku třetí osoby (tj. na majetku jiné osoby než řidiče, který měl účast na dopravní nehodě), dojde k poškození součásti nebo příslušenství pozemní komunikace (např. svodidla, dopravní značení), anebo pokud si účastníci dopravní nehody nemohou sami zabezpečit obnovení silničního provozu.¹²⁵

Právní úprava Spolkové republiky Německo by nám mohla být inspirací, a to právě v zavedení trestného činu ujetí z místa nehody jako trestného činu samostatného. Chápu, že způsobit dopravní nehodu může v dnešní uspěchané době každý z nás, ale je nutné se také v takovém případě tomu postavit čelem a udělat vše proto, aby následky z této dopravní nehody byly co nejmenší, tj. zabránit např. úmrtí osoby, která byla při dopravní nehodě zraněna, či zabránit vzniku další škody. Pokud se však řidič motorového

---

¹²⁴ § 142 trestního zákoníku Spolkové republiky Německo. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembrpxe4byfzygmmjugi>, [online] [cit. 3. 8. 2020].

¹²⁵ § 47 zákona č. 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích.

vozidla rozhodne, že z místa dopravní nehody ujede, je jeho chování nutné stíhat, a to nejlépe jako trestný čin s uložením příslušné trestněprávní sankce. Jsem přesvědčena, že pokud by bylo ujetí z místa dopravní nehody u nás kvalifikováno jako trestný čin, spousta řidičů by si následně takové jednání rozmyslela. Zavedení takového nového trestného činu by bylo rozhodně ku prospěchu společnosti a po prvních uložených trestech za tento trestný čin by jeho zavedení jistě působilo i preventivně na ostatní řidiče motorových vozidel. Osobně bych pak řidiče za ujetí z místa dopravní nehody stíhala za tento trestný čin buď samostatně, nebo dle způsobeného následku při dopravní nehodě (např. újma na zdraví, usmrcení) v souběhu s jiným trestným činem, např. usmrcení z nedbalosti, těžká újma na zdraví z nedbalosti apod. Inspirovala bych se pak v daném případě ještě také v trestním zákoníku Spolkové republiky Německo, a to ve zvláštní úpravě účinné lítosti. Ta spočívá v tom, že soud může dokonce upustit od uložení trestu, jestliže účastník nehody během dvaceti čtyř hodin po nehodě, která se stala mimo plynulý provoz a která neměla výlučně významnou škodu na věci jako následek, učiní dodatečná zjištění, tj. nejblíže umístěné policejní služebně oznámí, že byl účasten na dopravní nehodě, a uvede svoji adresu, svůj pobyt, státní registrační značku a místo stání svého vozidla. Účinná lítost však není cizí ani naší právní úpravě a vyskytuje se dokonce u trestného činu neposkytnutí pomoci řidičem dopravního prostředku, což je v současné době jediný trestný čin, za který může být v některých případech řidič, který od dopravní nehody ujel, trestně odpovědný. Osobně bych se nebránila ani tomu, že by stejně jako je tomu ve Spolkové republice Německo, byla zavedena povinnost hlásit policii každou dopravní nehodu a nejen ty, o nichž to výslovně stanoví zákon. I když by hlášení každé dopravní nehody bylo pro všechny zúčastněné osoby, zejména pak pro policisty, mnohem náročnější, a to především administrativně, svůj výsledek by to jistě přineslo. Mohlo by se tím zamezit například páchání trestných činů pojistných podvodů a došlo by k většímu odhalení řidičů, kteří řídí motorové vozidlo, i když pozbyli, nebo jim bylo odňato řidičské oprávnění. Zadokumentováním každé dopravní nehody ze strany policistů by nedocházelo také ke vzniku případných sporů mezi účastníky dopravních nehod ohledně zavinění dopravní nehody nebo rozsahu a výši škody vzniklé při této dopravní nehodě.

Vedle výše uvedeného ujetí od dopravní nehody bych jako samostatný dopravní trestný čin, pro který by měli být řidiči za své nebezpečné jednání v silničním provozu trestně stíháni, zavedla ***ujíždění před policejním orgánem***. Takové chování řidičů, kteří

se snaží ujet policii a vyhnout se tak případné kontrole, v posledních letech přibývá. Takový jev, kdy se řidič jede vysokou rychlostí přes obce a města a nerespektuje dopravní předpisy a policie ho pronásleduje, je opravdu velmi nebezpečný, a to nejen pro řidiče a zasahující policisty, ale i pro ostatní osoby, které se pohybují v blízkosti. Vždyť jedním řidiče motorového vozidla, který se za každou cenu snaží ujet policii, může být ohrožen život, zdraví a majetek každého z nás. Není ani vzácností, že pak takové pronásledování skončí i tragicky. Důvodů pro takové ujíždění před policií může být hned několik. Řidič může být pod vlivem alkoholu nebo drog, a proto se tímto způsobem snaží vyhnout kontrole, nebo může řídit kradené auto, případně ujíždí proto, že předtím spáchal nějaký přestupek či trestný čin a snaží se vyhnout případné sankci. Věřila bych dokonce i tomu, že někteří řidiči ujíždí před policií i bezdůvodně nebo pro zábavu. Mnoho takových videí z policejních „honiček“ je k nalezení i na internetu, kde se tito řidiči s oblibou chlubí, jak před policií ujížděli, a mají pocit, že je to pro ostatní zábavné.

S ohledem na zásadu zákonnosti, kdy lze stíhat pachatele pouze za trestné činy, které stanoví trestní zákon, by bylo vhodné takovýto trestný čin upravit, a to především i z důvodu jakési právní jistoty a jednotného posuzování takového jednání řidičů. Na tomto místě bych ráda zmínila právě rozdílné názory soudů ohledně posouzení takového jednání řidiče. Nejvyšší soud v usnesení ze dne 13. 11. 2013 sp. zn. 4 Tdo 1094/2013¹²⁶ rozdílně od senátu Městského soudu v Praze právně posoudil jednání řidiče, který ujížděl před policií, a to tak, že na toto jeho jednání rozšířil aplikaci trestného činu obecného ohrožení dle ustanovení § 272 TZ. Do té doby bylo obecné ohrožení vykládáno tak, že se musí jednat o obecné nebezpečí, které lze přirovnat k živelné pohromě a při kterém dojde k vydání lidí v nebezpečí smrti nebo těžké újmy na zdraví, kdy takto musí být ohroženo nejméně sedm osob nebo majetek velkého rozsahu, přičemž toto ohrožení musí být současné. To znamená, že musí být současně ohroženo zmíněné větší množství osob nebo současně hrozit na cizím majetku škoda velkého rozsahu. I přes tuto dosavadní soudní praxi měl však Nejvyšší soud jiný názor, a to v tom směru, že naplnění znaku ohrožení většího počtu osob nemusí být ve stejném okamžiku, ale může být postupné, kdy v konkrétní posuzované věci obviněný svou jízdou, tedy jediným jednáním, soustavně

---

¹²⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 13. 11. 2013, sp. zn. 4 Tdo 1094/2013. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptembrgrpxezugzpxi4q&groupIndex=0&rowIndex=0>, [online] [cit. 3. 8. 2020].

a průběžně v relativně krátkém časovém úseku vyvolával obecné nebezpečí, když ostatní účastníky silničního provozu, kterých muselo být bezpochyby celkově mnohem více než sedm, postupně ohrožoval na jejich životech a zdraví.¹²⁷ Nejvyšší soud se tak dle mého názoru snažil tímto vyplnit jistou mezeru v zákoně, když takové jednání řidiče posoudil jako trestný čin obecného ohrožení.

Vzhledem k uvedenému bych tedy doporučila zákonodárci zamyslet se nad tím, zda by nebylo právě s ohledem na zachování zásady „není trestného činu bez zákona“ a zachování právní jistoty a jednotného rozhodování soudů v obdobných případech, potřeba tento trestný čin do trestního zákoníku zavést. Dle mého názoru by tento úmyslný dopravní trestný čin mohl obsahovat základní skutkovou podstatu spočívající v jednání pachatele, který ujíždí policejnímu orgánu přes učiněnou výzvu k zastavení motorového vozidla, a u kvalifikované skutkové podstaty by následně byly uvedeny okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby, a to například způsobení dopravní nehody, těžké újmy na zdraví, smrti či majetkové škody.

Bohužel se zvyšujícím se počtem stále silnějších a rychlejších motorových vozidel na pozemních komunikacích, kdy se jejich řidiči, cítí být více neohrožení, bude, dle mého názoru, případů ujíždění před policií přibývat a rozhodně takové nebezpečné jednání není možné přehlížet a případně ho stíhat pouze jako méně závažný přestupek dle „sběrného“ ustanovení § 125c odst. 1 písm. k) zákona o pozemních komunikacích, neboť ani mezi přestupky nemá toto jednání řidičů zvláštní skutkovou podstatu.

V neposlední řadě bych se zamyslela nad zavedením ještě jednoho dopravního trestného činu a tím je trestný čin *vybržd'ování řidičem motorového vozidla*. Zejména z médií je nám známo, že vybržd'ování v silničním provozu není záležitostí ojedinělou, ale naopak se taková praktika objevuje poměrně často a stává se fenoménem. Vybržd'ování je situace, kdy jeden řidič motorového vozidla najede svým vozidlem před jiné motorové vozidlo a náhle sníží rychlost své jízdy či dokonce úplně zastaví. Je více než zřejmé, že takové jednání řidiče je velice nebezpečné, neboť může vyústit ke vzniku dopravní nehody s mnohdy velmi závažnými následky v podobě újmy na zdraví či smrti. Vzhledem k tomu, že trestní zákoník na takové jednání nepamatuje, je právní kvalifikace

---

¹²⁷ VÁVRA, L. Ujetí a zajetí, 17. 2. 2015. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/ujeti-a-zajati>, [online] [cit. 3. 8. 2020].

dovozována zejména z rozhodnutí soudů či judikatury Nejvyššího soudu. Dle soudů i Nejvyššího soudu je třeba takové jednání posuzovat jako ublížení na zdraví (§ 146 TZ) nebo těžké ublížení na zdraví (145 TZ), případně ve stádiu pokusu, pokud k následku nedojde. Na tomto místě bych ráda zmínila jednak usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 11. 2011 sp. zn. 6 Tdo 1337/2011 a dále usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 11. 2015 sp. zn. 7 Tdo 1068/2015. V prvním zmíněném usnesení Nejvyšší soud uvedl, že si vybrždňující řidič musí být vědom toho, že řidič, který jede za ním, nemůže předvídat tak náhlé a vlastně bezdůvodné brzdění, čímž může dojít ke střetu. Takový řidič si pak musí být vědom i toho, že takový střet může způsobit vážná zranění. Z uvedeného pak plyne, že řidič jednal v nepřímém úmyslu, neboť byl srozuměn s následkem svého jednání, a dopustil se pokusu ublížení na zdraví.¹²⁸ V druhém zmíněném usnesení Nejvyššího soudu bylo naopak jednání řidiče kvalifikováno jako pokus těžkého ublížení na zdraví. V tomto případě řidič najížděl na vozidlo před ním, aby ho donutil uvolnit jízdní pruh, a následně ho vytlačil ke krajnici, předjel a začal vybrždňovat, kdy řidič tohoto vozidla prudce zabrzdil, dostal smyk a vylétl ze silnice.¹²⁹ V obou případech Nejvyšší soud konstatoval, že řidič motorového vozidla byl srozuměn s tím, že takovým svým jednáním může způsobit újmu na zdraví nebo těžkou újmu na zdraví. V této souvislosti je však třeba si položit otázku, proč je řidič motorového vozidla srozuměn pouze s tím, že může způsobit újmu na zdraví nebo těžkou újmu na zdraví? Vždyť jednání takového řidiče může mít mnohem závažnější následky, než je újma na zdraví, a to právě i smrt. Z uvedeného tedy vyplývá, že takové jednání by mohlo být soudy přeci kvalifikováno i jako pokus vraždy. Dokonce se domnívám, že by takovým jednáním mohla být naplněna i skutková podstata obecného ohrožení. Jsem však přesvědčena, že stejně jako v případě ujíždění před policejním orgánem, tak i v tomto případě se nejen samotné soudy, ale i Nejvyšší soud, snaží podřadit jednání řidičů, kteří se dopouští vybrždňování, pod nějakou skutkovou podstatu trestného činu, který trestní zákoník upravuje, a svým způsobem tak vyplňují mezeru v zákoně. Právní kvalifikace soudů totiž není zcela jednoznačná a soudy z mého pohledu kvalifikují takové jednání na základě určitých konstrukcí a náhodně vybraného domnělého následku.

---

¹²⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 23. 11. 2011, sp. zn. 6 Tdo 1337/2011. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptembrgfpw4427g43dcma&groupIndex=0&rowIndex=0>, [online] [cit. 4. 8. 2020].

¹²⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. 11. 2015 sp. zn. 7 Tdo 1068/2015. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptembrgvpw4427gy2tomy&groupIndex=0&rowIndex=0>, [online] [cit. 4. 8. 2020].

Vzhledem k zachování právní jistoty a zásady zákonnosti by tak zákonodárce měl zavést do trestního zákoníku novou skutkovou podstatu, která bude odrážet právě takové jednání řidičů, jež úmyslně vybrždí ostatní účastníky silničního provozu a ohrožují je na jejich životech. Základní skutková podstata by spočívala čistě ve vybrždění jiného řidiče bez nutnosti způsobení nějakého následku a teprve až kvalifikovaná skutková podstata by obsahovala okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby jako způsobení dopravní nehody, těžké újmy na zdraví, smrti či majetkové škody. Sankcí by dle mého názoru měl být vždy zákaz činnosti spočívající v zákazu řízení motorových vozidel všeho druhu a trest odnětí svobody, kdy inspiraci pro výši takového trestu bychom mohli hledat u trestného činu ohrožení pod vlivem návykové látky, který je také typickým ohrožovacím trestným činem. Pokud by totiž řidiči věděli, že za takové jednání budou trestně odpovědní a hrozí jim určitá sankce, jistě by si alespoň někteří z nich uvědomili, že vybržděvat jiného účastníka silničního provozu jen proto, že jede jinou rychlostí nebo že se jim prostě jen nelíbí, se nevyplatí. Navíc v dnešní době, kdy mnoho řidičů používá palubní kamery, je odhalení takového trestného činu díky tomuto důkaznímu prostředku poměrně snadné a na základě takto získaného důkazu řidič jistě trestní sankci neunikne.

5. Poškozený a odklony od standardního trestního řízení

Na úvod této kapitoly bych ráda uvedla, že cílem této práce není podrobně rozebírat všechny možné způsoby odklonů od standardního trestního řízení, neboť pojednání jen o odklonech by jistě vydalo na samostatnou rigorózní práci. Zaměřím se tedy v rámci této kapitoly pouze na některé z nich, které se, dle mých zkušeností, v rámci trestního stíhání pachatelů dopravních trestných činů využívají nejčastěji a v rámci nichž hraje poškozený velmi důležitou roli. Mezi ně patří zejména podmíněné zastavení trestního stíhání a narovnání. Nicméně alespoň okrajem bych se v této kapitole věnovala i dohodě o vině a trestu a trestnímu příkazu, které jsou také některými autory do odklonů řazeny.

Dříve, než však začnu pojednávat o konkrétních odklonech od standardního trestního řízení, je třeba uvést, co se právě odklonem rozumí. Pojem odklon není totiž trestními předpisy nikterak definován, a ani trestní předpisy takový pojem nepoužívají. Dokonce ani jeho akademické vymezení není zcela jednotné. Někteří autoři považují odklon za určitou zvláštní formu řízení, tedy jakousi alternativu ke standardnímu trestnímu řízení, kdy trestní řízení nedospěje ke svému obvyklému konci, kterým je vydání odsuzujícího rozsudku, ale věc je právě vyřízena jiným způsobem.¹³⁰ Dle tohoto vymezení by pak pod odklon nespadal právě trestní příkaz a dohoda o vině a trestu, která se schvaluje odsuzujícím rozsudkem, ale právě jen výše zmiňované podmíněné zastavení trestního stíhání a narovnání a dále podmíněné odložení podání návrhu na potrestání a odstoupení od trestního stíhání v řízení ve věcech mládeže, kdy však poslední zmiňovaný odklon se u trestního stíhání za dopravní trestné činy až tak moc neuplatňuje, a to s ohledem na zákonný požadavek dosažení určitého věku k udělení řidičského oprávnění¹³¹. Naopak však někteří autoři chápou odklon jako zjednodušení trestního řízení a zařazují pod pojem odklon i zmiňovaný trestní příkaz a dohodu o vině a trestu.¹³² Osobně spíše souhlasím s vymezením pojmu odklon v užším slova smyslu, tedy jako alternativu ke standardnímu trestnímu řízení, které není spojeno s vyslovením viny. Nicméně jak jsem již uvedla shora, zmíním se v rámci této kapitoly i o dohodě o vině a trestu a trestním příkazu, které mi z pohledu poškozeného přijdou také zajímavé.

---

¹³⁰ JELÍNEK, J. *Trestní právo procesní*. 3. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2013, s. 740.

¹³¹ § 83 zákona č. 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích.

¹³² FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GRIVNA, T. *Trestní právo procesní*. 6. aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 762.

Odklony od standardního trestního řízení mají své místo právě u méně závažné trestné činnosti, především spáchané formou nedbalosti (čímž bezesporu trestná činnost v dopravě je), jsou také méně formální a zpravidla u nich velkou roli hraje právě poškozený, u kterého se dbá na to, aby došlo k uspokojení jeho nároků, ať již na náhradu majetkové škody, nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení. Velkým přínosem těchto odklonů je pak bezesporu snižování zatížení justičních orgánů právě v oblasti méně závažné trestné činnosti a umožnění justičním orgánům soustředit se na závažnější formy trestné činnosti, přičemž současně tyto odklony i zlevňují výkon trestní spravedlnosti.¹³³

Takovými obecnými podmínkami pro aplikaci odklonů jsou pak především menší závažnost projednávaného trestného činu nebo jeho skutková a právní jednoduchost, souhlas zainteresovaných stran, prokázání spáchání trestného činu obviněným doposud opatřenými důkazy, ochota obviněného spolupracovat a nahradit škodu, která byla trestným činem způsobena, případně jiný způsob nápravy trestného činu tam, kde je to možné.¹³⁴

Účelem odklonů je především působení na pachatelovo chování v tom směru, aby se tento skutečně napravil, a současně urovnání konfliktního stavu mezi pachatelem a poškozeným, jenž má mít na obviněného pozitivní výchovný a resocializační účinek.¹³⁵

5.1 Poškozený a podmíněné zastavení trestního stíhání

Podmíněné zastavení trestního stíhání je upraveno v ustanovení § 307 a násl. TŘ, kdy tento institut byl zaveden do trestního řádu jeho novelou z roku 1993, a to jako zvláštní způsob skončení trestního stíhání obviněného, kdy není rozhodnuto o jeho vině. Svým způsobem je tedy možné podmíněné zastavení trestního stíhání charakterizovat jako rozhodnutí mezitímní a dočasné, neboť trestní stíhání obviněného není tímto rozhodnutím pravomocně skončeno, ale je de facto pouze pozastaveno. Rozhodnutí

---

¹³³ SOTOLÁŘ, A., PÚRY F., ŠÁMAL, P. *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. Praha: C. H. Beck, 2000, s. 34.

¹³⁴ ŠÁMAL, P. *Trestní řád II. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 2318.

¹³⁵ TIBITANZLOVÁ, A. *Pojem „odklon v trestním řízení“ aneb skutečně je možné za formu odklonu v trestním řízení považovat i trestní příkaz a dohodu o vině a trestu?*. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/pojem-odklon-v-trestnim-rizeni-aneb-skutecne-je-mozne-za-formu-odklonu-v-trestnim-rizeni-povazovat-i-trestni-prikaz-a-dohodu-o-vine-a-trestu>, [online] [cit. 11. 8. 2020].

o podmíněném zastavení trestního stíhání je vázáno na splnění zákonem stanovených podmínek, kdy teprve po splnění podmínek obviněným, jakož i jemu uložených povinností v rámci stanovené zkušební doby, je rozhodnuto o jeho osvědčení a v jeho trestním stíhání se již nepokračuje, neboť teprve toto rozhodnutí má účinky zastavení trestního stíhání ve smyslu ust. § 11 odst. 1 písm. h) TŘ a tvoří překážku rei iudicatae. Pokud by však obviněný v rámci uložené zkušební doby porušil podmínky či nesplnil některou z uložených povinností, v jeho trestním stíhání by orgány činné v trestním řízení nadále pokračovaly a s největší pravděpodobností by takové pokračování v trestním stíhání skončilo odsuzujícím rozsudkem.

Rozhodnout o podmíněném zastavení trestního stíhání může pouze soud a v přípravném řízení státní zástupce, přičemž takové rozhodnutí je možné pouze v řízení o přečinu.¹³⁶ Dalšími podmínkami, které musejí být pro tento odklon splněny, a to kumulativně, jsou souhlas obviněného s tímto postupem¹³⁷, doznání obviněného¹³⁸, náhrada škody poškozenému obviněným, byla-li činem způsobena nebo vydání bezdůvodného obohacení činem získaného, případně uzavření dohody s poškozeným o takové náhradě či učinění jiných potřebných opatření k takové náhradě¹³⁹. I když trestní řád výslovně v ustanovení § 307 odst. 1 neuvádí náhradu nemajetkové újmy, domnívám se, že se počítá v rámci podmíněného zastavení trestního stíhání i s touto náhradou, neboť v případě rozhodování o nárocích poškozeného ve smyslu ustanovení § 43 odst. 3 TŘ se s touto náhradou nemajetkové újmy počítá. Z uvedeného tak vyplývá, že i když náhrada nemajetkové újmy, případně uzavření dohody s poškozeným o takové náhradě není podmínkou pro postup dle § 307 odst. 1 TŘ, může být i náhrada nemajetkové újmy s poškozeným předmětem finančního vypořádání. Na tomto místě je pak třeba ještě uvést, že postup dle

---

¹³⁶ § 14 odst. 2 TZ – přečiny jsou všechny nedbalostní trestné činy a ty úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby do pěti let.

¹³⁷ Souhlas obviněného musí být z jeho strany učiněn tak, aby nevzbuzoval pochybnosti, přičemž vždy je nutné, aby si orgán, který o podmíněném zastavení trestního stíhání rozhoduje, u obviněného zjistil, zda s takovým návrhem souhlasí, a to i v případě, pokud k takovému postupu dá podnět obhájce obviněného.

¹³⁸ Doznání musí být učiněno osobou pachatele v postavení obviněného, tzn. po zahájení trestního stíhání a v jeho výpovědi učiněné dle ust. § 90 a násl. TŘ. Doznání obviněného se musí vztahovat ke spáchání skutku, pro který je obviněný stíhán, resp. ke všem skutkovým okolnostem, ze kterých orgány činné v trestním řízení dovozují naplnění zákonných znaků skutkové podstaty trestného činu, a to včetně doznání se i k formě zavinění – úmysl nebo nedbalost. Doznání se nevztahuje na právní kvalifikaci skutku.

¹³⁹ Není-li obviněným do doby rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání poškozenému škoda uhrazena nebo vydáno bezdůvodné obohacení, postačí, pokud obviněný s poškozeným uzavřou dohodu o takové náhradě. Učiněním jiných vhodných opatření pak může být v případě dopravních trestních činů například nahlášení pojistné události pojišťovně z titulu odpovědnosti z provozu motorového vozidla, tj. tzv. povinného ručení.

ustanovení § 307 odst. 1 TŘ se dle mého názoru uplatní na všechny poškozené dle ustanovení § 43 odst. 1 TŘ, nikoliv jen na poškozené dle ustanovení § 43 odst. 3 TŘ, a to především s ohledem na to, že právě proti usnesení o podmíněném zastavení trestního stíhání mohou podat stížnost všichni poškození, nejen ti, kteří jsou subjekty adhezního řízení.¹⁴⁰ Dokonce podmíněnému zastavení trestního stíhání nebrání ani skutečnost, že poškozený odmítá přijmout poskytovanou náhradu škody obviněným.

I když obviněný splní kumulativně veškeré shora uvedené podmínky, musí být takové rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání považováno za dostatečné, a to s ohledem na osobu obviněného a s přihlédnutím k jeho dosavadnímu životu a okolnostem případu. Orgán, který tedy rozhoduje o podmíněném zastavení trestního stíhání, musí pečlivě zkoumat osobu obviněného, jeho dosavadní život i okolnosti případu tak, jako by rozhodoval o trestu v rámci standardního trestního řízení. U osoby obviněného tak bude státní zástupce nebo soud zkoumat jeho bezúhonnost, osobní, rodinné a majetkové poměry, zda vedl před spácháním trestného činu řádný život apod. Na základě toho pak lze, samozřejmě za splnění všech zákonných podmínek, rozhodnout o podmíněném zastavení trestního stíhání.

Je-li to však odůvodněno povahou a závažností spáchaného přečinu, okolnostmi jeho spáchání anebo poměry obviněného, je možné rozhodnout o podmíněném zastavení trestního stíhání za splnění shora uvedených podmínek pouze pokud se obviněný zaváže, že se během zkušební doby zdrží určité činnosti, v souvislosti s níž se dopustil přečinu (§ 307 odst. 2 písm. a) TŘ), anebo složí na účet soudu a v přípravném řízení na účet státního zastupitelství peněžitou částku určenou státu na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti podle zvláštního právního předpisu a tato částka není zřejmě nepřiměřená závažnosti přečinu (§ 307 odst. 2 písm. b) TŘ). Uvedené podmínky mohou být splněny jednotlivě i současně. Pokud jde o podmínku zdržet se během zkušební doby určité činnosti, tak se musí jednat o činnost, v souvislosti se kterou se přečinu dopustil. U dopravních trestných činů se bude typicky jednat o činnost spočívající v řízení motorových vozidel všeho druhu. Pokud se obviněný takové činnosti vzdá, musí být samozřejmě poučen o odezdání řidičského průkazu příslušnému obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností

---

¹⁴⁰ Srov. Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 21. 2. 1996, sp. zn. 3 To 108/96. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njpt-cojzg5pxeztg5pxi4q&groupIndex=0&rowIndex=0>, [online] [cit. 10. 8. 2020].

s tím, že právní mocí rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání pozbývá řídicí oprávnění. V případě částky určené na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti musí být její výše vždy v rozhodnutí stanovena. Uvedené ustanovení se bude na rozdíl od ustanovení § 307 odst. 1 TŘ aplikovat spíše na přečiny vyšší závažnosti. Z vlastní advokátní praxe vím, že postup podle ustanovení § 307 odst. 2 TŘ byl často aplikován orgány činnými v trestním řízení na trestný čin ohrožení pod vlivem návykové látky, kdy obviněný se k trestnému činu doznal, zavázal se, že se po určitou dobu zdrží řízení motorových vozidel všeho druhu, a jako projev lítosti nad svým jednáním složil symbolickou částku na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti. V současné době však pozoruji změnu v rozhodování soudů právě pro tento trestný čin, kdy soudy argumentují tím, že v případě, že se pachatel dopustí takového trestného činu, nepřichází v úvahu odklon od trestního řízení, a to jak pro samotnou nebezpečnost takového jednání pachatele pro společnost, tak i proto, že pokud by byl pachatel v této souvislosti stíhán pro přestupek, byla by mu vždy vedle zákazu činnosti spočívajícího v zákazu řízení motorových vozidel všeho druhu uložena i pokuta, a proto je vždy na místě, aby soud uložil pachateli tohoto trestného činu vedle zákazu činnosti spočívajícího v zákazu řízení motorových vozidel všeho druhu i trest peněžitý, případně jiný trest, ať již spojený či nespojený s omezením osobní svobody obviněného.

O podmíněném zastavení trestního stíhání rozhodují orgány formou usnesení, ve kterém mimo jiné stanoví pro obviněného zkušební dobu, a to v rozmezí od šesti měsíců až do dvou let (pokud jde o rozhodnutí dle § 307 odst. 1 TŘ), nebo až do pěti let (pokud jde o rozhodnutí podle § 307 odst. 2 TŘ). Pokud obviněný uzavřel s poškozeným dohodu o náhradě škody, stanoví se mu v usnesení povinnost nahradit během zkušební doby poškozenému škodu nebo vydání bezdůvodného obohacení. V usnesení může být obviněnému také uloženo, aby během zkušební doby dodržoval přiměřená omezení a povinnosti¹⁴¹. Za důležité považuji uvést tu skutečnost, že rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání je zcela na posouzení orgánu, který o něm rozhoduje, a navrhnout takový postup nemůže ani obviněný ani poškozený, avšak mohou k němu dát podnět.¹⁴² Proti rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání je přípustná stížnost, která má

---

¹⁴¹ Například v souvislosti s trestným činem ohrožení pod vlivem návykové látky by se mohlo jednat o povinnost neužívat omamné a psychotropní látky.

¹⁴² RŮŽIČKA, M., PÚRY, F., ZEŽULOVÁ, J. *Poškozený a adhezní řízení v České republice*. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 582.

odkladný účinek a podat jí může jak obviněný, tak i poškozený. Právo podat stížnost je zachováno obviněnému i poškozenému i proti usnesení, kterým je rozhodováno, zda se obviněný ve zkušební době osvědčil či nikoliv.

I když má pro poškozeného institut podmíněného zastavení trestního stíhání výhodu v tom směru, že je celá věc rychleji vyřízena, a to právě i samotná náhrada škody, není pro takový postup třeba souhlasu poškozeného. V případě, že tedy poškozený nesouhlasí s takovým postupem, nebrání to tomu, aby bylo o podmíněném zastavení trestního stíhání rozhodnuto. Nicméně nesouhlas poškozeného může mít význam v tom směru, že orgány činné v trestním řízení na základě toho zjišťují, zda tímto důvodem není například to, že se obviněný s poškozeným náležitě nevypořádal. Pokud poškozený nesouhlasí s takovým postupem, nezbývá mu nic jiného, než si následně proti usnesení o podmíněném zastavení trestního stíhání podat stížnost. I když by dle mého názoru mohlo být použití tohoto institutu podmíněno také souhlasem poškozeného, čímž by se posílila ještě více jeho pozice, nemyslím si, že by jeho zákonné zakotvení přineslo v praxi úspěch. Z vlastní praxe vím, že mnoho poškozených z dopravních nehod má na trestním stíhání pachatelů velký zájem. Dokonce se spousta poškozených domnívá, že si mohou výši náhrady škody určovat, a po obviněném pak požadují nesmyslné částky a pokud od něj nedostanou, co chtějí, mají tendenci mu následně dělat problémy a ztěžovat rozhodování o podmíněném zastavení trestního stíhání, kdy s obviněným přestanou komunikovat, nechťejí mu podepsat dohodu o náhradě škody apod. Zavedením souhlasu poškozeného by zřejmě tento institut ztratil na významu, což by byla škoda, neboť mám za to, že je výborným řešením a určitým kompromisem, kdy především u obviněných dosud netrestaných nedojde k vyslovení viny a uložení trestu, ale jsou naopak po stanovenou zkušební dobu motivováni k vedení řádného života, neboť usilují o vydání rozhodnutí o tom, že se osvědčili a nechťejí mít záznam v rejstříku trestu. A na druhou stranu zde dochází k uspokojení nároků poškozeného, kterému je obviněným škoda nahrazena, resp. jsou učiněny veškeré možné kroky k tomu, aby poškozenému vzniklá škoda byla nahrazena, tj. právě uzavřením dohody o takové náhradě. I když chápu obavy poškozených z toho, že pokud s obviněným uzavírají dohodu o náhradě škody, obávají se jejího nesplnění, avšak je třeba uvést, že v takovém případě je povinnost nahradit poškozenému škodu stanovena přímo v rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání, které je v případě nesplnění této

povinnosti přímo vykonatelné¹⁴³. A navíc nesplnění povinnosti pak pro obviněného bude znamenat vydání rozhodnutí o neosvědčení se a v jeho trestním stíhání může být pokračováno.

V rámci své advokátní praxe jsem zastupovala již nespočet poškozených z dopravních nehod a stále více nabývám dojmu, že poškození jsou ze strany orgánů činných v trestním řízení o institutu podmíněného zastavení velmi sporadicky poučováni. Mnoho poškozených tomuto institutu nerozumí, mají pocit, že obviněný není za své jednání potrestáný a že se snaží jakýmsi způsobem tzv. vykoupit tím, že nabídne poškozenému určitou částku. Poškození pak mnohdy od obviněného žádnou částku nechtějí přijmout, a to v domnění, že pokud ji nepřijmou, tak bude obviněný potrestán. Avšak opak je pravdou a poškození tak v důsledku jakési nevědomosti nakonec nedostanou nic, neboť náhradu škody nepřijmou, a obviněnému je trestní stíhání stejně zastaveno, neboť podmínky pro podmíněné zastavení trestního stíhání splní i tak. Z mého pohledu by rozhodně poučovací povinnost orgánů činných v trestním řízení měla být v tomto směru větší, neboť většina poškozených se v takové roli ocitá poprvé v životě, kdy navíc je mnoho z nich v důsledku zranění po dopravní nehodě v léčebném procesu, a obviněný, resp. i jeho obhájce, pak na něj vyvíjí tlak, aby podepsali dohodu o náhradě škody. Jako velké pozitivum zde tak vnímám Probační a mediační službu, která se snaží mezi obviněným a poškozeným nalézt smír a dospět v jednání mezi nimi k určité dohodě. Avšak Probační a mediační služba nevstupuje do jednání mezi obviněným a poškozeným z úřední povinnosti, ale pouze na základě vzneseného požadavku zejména ze strany poškozeného, což může být v praxi také velký problém, neboť poškození se mnohdy k tomu, aby Probační a mediační službu kontaktovali, neodhodlají, nebo dokonce ani nevědí, že taková služba existuje, neboť o tom nejsou orgány činnými v trestním řízení poučeni.

Pouze pro úplnost bych ještě uvedla, že v případě, kdy se koná zkrácené přípravné řízení¹⁴⁴, může státní zástupce rozhodnout o podmíněném odložení návrhu na potrestání (§ 179g až § 179h TŘ), a to za obdobných podmínek jako jsou stanoveny u podmíněného

---

¹⁴³ SVOBODA, K., SMOLÍK, P., LEVÝ, J., ŠÍNOVÁ R. *Občanský soudní řád. Komentář*. 2. vydání. Praha, C. H. Beck, 2017, s. 1135.

¹⁴⁴ § 179a a násl. TŘ - zkrácené přípravné řízení lze konat o trestných činech, o nichž přísluší konat řízení v prvním stupni okresnímu soudu a na které zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje pět let a jestliže byl podezřelý přistižen při činu nebo bezprostředně poté nebo v průběhu prověřování trestního oznámení nebo jiného podnětu k zahájení trestního stíhání byly zjištěny skutečnosti jinak odůvodňující zahájení trestního stíhání.

zastavení trestního stíhání (tj. souhlas a doznání podezřelého, náhrada škody/vydání bezdůvodného obohacení či uzavření dohody s poškozeným o takové náhradě nebo učinění jiných vhodných opatření). Podmíněné odložení návrhu na potrestání je rozhodnutím sui generis a stejně jako pravomocné rozhodnutí podmíněného zastavení trestního stíhání se vede v evidenci Rejstříku trestů. Vzhledem k tomu, že institut podmíněného odložení návrhu na potrestání je velmi podobný institutu podmíněného zastavení trestního stíhání, je zřejmě nadbytečné opětovně zde uvádět to, co bylo již zmíněno shora v souvislosti s podmíněným zastavením trestního stíhání, s tím rozdílem, že podmíněné odložení návrhu na potrestání může učinit pouze státní zástupce toliko ve zkráceném přípravném řízení, a to pro užší skupinu trestných činů.

5.2 Poškozený a narovnání

Narovnání je dalším z odklonů, jež upravuje trestní řád, a to konkrétně v ustanovení § 309 a násl. Stejně jako institut podmíněného zastavení trestního stíhání, je možné i narovnání využít pouze v řízení o přečinu. Podstatou narovnání je vlastně dohoda mezi obviněným a poškozeným, kterou následně schvaluje soud a v přípravném řízení státní zástupce, a to za splnění zákonem stanovených podmínek. Těmi podmínkami, které musejí být splněny kumulativně, jsou svobodné, vážné a určité prohlášení obviněného o tom, že spáchal skutek, pro který je stíhán, náhrada škody/vydání bezdůvodného obohacení poškozenému či učinění jiných potřebných úkonů k její náhradě a v neposlední řadě složení peněžité částky na pomoc obětem trestné činnosti, to vše za předpokladu, že je takový postup orgány považován k vyřízení věci za dostačující vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného činu, k míře, jakou byl přečinem dotčen veřejný zájem a k osobě pachatele, jeho osobním a majetkovým poměrům.

Důležitou podmínkou pro narovnání je, na rozdíl od podmíněného zastavení trestního stíhání, že s tímto postupem musí vyslovit souhlas samotný poškozený, kterým se rozumí poškozený dle ustanovení § 43 odst. 1 TŘ, tedy nikoliv jen poškozený mající postavení subjektu adhezního řízení.¹⁴⁵ Role poškozeného je tak v tomto případě velmi významná a svým způsobem může o věci alespoň částečně rozhodovat. Neméně

---

¹⁴⁵ RŮŽIČKA, M., PÚRY, F., ZEŽULOVÁ, J. *Poškozený a adhezní řízení v České republice*. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 562.

významná je i skutečnost, že v případě využití institutu narovnání se poškozený dříve a snáze dočká náhrady škody, neboť předpokladem pro schválení narovnání je právě to, že obviněný poškozenému škodu již nahradil, případně mu vzniklou újmu odčinil jinak. Nepostačí pouhé uzavření dohody o takové náhradě. Je také zřejmé, že pokud by poškozený nebyl ze strany obviněného uspokojen, nedal by jistě souhlas k postupu dle ustanovení § 309 TR. Vzhledem k tomu, že s narovnáním musí souhlasit nejen obviněný, ale i poškozený, příp. všichni poškození, pokud jich je více, musí být před vydáním rozhodnutí k věci vždy vyslechnuti.

Dalším rozdílem oproti podmíněnému zastavení trestního stíhání je to, že rozhodnutí o narovnání je rozhodnutím konečným, kdežto podmíněné zastavení trestního stíhání je rozhodnutím mezitímním. Pokud tedy orgán rozhodne o narovnání, rozhodne zároveň s tím i o zastavení trestního stíhání. Takové rozhodnutí se také eviduje v Rejstříku trestů, neboť se jedná o rozhodnutí, které je svým významem podobné rozhodnutí o vině a vytváří tak překážku rei iudicatea, tzn. že není možné v budoucnu pro tentýž skutek proti témuž obviněnému vést trestní stíhání a také na rozdíl od podmíněného zastavení trestního stíhání nemají orgány činné v trestním řízení možnost ověřit si, zda takové vyřízení věci mělo na obviněného pozitivní vliv v podobě vedení řádného života či nikoliv.

Proti rozhodnutí o schválení narovnání mají jak obviněný, tak i poškozený, právo podat stížnost, která má odkladný účinek. Takové právo náleží i státnímu zástupci, a to v řízení před soudem. Z uvedeného tak jednoznačně vyplývá, že institut narovnání je možné využít jak v přípravném řízení, tak i v řízení před soudem.

Za stěžejní u institutu narovnání považuji uvést to, že ho nelze využít tam, kde nefiguruje žádný poškozený, resp. tam, kde nevznikla žádná újma. V souvislosti s tím bych pak ráda zmínila rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. 11. 2003 sp. zn. 4 Tz 156/2003, podle kterého není možné rozhodnout o narovnání, nebyla-li trestným činem způsobena škoda a není-li zde poškozená osoba. Nejvyšší soud dále uvedl, že podstatou narovnání je svého druhu dohoda mezi poškozeným a obviněným, jejímž obsahem je ukončení trestního stíhání v případě, že pachatel splní zákonem stanovené podmínky. V zásadě není vyloučeno schválit narovnání i v případech, kdy trestným činem došlo výlučně k dotčení veřejného zájmu a kdy na straně poškozeného bude vystupovat stát zastoupený k tomu příslušným orgánem nebo obec. Nelze však považovat za možné

schválení narovnání v případech, kdy obecný zájem je dotčen takovým způsobem, že nedošlo ke konkrétní újmě na straně státu či obce a jako poškozený tedy nevystupuje žádný konkrétní subjekt. Takový extenzivní výklad narovnání by vedl k redukci narovnání na pouhé složení peněžité částky na obecně prospěšné účely.¹⁴⁶

Mimo prohlášení obviněného o tom, že spáchal skutek, pro který je stíhán a že nahradil poškozenému škodu či učinil jiná vhodná opatření k její náhradě, musí obviněný také složit určitou peněžitou částku na pomoc obětem trestné činnosti. Domnívám se, že splnění této podmínky mnozí obvinění vnímají nejen jako sankční prvek, ale jakési vykoupení se ze svého jednání. Mám za to, že pak právě movitější pachatelé často chtějí tohoto institutu využívat, neboť se domnívají, že čím více zaplatí, tím více si pojistí, aby bylo rozhodnuto o schválení narovnání. Navíc institutu narovnání v tomto směru neprospívá ani skutečnost, že v případě, že by nebylo rozhodnuto o schválení narovnání, není možné prohlášení obviněného o tom, že spáchal skutek, pro který je stíhán, použít jako důkaz v dalším řízení. V souvislosti s tím se tak obviněnému otevírá možnost kalkulovat s nabízenou částkou na pomoc obětem trestné činnosti s vědomím, že vlastně tímto nic neriskuje, když následně nebude o schválení narovnání rozhodnuto. Na druhou stranu by však měla částka určená na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti odpovídat okolnostem a závažnosti případu, tudíž by se nemělo stávat, že se obviněný, který je movitější, bude opakovaně vyhýbat svému odsouzení narovnáním. V souvislosti s touto podmínkou, tedy s poskytnutím částky na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti, mě napadá, zda by v praxi nebylo vhodnější a efektivnější, aby jistá část (např. 50 %) této částky byla ještě určená přímo osobě poškozeného, kterému by tím byly kompenzovány jakési další útrapy a starosti, případně náklady na zmocněnce, které mu v důsledku jednání obviněného vznikly a které nejsou zahrnuty v poskytnuté náhradě škody. Jednalo by se tedy o částku nad rámec škody či újmy, kterou obviněný poškozenému hradí ve smyslu ustanovení § 309 odst. 1 písm. b) TŘ. Poškozený by si pak nekladal otázku, proč obviněný zasílá částku neurčeným osobám, když v daném případě je tím poškozeným právě on, kterému by se měl obviněný snažit vše vykompenzovat, ale zároveň by docházelo i k naplnění fondu na pomoc obětem trestné činnosti.

---

¹⁴⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. 11. 2003, sp. zn. 4 Tz 156/2003. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptembqgrpxixzwguza&groupIndex=0&rowIndex=0>, [online] [cit. 11. 8. 2020].

I když je institut narovnání velmi vhodným právě u pachatelů dopravních trestných činů, zejména pokud jde o nedbalostní trestné činy s ublížením na zdraví či škodě na majetku, mohu z vlastní praxe potvrdit, že tento institut není příliš využíván. Možná je to dáno i tím, že orgány rozhodující o narovnání kladou na osobu obviněného velmi přísné požadavky. Setkala jsem se dokonce s tím, že státní zástupce odmítl schválit dohodu o narovnání, neboť obviněný z přečinu ublížení na zdraví z nedbalosti měl jeden záznam v evidenční kartě řidiče za přestupek spočívající v nepřipoutání se bezpečnostním pásem, kdy navíc tento přestupek byl obviněným spáchán asi 5 let před spácháním přečinu. Obviněný byl jinak osobou naprosto bezúhonnou vedoucí zcela řádný život. V daném případě tak státní zástupce rozhodl o podmíněném zastavení trestního stíhání a obviněnému uložil přiměřenou zkušební dobu. Vzhledem k tomu mám za to, že je rozhodujícími orgány spíše využíván institut podmíněného zastavení trestního stíhání, v rámci kterého i tolerují některé drobné přestupky v evidenční kartě řidiče s tím, že dávají obviněnému šanci prokázat, že povede řádný život a že využití odklonu na něj zafungovalo. Orgány činné v trestním řízení si tak ponechávají možnost po stanovenou zkušební dobu sledovat osobu obviněného a nechávají si prostor pro případné pokračování jeho trestního stíhání.

5.3 Poškozený a dohoda o vině a trestu

Dohoda o vině a trestu (§ 175a TR) je relativně nový institut, který byl do trestního řádu zaveden jeho novelou, a to zákonem č. 193/2012 Sb., s účinností od 1. 9. 2012. Dohoda o vině a trestu je některými autory taktéž řazena mezi odklony od standardního trestního řízení (v tom širším slova smyslu). Hlavními důvody zavedení tohoto institutu do našeho právního řádu bylo zejména zjednodušení ne hospodárného a formalizovaného trestního řízení, které zatěžovalo české soudy.

Dohodu o vině a trestu může sjednat státní zástupce s obviněným a následně ji musí schválit soud, přičemž takovou dohodu nelze sjednat v řízení o zvlášť závažném zločinu a v řízení proti uprchlému. Jednání o takové dohodě o vině a trestu může zahájit státní zástupce, pokud výsledky vyšetřování dostatečně odůvodňují závěr, že se skutek stal, je trestným činem a spáchal ho obviněný. Podat návrh na zahájení jednání o dohodě o vině a trestu však může i sám obviněný, který musí být v případě, že státní zástupce

jeho návrh neshledá důvodným, vyrozuměn o takovém jeho stanovisku. K samotnému jednání o dohodě o vině a trestu předvolává státní zástupce pouze obviněného, přičemž poškozený je pouze o místě a čase jednání vyrozumíván s tím, že musí být státním zástupcem poučen, že uplatnění nároku na náhradu škody, nemajetkové újmy v penězích nebo na vydání bezdůvodného obohacení je možné nejpozději při prvním jednání o dohodě o vině a trestu. Teprve až u následného samotného sjednávání dohody o vině a trestu musí být přítomen obhájce obviněného¹⁴⁷. Osobně se však domnívám, že taková úprava není správně zvolena a nutná obhajoba by měla být buď v rámci celého procesu sjednávání dohody o vině a trestu, tj. od prvních jednání o schválení dohody o vině a trestu se státním zástupcem, přes sjednání této dohody až k jejímu schválení soudem, nebo by institut dohody o vině a trestu neměl nutné obhajobě podléhat vůbec. Novela trestního řádu, která bude provedena zákonem č. 333/2020 Sb. s účinností od 1. 10. 2020, již právě s nutnou obhajobou při sjednávání dohody o vině a trestu nepočítá a ustanovení § 36 odst. 1 písm. d) TŘ je zcela vypuštěno. Poškozený přítomen sjednávání dohody o vině a trestu být nemusí, je to právo, kterého buď využije nebo ne. Pokud poškozený vznesl požadavek na náhradu škody, nemajetkové újmy v penězích nebo na vydání bezdůvodného obohacení, a není právě při sjednávání dohody o vině a trestu přítomen, může se za něj s obviněným dohodnout státní zástupce, a to jak o rozsahu, tak i o způsobu vyrovnání uplatněného nároku. Státní zástupce však v každém případě při sjednávání dohody o vině a trestu musí dbát zájmů poškozeného.

Samotný proces sjednávání dohody o vině a trestu není trestním řádem upraven, ale je možné ho alespoň rámcově vyvodit z ustanovení § 175a odst. 6 TŘ, který upravuje obsahové náležitosti takové dohody. Takovými náležitostmi jsou zejména prohlášení obviněného o tom, že spáchal skutek, pro který je stíhán, popis a kvalifikace skutku, pro který je obviněný stíhán, druh, výměra a způsob výkonu trestu (příp. upuštění od potrestání či zkušební doba, stanovení přiměřených omezení apod.), ochranné opatření a samozřejmě rozsah a způsob náhrady škody, nemajetkové újmy v penězích nebo vydání bezdůvodného obohacení, bylo-li to dohodnuto.

V souvislosti s obsahovými náležitostmi bych se blíže zastavila u prohlášení obviněného o tom, že spáchal skutek, pro který je stíhán. O pravdivosti takového prohlášení

---

¹⁴⁷ Dle ust. § 36 odst. 1 písm. d) musí mít obviněný obhájce už v přípravném řízení při sjednávání dohody o vině a trestu, tj. jedná se o nutnou obhajobu.

obviněného nemohou být pochybnosti. Nicméně je otázkou, zda takové prohlášení je nebo není doznáním viny obviněného, jak je tomu např. u podmíněného zastavení trestního stíhání, které vyžaduje doznání ke všem znakům skutkové podstaty trestného činu včetně zavinění. Osobně se domnívám, že prohlášení obviněného o tom, že spáchal skutek, není doznáním jeho viny. Pokud by měl zákonodárce u dohody o vině a trestu na mysli doznání obviněného, jistě by použil stejnou terminologii, jako je tomu právě už již zmiňovaného podmíněného zastavení trestního stíhání. V tomto se tedy přikláním k názoru Jelínka¹⁴⁸, podle kterého také prohlášení obviněného o tom, že spáchal skutek, pro který je stíhán, není doznáním viny. Na rozdíl mezi prohlášením obviněného, že spáchal skutek, pro který je stíhán, a doznáním, upozorňuje již důvodová zpráva k zákonu č. 193/2012. I z ní se podává, že takové prohlášení obviněného nelze považovat za doznání, ale je obdobou prohlášení, které obviněný činí při narovnání, od čehož se pak samozřejmě odvíjí i jeho použitelnost jako důkazu.¹⁴⁹ Ustanovení § 175a odst. 7 TR totiž uvádí, že pokud nedojde ke sjednání dohody o vině a trestu, není možné k prohlášení obviněného v dalším řízení přihlížet. Ze strany obviněného tak může díky takto nastavené úpravě jít *pouze o chladné zvážení, jaké prohlášení mu zajistí výhody v trestním řízení*¹⁵⁰, přičemž obviněný takovým prohlášením neriskuje, že by se v případném standardním trestním řízení zhoršilo jeho postavení. Nicméně institut dohody o vině a trestu nebývá kritizován jen v uvedeném směru, ale kritika z řad odborníků se váže i na samotnou podstatu dohody o vině a trestu, kdy tento typ trestního řízení bývá někdy označován jako handlování se spravedlností, tj. obchodování „něco za něco“ (mírnější trest za přiznání); odporuje řadě základních zásad trestního řízení (zásada materiální pravdy, volného hodnocení důkazů, zásada vyhledávací, bezprostřednost a veřejnost trestního řízení apod.); chybějící úprava procesu sjednávání dohody o vině a trestu; sjednání není možné v řízení před soudem apod. Těch slabin institutu dohody o vině a trestu je celá řada, a proto si dovolím odkázat na literaturu¹⁵¹, která byla již publikována, neboť bych jejich důkladným

¹⁴⁸ JELÍNEK, J. Dohodovací řízení v trestním procesu a otázky související. *Bulletin advokacie*. 2012, č. 10, s. 20.

¹⁴⁹ Důvodová zpráva k zákonu č. 193/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád). Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=oz5f6mrqgez6mjzgnpw6q&rowIndex=0>, [online] [cit. 12. 8. 2020].

¹⁵⁰ JELÍNEK, J. Dohodovací řízení v trestním procesu a otázky související. *Bulletin advokacie*. 2012, č. 10, s. 20.

¹⁵¹ JELÍNEK, J. Dohodovací řízení v trestním procesu a otázky související. *Bulletin advokacie*. 2012, č. 10, s. 19-25. ZAORALOVÁ, P. Dohodnutý trest aneb chybějící právní úprava sankcí v řízení o dohodě o vině a trestu. *Bulletin advokacie*. 2016, č. 11, s. 38-42. MUSIL, J. Dohody o vině a trestu jako forma

rozebíráním značně přesáhla rámec této práce. Nicméně bych na tomto místě zmínila poměrně nedávno publikovaný náleze Ústavního soudu ze dne 4. 2. 2020 sp. zn. I. ÚS 1860/19-4, který se zabýval možností odstoupení od dohody o vině a trestu obviněným, resp. jeho odvoláním prohlášení, že spáchal skutek, pro který je stíhán. I když není tato možnost zákonem přímo upravena, je dle Ústavního soudu možné od takové dohody odstoupit, a to až do doby, než se ve veřejném zasedání soud odebere k závěrečné poradě k rozhodnutí o návrhu státního zástupce na schválení dohody o vině a trestu. V takovém případě soud nemůže dohodu schválit a musí věc vrátit státnímu zástupci k došetření podle ustanovení § 314r odst. 2 TŘ. Ústavní soud konstatoval, že schválení dohody o vině a trestu proti vůli obviněného je zásahem do práva na spravedlivý proces.¹⁵² V souvislosti s tím si však neodpustím poznámku k tomu, jak díky možnému odstoupení od sjednané dohody o vině a trestu může obviněný v trestním procesu kalkulovat především s tím, že nejdříve prohlásí, že spáchal skutek, pro který je stíhán, a následně od sjednané dohody odstoupí a k jeho prohlášení se nepřihlíží. Toho právě využil i obviněný ve zmiňovaném nálezu ÚS, který se díky svému prohlášení chtěl dostat pouze z vazby a následně tvrdil, že jeho prohlášení nebylo učiněno svobodně a vážně. Domnívám se, že institut dohody o vině a trestu by měl minimálně v tomto směru dostat změn, kdy osobně bych navrhovala, aby namísto prohlášení obviněného o tom, že spáchal skutek, pro který je stíhán, zákon požadoval jeho doznání, tak jako je tomu u podmíněného zastavení trestního stíhání, ke kterému by se v případě neschválení dohody o vině a trestu soudem, příp. v případě odstoupení od takové dohody ze strany obviněného, následně v rámci standardního trestního řízení přihlíželo.

Proces schvalování dohody o vině a trestu je poměrně složitý, přičemž pro účely této práce bych pouze okrajově ještě uvedla, že pokud je dohoda o vině a trestu sjednána, podává státní zástupce k soudu návrh na její schválení, přičemž soud dohodu schvaluje odsuzujícím rozsudkem. Z hlediska poškozeného je podstatné to, že o jeho nároku na náhradu škody, nemajetkové újmy v penězích nebo vydání bezdůvodného obohacení rozhoduje soud v rozsahu uvedeném ve sjednané dohodě o vině a trestu. Pokud nedošlo

---

konsenzuálního trestního řízení. *Kriminalistika*. 2008, č. 1, s. 4-26. VICHEREK, R. Proč máme tak málo dohod o vině a trestu. *Trestněprávní revue*. 2018, č. 11-12, s. 247 a násl. ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář. II. díl*. 7. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 2257 a násl.

¹⁵² Nález Ústavního soudu ze dne 4. 2. 2020, sp. zn. I. ÚS 1860/19-4. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptembsgbpxk427gizte&groupIndex=2&rowIndex=0>, [online] [cit. 12. 8. 2020].

v rámci sjednané dohody o vině a trestu k dohodě o náhradě škody, nemajetkové újmy v penězích nebo vydání bezdůvodného obohacení a uplatnil-li poškozený takovou škodu/újmu/vydání bezdůvodného obohacení, je soud na tuto skutečnost ze strany státního zástupce upozorněn a o nároku poškozeného soud pak rozhoduje sám tak, jako by rozhodoval v rámci standardního adhezního řízení (§ 228 a § 229 TR). Proti rozhodnutí soudu, kterým byla schválena dohoda o vině a trestu, může následně poškozený podat odvolání, ale pouze co do výroku o náhradě škody/újmy/vydání bezdůvodného obohacení. Samozřejmě předpokladem pro podání takového odvolání je, že poškozený uplatnil svůj nárok a že soudem nebyla schválena dohoda o vině a trestu, která obsahovala i dohodu o rozsahu a způsobu náhrady škody/újmy/vydání bezdůvodného obohacení, se kterou by poškozený vyslovil souhlas. Pokud soud dohodu o vině a trestu neschválí (např. je-li nesprávná nebo nepřiměřená z hlediska souladu se zjištěným skutkovým stavem nebo z hlediska druhu a výše navrženého trestu či rozsahu a způsobu náhrady škody, nemajetkové újmy v penězích nebo vydání bezdůvodného obohacení), vrátí ji usnesením do přípravného řízení, přičemž proti tomuto rozhodnutí je přípustná stížnost, která má odkladný účinek.

S jistou úpravou ve vztahu k institutu dohody o vině a trestu počítá i novela trestního řádu provedená zákonem č. 333/2020 Sb. s účinností od 1. 10. 2020. Na základě této novely budou do trestního řádu vložena například zcela nová ustanovení § 206b až 206d, které upravují proces sjednání dohody o vině a trestu po zahájení hlavního líčení.

Pokud bych se měla ještě vyjádřit k aplikaci institutu dohody o vině a trestu v praxi, tak musím uvést, že osobně jsem se s tímto druhem odklonu v rámci své praxe nesetkala. Troufám si dokonce tvrdit, že mnozí mí kolegové na tom budou stejně jako já. Domnívám se totiž, že důvodem pro nevyužívání dohody o vině a trestu může být právě její nedostatečná zákonná úprava, o které jsem se alespoň okrajově již zmínila, ale třeba i to, že započetí jednání dohody o vině a trestu je spíše na straně státního zástupce, který však většinou pro svoji zaneprázdněnost volí v rámci trestního řízení cestu, která je pro něj efektivnější. Přeci jen se sjednávání dohody o vině a trestu neobejde bez komplikací a formalit (např. obviněný je ve vazbě a práce s ním tak může být nejen časově náročná; povinnost vyrozumět poškozeného o možnosti uplatnit náhradu škody či nemajetkové újmy v penězích apod.), které ve svém důsledku mohou celý proces spíše zpomalit, než aby ho naopak zjednodušily tak, jak by to ostatně zavedením tohoto institutu mělo být.

Ani výše zmiňovaná novela (zákon č. 333/2020 Sb.) však nedostatky tohoto institutu neeliminuje.

5.4 Poškozený a trestní příkaz

V úvodu této kapitoly věnované odklonům od standardního trestního řízení jsem uvedla, že trestní příkaz je stejně jako institut dohody o vině a trestu některými odborníky také řazen mezi odklony od standardního trestního řízení. Institut trestního příkazu je upraven v ustanovení § 314e až § 314g TŘ a slouží právě ke zjednodušení a urychlení trestního řízení ve věcech, které nejsou skutkově složité. Soud v takovém případě nekoná hlavní líčení s dokazováním, ale vydává trestní příkaz, který má povahu odsuzujícího rozsudku, na základě spisového materiálu a důkazů v něm obsažených. Nutno ale podotknout, že aby soud takový trestní příkaz mohl vydat, musí být na základě spisového materiálu skutkový stav spolehlivě prokázán opatřenými důkazy.

Pokud poškozený uplatnil nárok na náhradu škody, nemajetkové újmy v penězích nebo na vydání bezdůvodného obohacení, umožňuje trestní řád rozhodnout o takovém nároku poškozeného také trestním příkazem. V takovém případě musí trestní příkaz obsahovat výrok o náhradě škody dle ustanovení § 228 a násl. TŘ a doručuje se nejen obviněnému, státnímu zástupci, ale i poškozenému.

I když vnímám institut trestního příkazu jako velmi dobrý prostředek ke zefektivnění a urychlení trestního řízení, přeci jen má ve vztahu k poškozenému jeden velký nedostatek, a tím je nemožnost poškozeného podat proti trestnímu příkazu odpor. Odpor proti trestnímu příkazu může podat pouze obviněný, resp. jeho obhájce, dále osoby, které jsou oprávněny podat ve prospěch obviněného odvolání, a státní zástupce. Dle Šámala¹⁵³ je takové omezení poškozeného podat odpor proti trestnímu příkazu dáno tím, že pokud by odpor podal proti trestnímu příkazu pouze poškozený, pak by došlo k oddělení výroku o vině a trestu, který by nabyl právní moci, a nadále by byla v rámci řízení před soudem řešena pouze otázka náhrady škody, což není v souladu s účelem trestního řízení. I když chápu obavy z toho, že by se zavedením práva poškozeného podat odpor proti trestnímu

---

¹⁵³ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář. II. díl*. 7. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 2389.

příkazu svým způsobem trestní proces začal přibližovat procesu civilnímu, ve kterém se primárně náhrada škody řeší, ne zcela se však s tímto názorem ztotožňuji. Poškozený je totiž oproti obviněnému značně znevýhodněn. V tomto směru se přikláním k názoru Jelínka¹⁵⁴, který v zavedení možnosti poškozeného podat odpor proti trestnímu příkazu do výroku o náhradě škody, nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení vidí posílení procesního postavení poškozeného v rámci trestního řízení, přičemž problém nevidí ani v tom, že by bylo soudem následně rozhodováno jen o nároku poškozeného, když tento postup již trestní řád připouští v případě podání odvolání proti rozsudku soudu (samozřejmě pouze co se týká výroku o náhradě škody nebo proto, že takový výrok chybí). Skutečnost, že poškozený nemůže podat odpor proti trestnímu příkazu, může znamenat problém i v situaci, kdy výrok soudu v trestním příkazu ohledně náhrady škody je vadný nebo kdy je takový výrok opomenut. Poškozený tak nemá možnost dosáhnout žádné nápravy. Vzhledem k uvedenému mi nezbývá nic jiného než zákonodárci doporučit, aby právo podat odpor proti trestnímu příkazu bylo přiznáno i poškozenému, který uplatnil nárok na náhradu škody, nemajetkové újmy v penězích či na vydání bezdůvodného obohacení, neboť pouze touto změnou dojde k dalšímu vyrovnaní procesních práv poškozeného s obviněným. Nicméně zákonodárce kritiku zřejmě nevyslyšel, a i přes to, že věcný záměr k novému trestnímu kodexu navrhuje zakotvit k posílení práv poškozeného i právo poškozeného podat odpor proti trestnímu příkazu, připravovaný nový trestní kodex s variantou podání odporu proti trestnímu příkazu poškozeným prozatím nepočítá.¹⁵⁵

Na tomto místě je třeba připomenout novelu trestního řádu provedenou zákonem č. 333/2020 Sb. s účinností od 1. 10. 2020, která s jistými změnami v oblasti institutu trestního příkazu počítá. Nově totiž bude možné trestním příkazem rozhodnout o upuštění od potrestání (§ 46 TZ), o podmíněném upuštění od potrestání s dohledem (§ 48 TZ) nebo o upuštění od uložení souhrnného trestu (§ 44 TZ), a to i v případě, byl-li předchozí trest uložen rozsudkem. V souvislosti se zmiňovanou novelou kladně hodnotím i úpravu ustanovení § 46 TŘ, kdy nově budou mít orgány činné v trestním řízení povinnost (při poučení prováděném v přípravném řízení) upozornit poškozeného v případě, kdy se vede řízení pro trestný čin, u něhož lze vydat trestní příkaz, na to, že soud může v dané věci

---

¹⁵⁴ JELÍNEK, J. *Poškozený v českém trestním řízení*. Praha: Karolinum, 1998, s. 175. JELÍNEK, J. Trestní příkaz včera, dnes a zítra. *Kriminalistika*. 2015, č. 2, s. 94.

¹⁵⁵ Srov. paragrafové znění připravovaného nového trestního kodexu k § f14 odst. 1. Dostupné z: <https://tpp.justice.cz/>, [online] [cit. 21. 8. 2020].

rozhodnout trestním příkazem a že je možné uplatnit nárok na náhradu škody nebo ne-majetkové újmy v penězích nebo na vydání bezdůvodného obohacení nejpozději do doby vydání tohoto trestního příkazu.

6. Adhezní řízení

V rámci této práce jsem již několikrát zmínila pojem adhezní řízení, a proto by bylo vhodné se mu v této kapitole věnovat podrobněji a vysvětlit jeho pojem a podstatu.

Adhezní řízení je součástí řízení trestního (tj. nejedná se o žádnou samostatnou ani oddělenou část trestního řízení), ve kterém se projednává nárok poškozeného, který uplatnil řádně a včas náhradu škody, nemajetkové újmy v penězích nebo vydání bezdůvodného obohacení. Subjektem adhezního řízení tak může být pouze poškozený ve smyslu ustanovení § 43 odst. 3 TŘ, který své nároky, jež mu vznikly v příčinné souvislosti se spáchaným trestným činem, může uplatnit přímo v trestním řízení a nemusí se se svým nárokem obracet na civilní soud. Takový postup je pro poškozeného bezesporu výhodnější, a to nejen z hlediska rychlosti rozhodnutí o takové náhradě, ale i z hlediska hospodárnosti, neboť se od poškozeného nevyžadují žádné zvýšené výdaje na úhradu soudního poplatku, ani nesení důkazního břemene.¹⁵⁶ Púry¹⁵⁷ pak význam adhezního řízení vidí především v rychlosti rozhodnutí o uplatněném nároku, neboť civilní soud by stejně musel vyčkat na pravomocné rozhodnutí v trestním řízení, dále ve vyloučení zvýšených výdajů poškozeného, které by musel v civilním řízení vynaložit, v nezátížení poškozeného důkazním břemenem, v možnosti předejít promlčení nároku jeho uplatněním v adhezním řízení, jakož i ve výchovném působení trestu uložením povinnosti nahradit poškozenému škodu, nemajetkovou újmu nebo vydat bezdůvodné obohacení.

Za základní ustanovení upravující adhezní řízení je třeba považovat ustanovení § 43 odst. 3 TŘ. Dle tohoto ustanovení je poškozený oprávněn navrhnout, aby soud v odsuzujícím rozsudku uložil obžalovanému povinnost nahradit v penězích škodu nebo nemajetkovou újmu, jež byla poškozenému trestným činem způsobena, nebo vydat bezdůvodné obohacení, které obžalovaný na jeho úkor trestným činem získal. Návrh je třeba učinit nejpozději u hlavního líčení před zahájením dokazování (§ 206 odst. 2 TŘ) a je-li sjednána dohoda o vině a trestu, je třeba návrh učinit nejpozději při prvním jednání o takové dohodě (§ 175a odst. 2 TŘ). Z návrhu musí být patrné, z jakého důvodu a v jaké

---

¹⁵⁶ Důvodová zpráva k zákonu č. 181/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád). Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=oz5f6mrqgeyv6mjygfpi6q&rowIndex=0>, [online] [cit. 13. 8. 2020].

¹⁵⁷ RŮŽIČKA, M., PÚRY, F., ZEŽULOVÁ J. *Poškozený a adhezní řízení v České republice*. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 455.

výši se nárok na náhradu škody nebo nemajetkové újmy uplatňuje nebo z jakých důvodů a v jakém rozsahu se uplatňuje nárok na vydání bezdůvodného obohacení. Důvod a výši škody, nemajetkové újmy nebo bezdůvodného obohacení je poškozený povinen doložit. O těchto právech a povinnostech musí být poškozený poučen. Nebyl-li by pro rozhodnutí o nároku poškozeného dostatečný podklad a nebrání-li tomu důležité důvody, zejména potřeba vyhlášení rozsudku nebo vydání trestního příkazu bez zbytečných průtahů, soud poškozenému sdělí, jakým způsobem může podklady doplnit, a poskytne mu k tomu přiměřenou lhůtu, kterou mu zároveň určí.

6.1 Návrh na uplatnění nároku poškozeným

Z výše uvedené dikce zákona tedy vyplývá, že rozhodnout o náhradě škody, nemajetkové újmy nebo o vydání bezdůvodného obohacení může soud pouze na návrh poškozeného. Soud nerozhoduje sám z úřední povinnosti, proto se zde jedná o výjimku ze zásady oficiality. Podstatné je také to, že návrh musí poškozený směřovat vždy vůči konkrétní osobě obviněného, což je důležité zejména v případech, kdy se koná společné řízení proti více obviněným, resp. obžalovaným. V takovém případě musí poškozený uvést, proti kterému z nich svůj nárok uplatňuje nebo zda ho uplatňuje vůči všem společně a nerozdílně.¹⁵⁸ V souvislosti s tím bych zmínila například rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 27. 8. 1993 sp. zn. 7 To 116/1993, který se mimo jiné zabýval adhezním řízením, a ve kterém soud konstatoval, že povinnost k náhradě škody nelze uložit tomu obžalovanému, proti kterému poškozený neuplatnil návrh podle § 43 odst. 2 TR, a to ani tehdy, když se jako spoluobžalovaný na vzniku škody podílel.¹⁵⁹ O okamžiku včasného vznesení nároku na náhradu škody, nemajetkové újmy či vydání bezdůvodného obohacení musí být samozřejmě poškozený řádně a včas poučen příslušnými orgány.

Jak již bylo uvedeno výše, poškozený musí učinit svůj návrh nejpozději u hlavního líčení před zahájením dokazování a při sjednávání dohody o vině a trestu je pak nejzazším okamžikem první jednání o této dohodě. V rámci hlavního líčení se dokazování zahajuje

---

¹⁵⁸ LÁTAL, J. *Poškozený v trestním řízení a rozhodování o náhradě škody v adhezním řízení*. Praha: Příručky ministerstva spravedlnosti České republiky, svazek 54, SEVT, 1994, s. 83.

¹⁵⁹ Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 27. 8. 1993, sp. zn. 7 To 116/1993. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptcojzgnpxezugvpxi4q&groupIndex=0&rowIndex=0>, [online] [cit. 13. 8. 2020].

výslechem obžalovaného (resp. v zákonem stanovených případech přečtením jeho dřívější výpovědi), a to poté, co státní zástupce přednese obžalobu. Okamžik po přednesení obžaloby a před výslechem obžalovaného je tak tím důležitým okamžikem pro poškozeného, kdy může uplatnit svůj nárok na náhradu škody, nemajetkové újmy nebo na vydání bezdůvodného obohacení vůči konkrétnímu obžalovanému a kdy vlastně dochází k zahájení adhezního řízení před soudem, a to ve smyslu ustanovení § 206 odst. 2 TR. V případě, že by poškozený nebyl u hlavního líčení přítomen a nebylo by možné se ho přímo dotázat, zda navrhuje, aby byla obžalovanému uložena povinnost k náhradě škody, nemajetkové újmy v penězích nebo k vydání bezdůvodného obohacení, je přečten jeho návrh předsedou senátu, avšak to pouze za předpokladu, že je takový návrh obsažen ve spisu. Předseda senátu se poškozeného, který je přítomen hlavnímu líčení, dotáže k uplatnění náhrady vždy, a to i když je jeho návrh ve spisu již obsažen, neboť poškozený má v daném okamžiku stále možnost svůj nárok uplatnit. Poškozený tak může například svůj dřívější návrh doplnit o další škodu, doložit podklady apod. Pokud je trestní věc vyřizována trestním příkazem, musí být nárok poškozeným uplatněn před jeho vydáním, což však může být pro poškozeného nesnadné, neboť ten se nemusí o postupu soudu a vyřízení věci trestním příkazem ani dozvědět.¹⁶⁰ Pokud tedy poškozený nechává uplatnění náhrady škody, nemajetkové újmy či vydání bezdůvodného obohacení až na řízení před soudem, může se stát, že soud ve věci rozhodne trestním příkazem a poškozenému nezbyde nic jiného, než se pak se svým nárokem obrátit na civilní soud. I když novela trestního řádu provedená zákonem č. 333/2020 Sb. zavádí povinnost orgánů činných v trestním řízení upozornit poškozeného (při poučení prováděném v přípravném řízení), že ve věci může soud rozhodnout trestním příkazem a že je tedy třeba náhradu škody, nemajetkové újmy v penězích či vydání bezdůvodného obohacení uplatnit do doby vydání tohoto trestního příkazu, stále je zde prostor pro to, že poškozený svůj nárok včas neuplatní, neboť mu není známo, v jakém časovém horizontu soud takový trestní příkaz vydá. Z mého pohledu by tak měla být založena i povinnost soudu informovat poškozeného o tom, že ve věci bude trestní příkaz vydáván a měla by mu být poskytnuta lhůta k uplatnění jeho nároku. Já osobně vždy svým klientům doporučuji uplatňovat náhradu škody již v řízení přípravném, kdy i když jim není ještě známa konkrétní výše této škody, je vhodné uplatnit ji alespoň

---

¹⁶⁰ ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČHTA, J. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 768.

určením nějaké minimální částky. Důležité je také podotknout, že lhůta pro uplatnění nároku poškozeného je lhůtou procesní a není tak možné ji navrátit.¹⁶¹ Úprava nejzazšího okamžiku uplatnění nároku poškozeného je dána zejména tím, aby byl zajištěn nutný rozsah dokazování týkající se výše škody, nemajetkové újmy či vydání bezdůvodného obohacení a s tím souvisejícího získání stanoviska obžalovaného k uplatněnému nároku.¹⁶² Naopak okamžik, kdy poškozený může uplatnit svůj nárok na náhradu škody, nemajetkové újmy nebo na vydání bezdůvodného obohacení nejdříve, není trestním řádem upraven vůbec a může tak učinit dokonce i ve fázi prověřování či dokonce při podání trestního oznámení (§ 59 odst. 4 TŘ).

Nejen že musí být poškozeným nárok na náhradu škody, nemajetkové újmy nebo na vydání bezdůvodného obohacení učiněn včas, ale musí být učiněn i řádně. Za řádné uplatnění nároku se považuje takový návrh poškozeného, ze kterého je patrné, z jakých důvodů a v jaké výši svůj nárok uplatňuje. V případě poškozeného z dopravní nehody bude takovým důvodem jistě sdělení, že mu byla v souvislosti s dopravní nehodou, resp. skutkem, pro který se vede trestní řízení, způsobena újma na zdraví nebo majetková škoda. Výši takové vzniklé škody pak poškozený musí specifikovat nejlépe konkrétní částkou, avšak postačí, když uvede alespoň částku minimální, pokud mu konkrétní výše není v danou chvíli známa. Výši vzniklé majetkové škody, nemajetkové újmy či vydání bezdůvodného obohacení pak musí poškozený také prokázat, což se děje především doložením různých podkladů (například účtenky prokazující hodnotu věci, znalecký posudek týkající se tvrzených skutečností apod.).

O právech a povinnostech, které souvisejí s uplatněním nároku na náhradu škody, nemajetkové újmy nebo na vydání bezdůvodného obohacení v adhezním řízení, musí být poškozený samozřejmě poučen. Tato poučovací povinnost leží na orgánech činných v trestním řízení, které musí věnovat velkou pozornost také tomu, jestli nárok na náhradu uplatňuje osoba, jež je k tomu oprávněná a způsobilá, tj. zda se skutečně jedná o osobu, které byla trestným činem způsobena škoda, nemajetková újma nebo na jejíž úkor se pachatel obohatil, a zda tato osoba může činit právní jednání. Je-li poškozený zastoupen,

---

¹⁶¹ Usnesení Krajského soudu v Plzni ze dne 6. 10. 1999, sp. zn. 8 To 335/99. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptembqgfpexzwl52he&groupIndex=0&rowIndex=0>, [online] [cit. 13. 8. 2020].

¹⁶² ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČHTA, J. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 768.

musí orgány činné v trestním řízení zkoumat, zda i tento zástupce má oprávnění poškozeného zastupovat.

6.1.1 Překážka uplatnění nároku poškozeným v adhezním řízení

Ustanovení § 44 odst. 3 TŘ hovoří o tom, že poškozený nemůže podat návrh dle ustanovení § 43 odst. 3 TŘ v případě, pokud bylo o jeho nároku již rozhodnuto v občanskoprávním nebo v jiném příslušném řízení. Rozhodnutími v občanskoprávním řízení se rozumí zejména rozsudek, platební rozkaz (včetně elektronického platebního rozkazu a evropského platebního rozkazu), směnečný platební rozkaz či usnesení o schválení smíru.¹⁶³ Za rozhodnutí v jiném příslušném řízení se rozumí rozhodnutí vydané v řízení podle zákona č. 500/2004 Sb., správní řád a podle dalších předpisů správního práva.¹⁶⁴ Uplatnění nároku poškozeného v trestním (adhezním) řízení však naopak nebrání, pokud již poškozený zahájil řízení civilní. V trestním řízení se totiž neuplatňuje překážka věci dříve zahájené (tzv. litispendence), a tudíž poškozenému nebrání nic v tom, aby po zahájeném civilním řízení uplatnil svůj nárok i v řízení trestním. K této problematice se vyjádřil i Krajský soud v Českých Budějovicích, který konstatoval v usnesení ze dne 25. 6. 2003 sp. zn. 3 To 489/2003, že samotné uplatnění nároku na náhradu škody, která byla způsobena trestným činem, v občanskoprávním či jiném řízení, nebrání uplatnění stejného nároku v adhezním řízení. Nicméně pokud soud zjistí, že již na podkladě takového nároku bylo vydáno rozhodnutí v občanskoprávním nebo jiném řízení, ať již je či není pravomocné, nemůže poškozený v hlavním líčení nárok na náhradu škody uplatňovat.¹⁶⁵ Je třeba uvést, že pokud by v době mezi podáním návrhu v adhezním řízení a rozhodnutím trestního soudu bylo o nároku poškozeného rozhodnuto soudem v řízení občanskoprávním nebo jiném příslušném řízení, bude muset poškozený od svého návrhu upustit, jinak trestní soud rozhodne usnesením o nemožnosti poškozeného uplatňovat práva dle ustanovení § 43 odst. 3 TŘ, a to analogicky k ustanovení § 206 odst. 4 TŘ. Pokud se tedy

---

¹⁶³ WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. *Civilní právo procesní*. 8. vydání. Praha: Leges, 2015, s. 257-259, s. 319, s. 349.

¹⁶⁴ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář. I. díl*. 7. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 541.

¹⁶⁵ Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 25. 6. 2003, sp. zn. 3 To 489/2003. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptembqgrpxexzrhbpxi4q&groupIndex=0&rowIndex=0>, [online] [cit. 13. 8. 2020].

poškozený rozhodne uplatňovat náhradu škody jak v řízení civilním, tak i v řízení trestním v rámci řízení adhezního, musí striktně dodržet postup uplatnění svých nároků, a to nejdříve zahájením řízení u civilního soudu a následně u soudu trestního, neboť pokud by tak učinil opačně, civilní soud by jeho návrh zamítl s odůvodněním, že je dána překážka litispendence. Mohu tak poškozeným jen doporučit, aby z opatrnosti raději podali vždy nejdříve civilní žalobu a následně svůj nárok uplatnili i v adhezním řízení.

6.2 Rozhodování o uplatněném nároku poškozeného

V případě, že poškozený uplatnil svůj nárok na náhradu škody, nemajetkové újmy či na vydání bezdůvodného obohacení, může mu soud takovou náhradu přiznat v odsuzujícím rozsudku, kterým se obviněný, resp. obžalovaný, uznává vinným z trestného činu, kterým byla poškozenému škoda či újma způsobena. Odsuzujícím rozsudkem se rozumí nejen rozsudek, který byl vydán soudem po provedeném dokazování v hlavním líčení (§ 225, § 228 TŘ), ale i trestní příkaz (§ 314e odst. 7 TŘ), rozsudek, kterým byla schválena dohoda o vině a trestu (§ 314r odst. 4 TŘ) či rozsudek vydaný dle ustanovení § 227 TŘ. Podmínkami, které musí být pro přiznání nároku poškozeného soudem kumulativně splněny, jsou jednak vydání odsuzujícího rozsudku; majetková škoda, nemajetková újma či bezdůvodné obohacení vzniklé v souvislosti s trestným činem, pro který je obžalovaný uznán vinným; poškozeným uplatněný nárok je takového charakteru, že o náhradě či vydání bezdůvodného obohacení je možné v adhezním řízení rozhodnout; nárok poškozeného vyplývá z příslušných hmotněprávních předpisů; výše a rozsah uplatněného nároku, jakož i odpovědnost obžalovaného za škodu, byly v průběhu trestního řízení uplatněny řádně a včas a byly prokázány; neexistuje žádná zákonná překážka bránící přiznání nároku poškozeného.¹⁶⁶

Pokud tedy poškozený v adhezním řízení řádně a včas uplatnil svůj nárok s tím, že jsou pro rozhodnutí o takovém nároku dostatečné podklady, má soud povinnost v odsuzujícím rozsudku rozhodnout i o přiznání takového nároku. Uvedená povinnost soudu vyplývá přímo z dikce zákona, a to konkrétně z ustanovení § 228 odst. 1 TŘ, ze kterého vyplývá, že soud uloží obžalovanému povinnost k náhradě škody, nemajetkové újmy

---

¹⁶⁶ ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČTA, J. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 766.

v penězích nebo k vydání bezdůvodného obohacení vždy, jestliže je výše škody nebo rozsah bezdůvodného obohacení součástí popisu skutku uvedeného ve výroku rozsudku, kterým se obžalovaný uznává vinným, a škoda v této výši nebyla doposud uhrazena nebo bezdůvodné obohacení nebylo dosud v tomto rozsahu vydáno, nebrání-li tomu zákonná překážka. Za takovou zákonnou překážku lze považovat například namítnutí promlčení nároku poškozeného ze strany obžalovaného.¹⁶⁷ Při stanovení výše škody, nemajetkové újmy v penězích či rozsahu bezdůvodného obohacení je soud vázán návrhem poškozeného. Nemůže mu tedy přiznat více, než sám poškozený ve svém návrhu uplatnil. Naopak soud může poškozenému přiznat méně, tj. může jeho uplatněný nárok snížit. Někdy dokonce bývá rozsah náhrady limitován právním předpisem, který stanoví maximální výši náhrady (například § 2962 a § 2965 občanského zákoníku). Vázanost soudu je dána i ve vymezení osob, vůči kterým poškozený nárok uplatnil.¹⁶⁸ Na tomto místě si dovoluji zmínit zajímavé usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 4. 2010 sp. zn. 8 Tdo 237/2010, ve kterém se konstatuje, že soud může uložit obžalovanému povinnost nahradit škodu, kterou trestným činem způsobil, i poškozenému, který jako příbuzný v pokolení přímém nedal souhlas s jeho trestním stíháním, pokud jsou i přes absenci souhlasu poškozeného splněny podmínky pro vedení trestního stíhání a poškozený svůj nárok uplatnil řádně a včas i vůči tomuto obviněnému. Nesouhlas poškozeného s trestním stíháním není možné vyložit jako výslovné vzdání se procesních práv, které poškozenému trestní řád přiznává.¹⁶⁹

Rozhodnutí soudu o nároku poškozeného však nemusí být vždy kladné, tj. že je soudem uplatněný nárok v odsuzujícím rozsudku přiznán. Soud může vedle toho rozhodnout i tak, že poškozenému může jeho nárok přiznat pouze z části a ve zbytku ho odkázat na řízení občanskoprávní, případně na řízení před jiným příslušným orgánem¹⁷⁰, anebo ho na zmiňované řízení občanskoprávní, příp. řízení před jiným příslušným orgánem,

---

¹⁶⁷ Blíže se k námitce promlčení nároku poškozeného – usnesení Nejvyššího soudu ze dne 7. 7. 2011, sp. zn. 4 Tdo 460/2011. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptembrgpxi4s7geyf6427gi4ts&groupIndex=0&rowIndex=0>, [online] [cit. 14. 8. 2020].

¹⁶⁸ ŠÁMAL, P. *Trestní řád II. Komentář*. 7. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 2847, 2851.

¹⁶⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 4. 2010, sp. zn. 8 Tdo 237/2010. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptembrgpxexzsgjpxi4q&groupIndex=0&rowIndex=0>, [online] [cit. 13. 8. 2020].

¹⁷⁰ Taková situace může nastat například tehdy, když soud zproští obžalované některým z více trestných činů, pro který je stíhán a kterým měla být způsobena škoda, anebo soud snížil náhradu uplatněné škody poškozeným.

odkáže v celém rozsahu jeho uplatněného nároku. Zamítnout řádně a včas uplatněný nárok poškozeného soud nemůže.¹⁷¹ V případě, že soud nemá dostatečný podklad pro rozhodnutí o nároku poškozeného a nebrání-li tomu důležité důvody (zejména potřeba vyhlášení rozsudku nebo vydání trestního příkazu bez zbytečných průtahů), sdělí soud poškozenému, jakým způsobem může podklady doplnit, a poskytne mu k tomu přiměřenou lhůtu, kterou také určí. Avšak pokud podle výsledků dokazování soud nemá dostatečné podklady pro rozhodnutí o uložení povinnosti uhradit poškozenému škodu, nebo by bylo třeba pro rozhodnutí o uložení takové povinnosti provádět další dokazování, které by podstatně protáhlo trestní řízení, odkáže soud poškozeného na řízení občanskoprávní či na řízení před jiným příslušným orgánem. Stejně tak je poškozený soudem odkázán i v případě, kdy soud obžalovaného zprošťuje obžaloby (§ 229 TŘ). Dle mého názoru by bylo vhodné doplnit ustanovení zákona o povinnost státního zástupce vyzvat poškozeného, který podal návrh na náhradu škody, nemajetkové újmy nebo na vydání bezdůvodného obohacení, aby řádně doplnil podklady, pokud ty, které doposud předložil, nejsou pro rozhodnutí dostatečné, a neponechávat to až na okamžik v řízení před soudem, neboť mám za to, že by se tím mohly eliminovat případy, kdy je právě pro nedoložení dostatečných podkladů pro rozhodnutí poškozený soudem odkázán na řízení občanskoprávní či řízení před jiným příslušným orgánem. Poškozenému by tak byl dán větší časový prostor pro zajištění podkladů, které mnohdy v řízení před soudem nemusí ve lhůtě, kterou mu soud určí, stihnout zajistit.

V případě, že práva poškozeného uplatňuje osoba, které toto právo nepřísluší, anebo pokud jsou zde okolnosti uvedené v ustanovení § 44 odst. 2¹⁷² a 3¹⁷³ TŘ, nerozhoduje soud o odkázání poškozeného s jeho nárokem dle ustanovení § 229 TŘ, ale rozhoduje usnesením o tom, že poškozeného nepřipouští k účasti v trestním řízení. Nicméně těch případů, kdy soud rozhoduje postupem dle ustanovení § 206 odst. 3 a 4 TŘ, je celá řada, kterou stanovila především judikatura soudů. Zmínit můžu například situaci, kdy osobě nebylo trestným činem ublíženo na zdraví nebo způsobena majetková škoda, nemajetková újma nebo kdy se na její úkor pachatel trestného činu neobohatil či vzniklá újma není v příčinné souvislosti s trestným činem nebo práva poškozeného uplatňuje

---

¹⁷¹ JELÍNEK, J. *Trestní právo procesní*. 3. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2013, s. 284.

¹⁷² Jedná se o situaci, kdy práva poškozeného mohou být uplatňována pouze prostřednictvím společného zmocněnce.

¹⁷³ Pokud bylo o nároku poškozeného uplatňovaného v adhezním řízení rozhodnuto v řízení jiném.

osoba, která není plně svéprávná. Rozhodnutí dle ustanovení § 206 odst. 3 a 4 TŘ a dle § 229 TŘ je třeba od sebe odlišovat, a to především z toho důvodu, že tyto dva postupy soudu mají různé důsledky na běh promlčecí lhůty uplatnění nároku poškozeného. Zatímco v případě rozhodnutí dle § 206 odst. 3 a 4 TŘ běží promlčecí lhůta poškozenému k uplatnění nároku v jiném řízení od okamžiku vydání tohoto rozhodnutí, tak v případě vydaného rozhodnutí dle § 229 TŘ běží promlčecí lhůta od okamžiku nabytí právní moci rozsudku v dané věci.¹⁷⁴ Nicméně existují i situace, kdy soud nepřistoupí k vydání rozhodnutí ani dle jednoho ze zmíněných ustanovení. Bude tomu tak zejména tehdy, kdy poškozený neuplatní svůj nárok způsobem a ve formě, které vyžaduje zákon¹⁷⁵, vezme-li svůj návrh zpět nebo když se svých procesních práv vzdá.¹⁷⁶ Důležité je však uvést, že postup dle § 206 odst. 3 a 4 TŘ se uplatní pouze v řízení před soudem, tzn. že pokud orgán činný v trestním řízení dospěje v předsoudním stádiu k tomu, že osoba, která uplatňuje práva poškozeného, poškozeným není, nevydává žádné rozhodnutí, ale pouze s takovou osobou přestane jako s poškozeným jednat. V tomto směru se přikláním k názoru Jelínka, který doporučuje změnu trestního řádu v tom smyslu, že by byl zakotven formální postup pro rozhodování o nepřipuštění poškozeného k trestnímu řízení i v rámci řízení přípravného, aby se mohl poškozený proti neformálnímu rozhodnutí orgánu činnému v trestním řízení bránit.¹⁷⁷ Nicméně s přijetím takové právní úpravy by muselo dojít, dle mého názoru, zároveň i ke změně postupu rozhodování soudu dle § 206 odst. 3 a 4 TŘ, u kterého by muselo být zakotveno právo podat stížnost proti tomuto rozhodnutí, neboť za současné právní úpravy právo podat stížnost proti usnesení soudu, kterým soud poškozeného k trestnímu řízení nepřipouští, poškozenému nepřísluší¹⁷⁸. Pokud by tedy

---

¹⁷⁴ ŠÁMAL, P. *Trestní řád II. Komentář*. 7. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 2592.

¹⁷⁵ Srov. Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 4. 3. 1994, sp. zn. 3 To 105/93. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptcojzgrpxexzugnpxi4q&groupIndex=0&rowIndex=0>, [online] [cit. 15. 8. 2020].

¹⁷⁶ ŠÁMAL, P. *Trestní řád II. Komentář*. 7. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 2597-2598.

¹⁷⁷ JELÍNEK, J. Postavení poškozeného v trestním řízení – možnosti zdokonalení úpravy nejsou vyčerpány. *Kriminalistika*. 2003, č. 2, s. 114.

¹⁷⁸ Pro doplnění bych ještě uvedla, že právo podat stížnost nepřísluší poškozenému ani například proti postoupení věci z důvodů uvedených v § 171 odst. 1 TŘ, pokud k tomuto postoupení došlo rozhodnutím soudu po předběžném projednání obžaloby (§ 188 odst. 1 písm. b) TŘ); proti odevzdání věci jinému příslušnému orgánu k projednání přestupku, ať již jde o odevzdání věci policejním orgánem či státním zástupcem ve zkráceném přípravném řízení, proti zastavení trestního stíhání z důvodů uvedených v § 172 odst. 1 TŘ, pokud k takovému postoupení došlo rozhodnutím soudu po předběžném projednání obžaloby (§ 188 odst. 1 písm. b) TŘ); proti přerušení trestního stíhání, ať již o něm bylo rozhodnuto státním zástupcem nebo soudem po předběžném projednání obžaloby, příp. v hlavním líčení nebo mimo něj. Domnívám se však, že

správně měla být do řízení určitá osoba jakožto poškozený připuštěna, avšak toto jí bylo ať již v řízení přípravném nebo v řízení před soudem znemožněno, nemá žádnou možnost se proti takovému postupu bránit. Dokonce ani podání ústavní stížnosti jí takovou účast nezajistí.¹⁷⁹

Opis rozsudku, kterým bylo mimo jiné rozhodnuto o nároku poškozeného na náhradu majetkové škody, nemajetkové újmy nebo na vydání bezdůvodného obohacení, se doručuje poškozenému, příp. jeho zmocněnci, do vlastních rukou (§ 130 TŘ). Není-li poškozený spokojen s výrokem soudu o náhradě škody (újmy) či vydání bezdůvodného obohacení, může proti rozsudku soudu podat ve lhůtě do osmi dnů ode dne jeho doručení odvolání. Odvoláním může poškozený napadnout rozsudek pouze ve výroku o náhradě škody (újmy) nebo vydání bezdůvodného obohacení, a to buď pro nesprávnost takového výroku nebo že takový výrok učiněn nebyl, případně pro porušení ustanovení o řízení předcházejícím vydání rozsudku, jestliže takové porušení mohlo způsobit, že takový výrok je nesprávný nebo že chybí (§ 246 odst. 2 TŘ)¹⁸⁰. Je-li na základě podaného odvolání následně odvolacím soudem zrušen rozsudek soudu prvního stupně toliko ve výroku o náhradě škody (újmy) nebo vydání bezdůvodného obohacení, může sám odvolací soud ve věci rozhodnout nebo odkáže poškozeného na řízení občanskoprávní, příp. na řízení před jiným příslušným orgánem (§ 265 TŘ). K podání mimořádného opravného prostředku poškozený legitimován není, avšak může k němu podat případně podnět ke státnímu zastupitelství. V souvislosti s tím bych na tomto místě zmínila usnesení Nejvyššího soudu ze dne 13. 3. 2013 sp. zn. 8 Tdo 218/2013, ze kterého vyplývá, že z podnětu odvolání podaného v neprospěch obžalovaného může odvolací soud rozhodnout sám o nároku poškozeného, který uplatnil řádně a včas svůj nárok, a přesto soud prvního stupně o tomto

---

právní úprava týkající se práva podat proti některým rozhodnutím stížnost a proti některým ne, je poměrně nelogická a nedůvodná – např. proti postoupení věci jinému orgánu, proti odložení věci státním zástupcem po provedeném zkráceném řízení. Připravovaný nový trestní kodex by však mohl i v této oblasti dostát změn, když z věcného záměru k novému trestnímu řádu se podává, že k posílení pozice poškozeného se navrhuje zavést právo podat stížnost proti usnesení o postoupení věci a zastavení trestního stíhání i v rámci předběžného projednání obžaloby.

¹⁷⁹ Srov. např. nález Ústavního soudu ze dne 13. 12. 2016, sp. zn. II. ÚS 3828/16. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptembrgxpzk427gqytamy>, [online] [cit. 15. 8. 2020].

¹⁸⁰ Domnívám se, že právo podat odvolání by mělo být poškozenému umožněno i do výroku o vině a trestu. Poškozený je osobou, která má vedle zájmu na uspokojení svého nároku na náhradu škody, nemajetkové újmy či vydání bezdůvodného obohacení samozřejmě také zájem na odsouzení pachatele. Musím také souhlasit s názorem Jelínka, který právo poškozeného podat odvolání proti výroku o vině a trestu podporuje, a to zejména s ohledem na provázanost všech výroků, když právě výrok o vině a trestu je vlastně vždy výchozím kritériem pro výrok o náhradě škody.

nároku nerozhodl. Dle Nejvyššího soudu nemůže být takové rozhodnutí odvolacího soudu pro obžalovaného překvapivé a nejde ani o porušení jeho práva na spravedlivý proces.¹⁸¹ K otázce (ne)rozhodování soudu o nároku poškozeného soudem prvního stupně, pokud poškozený uplatnil řádně a včas svůj nárok, se vyjádřil několikrát i Ústavní soud, který takový postup soudů kritizuje, neboť dle jeho názoru je takový postup porušením práva na soudní ochranu poškozeného. Ústavní soud se však v takových případech uchyluje toliko k tzv. akademickému výroku, kdy se omezí pouze na konstatování a vymezení porušení základních práv a svobod poškozeného jakožto stěžovatele, ale rušení pravomocných rozsudků kvůli chybnému rozhodnutí soudu v adhezním řízení nepovažuje za vhodné, a to především s ohledem na právní jistotu zúčastněných osob, navíc pokud takové porušení práva poškozeného je možné napravit v civilním řízení.¹⁸²

Pro úplnost je třeba uvést, že v případě, kdy je pravomocným odsuzujícím rozsudkem stanovena odsouzenému povinnost nahradit poškozenému majetkovou škodu, nemajetkovou újmu či vydání bezdůvodného obohacení a odsouzený tuto povinnost dobrovolně nesplní, je takový odsuzující rozsudek platným exekučním titulem a poškozený může na základně něj navrhnout výkon takového rozhodnutí, a to buď prostřednictvím exekutora nebo soudního vykonavatele (§ 261 a násl. občanského soudního řádu, příp. § 37 a násl. exekučního řádu, ve spojení s § 139 trestního řádu).

6.3 Náhrada majetkové škody, nemajetkové újmy a nákladů řízení

V důsledku dopravních nehod dochází na straně poškozeného nejčastěji ke vzniku majetkové škody nebo nemajetkové újmy, a proto se v rámci této podkapitoly budu věnovat právě majetkové škodě a nemajetkové újmě. Oba tyto pojmy jsem vysvětlila již v rámci 1. kapitoly, a proto tato část práce bude představovat jakési doplnění, zejména pokud jde o jejich náhradu v adhezním řízení.

---

¹⁸¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 13. 3. 2013, sp. zn. 8 Tdo 218/2013. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptembrgrpxexzsgjpxi4q&groupIndex=0&rowIndex=0>, [online] [cit. 15. 8. 2020].

¹⁸² Nález Ústavního soudu ze dne 28. 2. 2017, sp. zn. III. ÚS 2916/15. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptembrg5ptgnk7ovzw4>, [online] [cit. 15. 8. 2020].

6.3.1 Náhrada majetkové škody

V krátkosti zopakují, že majetkovou škodou se rozumí jak skutečně vzniklá škoda, jež spočívá ve zmenšení majetku poškozeného, tak i ušlý zisk, tj. částka, o kterou se majetek poškozeného nezvětšil, byť by se tak dalo očekávat.

Vznik škody a její rozsah je vždy předmětem dokazování v trestním řízení, a to bez ohledu na to, zda poškozený uplatnil svůj nárok na náhradu, a orgány činné v trestním řízení jsou povinny vždy zkoumat, zda jednáním pachatele vznikla škoda a případně v jaké výši. Vznik a rozsah škody je totiž rozhodný pro určení naplnění skutkové podstaty trestného činu, a to nejen základní skutkové podstaty, ale i kvalifikované, dále pro případnou aplikaci odklonů od standardního trestního řízení a v neposlední řadě pro správné rozhodnutí o nároku poškozeného. Nicméně i přes povinnost orgánů činných v trestním řízení nadále platí, že každý poškozený, který uplatňuje nárok na náhradu škody, musí v návrhu uvést, z jakých důvodů tak činí a v jaké výši náhradu škody požaduje, přičemž jak důvod, tak i výši škody musí doložit. V nejlepším zájmu poškozeného tedy je, aby soud předložil veškeré podklady, které má v souvislosti s požadovanou náhradou škody k dispozici. V souvislosti s dopravními nehodami, kdy nejčastěji vzniká škoda na vozidlech a věcech, které měl poškozený na sobě a při sobě, budou takovými podklady například účtenky (faktury) prokazující hodnotu zničené věci, ale může jim být i odborné vyjádření či znalecký posudek hodnotící škodu na věci.

Aby mohlo být o nároku poškozeného na náhradu škody soudem rozhodnuto, musí být naplněn jeden z obligatorních znaků skutkové podstaty trestného činu a tím je kauzální nexus, nebo-li příčinná souvislost mezi jednáním pachatele a vznikem škody. Musí být tedy v trestním řízení jednoznačně prokázáno, že škoda byla způsobena trestným činem, jímž je obžalovaný uznán vinným, tj. v příčinné souvislosti se žalovaným skutkem. Na druhou stranu je třeba uvést, že pokud v příčinné souvislosti se stíhaným skutkem dojde mimo jiné i k nějaké jiné události, která není obsažena v popisu skutku, neboť sama nenaplnuje znaky skutkové podstaty trestného činu (například poškození

vozidla v rámci autonehody, která vyústila v těžké ublížení na zdraví z nedbalosti), znamená to, že by o této škodě nemohlo být rozhodnuto v adhezním řízení.¹⁸³

I když se o nároku poškozeného na náhradu škody v adhezním řízení rozhoduje za použití civilních hmotněprávních předpisů, zejména tedy občanského zákoníku, procesní stránka věci podléhá vždy trestnímu řádu a použití jiných procesních předpisů není možné, a to ani analogicky.¹⁸⁴ Za důležité považuji uvést také to, že soud může rozhodnout pouze o finanční kompenzaci poškozeného, nikoliv např. o uvedení v předešlý stav či omluvě, byť občanský zákoník staví náhradu škody naturální restitucí na první místo. Důvodem je samozřejmě znění ustanovení § 43 odst. 3 TŘ, který upravuje právo poškozeného navrhnout soudu, aby obžalovanému v odsuzujícím rozsudku uložil povinnost nahradit škodu v penězích. V souvislosti s tím se vyskytují dva různé názory. Podle jednoho z nich nepřichází v úvahu jiný způsob náhrady škody než poskytnutí peněžní náhrady¹⁸⁵, kdežto druhý připouští i způsob náhrady škody upravený v občanském zákoníku¹⁸⁶. Osobně se přikláním k prvnímu názoru, neboť mám za to, že ze současné dikce zákona jednoznačně vyplývá jako jediný možný způsob náhrada škody v penězích. Nebylo by však od věci, aby se zákonodárce zamyslel nad náhradou škody nejen v penězích, tj. tak jak ji upravuje občanský zákoník, neboť v mnohých případech by mohlo být učiněno zadost i jen pouhou omluvou poškozenému.

Ještě krátce bych se zastavila u jednoho z dalších nutných předpokladů pro přiznání náhrady škody, a to je ten, že nárok poškozeného nesmí být promlčen, resp. nesmí být ze strany poškozeného vznesena námitka promlčení. Náš právní řád rozeznává pro posouzení promlčení dvě lhůty, a tím je lhůta subjektivní a objektivní. Subjektivní lhůta je i pro vymáhání náhrady škody stanovena v délce tří let a její počátek je třeba vztahovat ke dni, kdy se poškozený dozví o tom, že mu vznikla škoda, popř. se o této skutečnosti měl a mohl dozvědět (§ 629 odst. 1 OZ ve spojení s § 609, § 610 a § 619 OZ). Naopak objektivní lhůta je desetiletá (§ 636 odst. 1 OZ). Délka promlčecích lhůt je stanovena

---

¹⁸³ Srov. např. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 6. 2001, sp. zn. 11 Tz 129/2001. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptembqgjpxezugfpxi4q&groupIndex=0&rowIndex=0>, [online] [cit. 16. 8. 2020].

¹⁸⁴ ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČTA, J. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 765.

¹⁸⁵ ŠÁMAL, P. *Trestní řád I. Komentář*. 7. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 511.

¹⁸⁶ FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GRIVNA, T. *Trestní právo procesní*. 6. aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 2015, 2030.

pevně zákonem, avšak posouzení jejich běhu může být někdy problematické, zejména pokud jde o určení samotného počátku jejich běhu, stavění či přerušování. Pro běh promlčecí lhůty z hlediska uplatnění náhrady škody je stěžejní ustanovení § 648 OZ, ve kterém se stanoví, že uplatní-li věřitel v promlčecí lhůtě právo u orgánu veřejné moci (čímž bezesporu uplatnění náhrady škody v adhezním řízení je) a pokračuje-li řádně v zahájeném řízení, promlčecí lhůta neběží. Na to následně navazuje ustanovení § 652 OZ, které říká, že pokračuje-li běh promlčecí lhůty po odpadnutí některé z překážek (tj. právě i popsané překážky uplatnění nároku u orgánu veřejné moci), neskončí promlčecí lhůta dříve než za šest měsíců ode dne, kdy začala znovu běžet. Ke stavění běhu promlčecí lhůty se vyjádřil i Nejvyšší soud v usnesení ze dne 24. 5. 2006 sp. zn. 25 Cdo 2478/2004, podle kterého není řádným uplatněním náhrady škody v adhezím řízení, jímž se staví běh promlčecí doby, samotné podání trestního oznámení, pokud neobsahuje také požadavek, aby konkrétní osobě byla uložena povinnost k náhradě škody v určité výši.¹⁸⁷

Z výše uvedeného je tedy zřejmé, že otázka promlčení nároku poškozeného hraje důležitou roli v rámci adhezního řízení, neboť v případě, kdy obžalovaný vznesl námitku promlčení, soud následně již o takovém nároku nerozhoduje. V souvislosti s námitkou promlčení si dovoluji na závěr této podkapitoly zmínit nálezy Ústavního soudu ze dne 3. 4. 2018 sp. zn. II. ÚS 76/17, dle kterého může soud ve výjimečných případech námitku promlčení shledat v rozporu s dobrými mravy a tím pádem ji neakceptovat.¹⁸⁸

6.3.2 Náhrada nemajetkové újmy

Uplatňovat náhradu nemajetkové újmy v rámci adhezního řízení je možné od novely trestního řádu provedené zákonem č. 181/2011 Sb. Jak již vyplývá ze samotného názvu „nemajetková“, jedná se o újmu, která se projevuje na jiných než majetkových právech poškozeného. Nemajetkovou újmou se rozumí jakýkoliv zásah do práv a zákonem chráněných zájmů poškozeného, který nemá primárně majetkový charakter.¹⁸⁹ Nemajetková újma bude nahrazována především tam, kde došlo k zásahu do přirozených

---

¹⁸⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 5. 2006, sp. zn. 25 Cdo 2478/2004. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptembqg5pwgxzugi4de&groupIndex=1&rowIndex=0>, [online] [cit. 16. 8. 2020].

¹⁸⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 3. 4. 2018, sp. zn. II. ÚS 76/17. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptembrhbptmn27ovzw4>, [online] [cit. 16. 8. 2020].

¹⁸⁹ HUMLÁK, M. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 1496.

práv poškozeného, kterými jsou především zdraví a život, důstojnost, čest, soukromí apod. V souladu s ustanovením § 2894 odst. 2 OZ nicméně taková náhrada nemajetkové újmy bude přicházet v úvahu pouze v případě, že tak výslovně stanoví zákon či je tak ujednáno mezi stranami, tedy mezi pachatelem trestného činu a poškozeným. Nicméně v zákoně nalezneme celou řadu ustanovení zakotvujících náhradu nemajetkové újmy, kdy v souvislosti s poškozeným při dopravní nehodě je takovým ustanovením § 2956 OZ, který stanoví povinnost nahradit nemajetkovou újmu právě při zásahu do přirozených práv člověka či ustanovení § 2958 OZ, které zakládá povinnost škůdce odčinit poškozenému vytrpěné bolesti a ztížení společenského uplatnění. Pokud se tedy pachatel trestného činu s poškozeným nedohodnou na náhradě nemajetkové újmy, může poškozený takovou náhradu žádat právě na základě těchto zákonných ustanovení.

Pro náhradu nemajetkové újmy platí stejná pravidla jako pro náhradu majetkové škody, kdy i tato musí být uplatněna poškozeným řádně a včas, přičemž návrh na náhradu musí být podán oprávněnou osobou a musí být podložený. Samozřejmostí je také kauzální nexus mezi existencí nemajetkové újmy a projednávaným skutkem. I u nemajetkové újmy platí, že právo na její náhradu nesmí být promlčené a nesmí zde existovat žádná zákonná překážka pro rozhodnutí, jakou je zejména *res iudicata*. Ve větších podrobnostech tak odkazují na předchozí podkapitoly.

Vzhledem k tomu, že při dopravních nehodách dochází také k ublížení na zdraví či smrti, zaměřím se dále pouze na náhradu nemajetkové újmy způsobené ublížením na zdraví a usmrcením či zvláště závažným ublížením na zdraví.

Pokud jde o náhradu nemajetkové újmy spjaté s ublížením na zdraví, budou v rámci adhezního řízení nejčastěji uplatňovány vytrpěné bolesti a další nemajetkové újmy (duševní útrapy), jakož i ztížení společenského uplatnění (§ 2958 OZ). Jak vytrpěné bolesti, další nemajetkové újmy, tak i ztížení společenského uplatnění se odškodňuje peněžitou náhradou, která má poškozenému jeho újmu vykompenzovat. Nicméně stanovení výše náhrady nemajetkové újmy, zejména vytrpěné bolesti, je pro soudy mnohdy velmi nelehké, a to především s ohledem na to, že bolest či trauma poškozený pociťuje pouze sám za sebe a je tak záležitostí ryze individuální. Vzhledem k tomu, že v rámci trestního řízení nepřichází v úvahu jakákoliv volná úvaha orgánů činných v trestním řízení o výši nemajetkové újmy, je třeba, aby i tato oblast byla nějakým způsobem upravena. Dříve

soudy při stanovení výše bolesti a ztížení společenského uplatnění vycházely z vyhlášky Ministerstva zdravotnictví č. 440/2001 Sb., o odškodňování bolesti a ztížení společenského uplatnění, podle které odškodnění bolesti a ztížení společenského uplatnění podléhalo bodovému ohodnocení, přičemž hodnota jednoho bodu odpovídala částce 120 Kč. Tato vyhláška pak byla bez jakékoliv náhrady zrušena přijetím zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, a to k 1. 1. 2014. Důvodem pro zrušení byla právě pevně stanovená hodnota bodu, kdy odškodňovací proces nikterak nereflektoval vývoj ekonomické a sociální situace v zemi. Vzhledem k tomu, že vyhláška umožňovala, aby ve výjimečných případech hodných mimořádného zřetele výše odškodnění byla ponechána na úvaze soudu z hlediska jejího možného navýšení, začalo docházet k postupnému prolamování rigidity tohoto podzákoného právního předpisu judikaturou.¹⁹⁰ Dle důvodové zprávy k OZ byla derogace vyhlášky a svěřením o rozhodování o odškodnění bolesti a ztížení společenského uplatnění do rukou moci soudní odůvodněno tím, že *soukromý život je nekoněčně variabilní a snaha po jeho novelizaci v záležitostech tak navýsost individuálních jako jsou bolest, důsledky újmy na zdraví pro další budoucnost postiženého nebo ztráta blízkého člověka není důvodná*.¹⁹¹ Nicméně ještě v témže roce, ve kterém došlo ke zrušení zmiňované vyhlášky, vydal Nejvyšší soud Metodiku k náhradě nemajetkové újmy na zdraví (bolest a ztížení společenského uplatnění podle § 2958 občanského zákoníku) (dále jen „Metodika“). Důvodem samozřejmě bylo zejména to, aby byla rozhodovací praxe soudů nějakým způsobem sjednocena a byla zachována větší právní jistota. I když není Metodika závazným právním předpisem, slouží orgánům činným v trestním řízení jako vodítko při výpočtu bolestného a náhrady za ztížení společenského uplatnění. Jak však vyplývá ze samotného názvu této Metodiky, je využitelná pouze pro stanovení nemajetkové újmy na zdraví. Svým způsobem je koncept odškodnění bolesti a ztížení společenského uplatnění podobný bodovému hodnocení vyhláškou s tím rozdílem, že Metodika počítá s výpočtem náhrady za ztížení společenského uplatnění na základě procentuálně ohodnocené míry omezení, kterou poškozený prožívá. Z hlediska odškodnění bolesti bylo bodové hodnocení Metodikou ponecháno. Ačkoliv se jedná pouze o nezávazné vodítko

---

¹⁹⁰ DROBIŠ, Z. *Nespravedlivost duality způsobu odškodnění při náhradě bolesti a ztížení společenského uplatnění*. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/nespravedlivost-duality-zpusobu-odskodnovani-pri-nahrade-bolesti-a-ztizeni-spolecenskeho-uplatneni-108674.html>, [online] [cit. 16. 8. 2020].

¹⁹¹ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012, Sb., občanský zákoník. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=oz5f6mrqgez6obzl5shu&groupIndex=0&rowIndex=0>, [online] [cit. 16. 8. 2020].

pro výpočet nemajetkové újmy na zdraví, je v dnešní době využívána jak soudy, soudními znalci, tak i dalšími subjekty, kterými jsou například pojišťovny.¹⁹² Byť jistě není Metodika dokonalá¹⁹³, domnívám se, že její vydání Nejvyšším soudem bylo správným krokem. Velmi dobře si totiž ještě jako koncipientka pamatuji, že v okamžiku zrušení vyhlášky o odškodňování bolesti a náhrady ztížení společenského uplatnění, došlo k obrovskému nárůstu počtu žalob poškozenými, kteří začali žádat po vinících (resp. pojišťovnách) obrovské sumy za odškodnění zejména jejich společenského uplatnění, neboť najednou nebyla výše takové škody limitována. Domnívám se, že samotné soudy nevěděly, jak se k takovému počtu žalob postavit a jakým způsobem rozhodovat, a proto vydání této Metodiky soudům alespoň v mnohém pomohlo, byť se i nadále dostávají do situací nelehkých, když musí co do odůvodněnosti svého rozhodnutí postupovat se stejnou péčí jako soud civilní, který rozhoduje o náhradě škody ve věcech občanskoprávních¹⁹⁴, byť jeho specializace je poněkud jiná.

Pokud jde o nemajetkovou újmu způsobenou usmrcením či zvláště závažným ublížením na zdraví, přísluší dle ustanovení § 2959 OZ odškodnění duševních útrap také manželu, rodiči, dítěti nebo osobě blízké, a to peněžitou náhradou vyvažující plně jejich utrpení. Takové osoby budou uplatňovat v adhezním řízení určitou finanční satisfakci nejčastěji právě z důvodu úmrtí blízké osoby při dopravní nehodě. Tyto osoby se totiž úmrtím blízké osoby stávají poškozenými ve smyslu ust. § 43 odst. 3 TR.¹⁹⁵ Za účinnosti dřívějšího občanského zákoníku (zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění do 31. 12. 2013) byli pozůstalí odškodňováni pevně určenou částkou, přičemž současné znění zákona č. 89/2012 Sb. již žádné limity nestanoví. Soudy tak mohou přiznávat různé vysoké částky, jejichž výše vždy vychází z individuálního posouzení především rodinných vazeb mezi pozůstalým a zemřelým při dopravní nehodě. Nicméně i zde se soudy drží jistých kritérií při určování výše takové náhrady, která jsou uvedena například

---

¹⁹² VOJTEK, P., PÚRY, F. Aktuální otázky náhrady nemajetkové újmy. *Soudní rozhledy*. 2017, č.11-12, s. 348.

¹⁹³ Srov. např. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 1. 2017, sp. zn. 6 Tdo 1791/2016. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptembrhbpxi4s7gjpngxzuhe&groupIndex=0&rowIndex=0>, [online] [cit. 16. 8. 2020].

¹⁹⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 9. 8. 2016, sp. zn. I. ÚS 3456/15. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptembrgzpxi4s7geyf6427giztq>, [online] [cit. 16. 8. 2020].

¹⁹⁵ Srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 8. 2007, sp. zn. 4 Tz 63/2007. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptembqg5pxi4s7geyf6427gi4to&groupIndex=0&rowIndex=0>, [online] [cit. 16. 8. 2020].

v nálezu Ústavního soudu ze dne 22. 12. 2015 sp. zn. I. ÚS 2844/14. Za taková kritéria je možné považovat intenzitu vztahu pozůstalého se zemřelým, věk zemřelého a pozůstalého, případnou hmotnou závislost pozůstalého na zemřelé osobě apod.¹⁹⁶ I když občanský zákoník přiznává zmiňovaným osobám odčinění duševních útrap i v případě, kdy škůdce způsobil oběti zvlášť závažné ublížení na zdraví, domnívám se, že takové uplatňování duševních útrap v rámci adhezního řízení bude ve velmi výjimečných případech, a to především s ohledem na velkou náročnost prokazování takto vzniklých duševních útrap, jejich výše v penězích a samozřejmě příčinné souvislosti. Osobně jsem se ve své praxi setkala prozatím s uplatňováním duševních útrap vzniklých s úmrtím blízké osoby při dopravní nehodě, přičemž mohu uvést, že částky přiznané soudy pro nejbližší okruh rodinných příslušníků (manžel, děti) se pohybovaly okolo 500 000 Kč, kdy se jedná o více než dvojnásobek částky, která byla dříve občanským zákoníkem pevně stanovena.

Jak jsem již zmínila výše, dochází v důsledku dopravních nehod nejčastěji k odčinění nemajetkové újmy způsobené ublížením na zdraví a usmrcením. Nicméně poškozenému může vzniknout nemajetková újma i zásahem do jiných práv. Osobně jsem se setkala s uplatněním tzv. posttraumatické stresové poruchy¹⁹⁷, která se u poškozeného rozvinula právě po dopravní nehodě. Nicméně vzhledem k tomu, že takový nárok je sám o sobě těžko určitelný, v čase se mění a dle typu osobnosti může každého zasáhnout odlišně¹⁹⁸, vyžaduje jeho posouzení specializaci. Soudy se pak v případě uplatnění takových nároků poškozeným uchylují k vypracovávání znaleckých posudků, o něž pak opírají výrok o jejich náhradě v odsuzujícím rozsudku.

V souvislosti s výše uvedeným považuji za důležité zmínit ještě ustanovení § 45 odst. 3 TŘ. Jde-li o uplatnění nároku na náhradu škody nebo na vydání bezdůvodného

---

¹⁹⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 22. 12. 2015, sp. zn. I. ÚS 2844/14. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptembrgvptemrri152xg3q>, [online] [cit. 16. 8. 2020].

¹⁹⁷ K posttraumatické stresové poruše se vyjádřil ve svém usnesení i Nejvyšší soud, který konstatoval, že *pro závěr o tom, že posttraumatická stresová porucha je delší dobu trvající poruchou zdraví, a tedy těžkou újmou na zdraví, zásadně nestačí zjištění o jejím přetrvávání po relativně dlouhou dobu, ale je nutné, aby představovala velmi citelnou újmu v obvyklém způsobu života poškozeného. Musí být spojena s takovými potížemi, které nejenže trvají delší dobu, ale poškozenému brání v obvyklém způsobu života, do něhož mu vážně zasahují tak, že se nemůže projevovat a chovat podle svých zvyklostí a obstarávat si obvyklým způsobem své životní potřeby a uspořádat své sociální poměry.* In: Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 7. 2017, sp. zn. 8 Tdo 751/2017. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptembrhbpexxshfpxi4q&groupIndex=0&rowIndex=0>, [online] [cit. 16. 8. 2020].

¹⁹⁸ K problematice posuzování nemajetkové újmy viz. PAVLOVSKÝ, P., HARSA, P., DOMLUVILOVÁ, D., ŽUKOV, I. Nemajetková újma na zdraví ve vztahu k osobnosti poškozeného. *Česká a slovenská psychiatrie*. 2017, č. 5, s. 233-235.

obohacení, přecházejí práva, která trestní řád přiznává poškozenému, také na právního nástupce. Z dikce zákona je více než zřejmé, že právo na náhradu nemajetkové újmy na právního nástupce nepřechází. Důvodem je samozřejmě povaha takové nemajetkové újmy, která je jako újma na jiných než majetkových právech spojená s osobou poškozeného a nárok na její náhradu tak zaniká jeho smrtí. Nicméně alespoň co se týče nároku na náhradu majetkové škody a vydání bezdůvodného obohacení, je nerozhodné, zda příčina přechodu práv poškozeného na právního nástupce nastala před zahájením trestního řízení nebo až v jeho průběhu, stejně tak je nerozhodné, jestli prvotní poškozený již uplatnil svůj nárok či nikoliv. Právního nástupce totiž nastupuje do práva poškozeného přímo, a proto byl-li nárok již uplatněn, nemusí jej znovu uplatňovat, avšak musí dát orgánům činným v trestním řízení najevo, že práva poškozeného bude v trestním řízení jako jeho právního nástupce uplatňovat.¹⁹⁹ Takový přechod práv poškozeného pak klade samozřejmě nároky i na orgány činné v trestním řízení, které musí v případě úmrtí poškozeného nejprve zjistit, zda existuje nějaký jeho právního nástupce, který bude nadále práva poškozeného uplatňovat. K uvedenému se vyjádřil i Nejvyšší soud, který stanovil povinnost před rozhodnutím soudu podle ustanovení § 228 a § 229 TŘ zjistit, zda a případně v jakém rozsahu nárok na právního nástupce přešel.²⁰⁰

6.3.3 Náhrada nákladů řízení

Náhrada nákladů řízení a rozhodování soudem o takové náhradě již není součástí adhezního řízení, neboť jeho předmětem je rozhodování o nároku poškozeného na náhradu majetkové škody, nemajetkové újmy v penězích či vydání bezdůvodného obohacení a náklady řízení právě takovou újmu nepředstavují.²⁰¹ Nicméně přijde mi logické zařadit krátké pojednání o náhradě nákladů řízení právě na závěr této kapitoly věnované

---

¹⁹⁹ JELÍNEK, J. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 6. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2016, s. 645.

²⁰⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. 9. 2005, sp. zn. 8 Tdo 1019/2005. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptembqgzpxexzsgjpxi4q&groupIndex=0&rowIndex=0>, [online] [cit. 16. 8. 2020].

²⁰¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 8. 2014, sp. zn. 6 Tdo 992/2014. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptembrgvpxi4s7gzpxgxzrgu3q&groupIndex=0&rowIndex=0>, [online] [cit. 18. 8. 2020].

adheznímu řízení, když svým způsobem by se i takové náklady daly považovat za škodu vzniklou poškozenému.

Za náklady řízení vzniklé poškozenému lze považovat zejména náklady spojené s přibráním zmocněnce, náklady, které poškozený vynaložil na prokázání výše vzniklé škody (například na znalecký posudek)²⁰², hotové výdaje (jízdné, poštovné) či ztráta na výdělku. O náhradě nákladů řízení rozhoduje soud samostatným usnesením, a to po právní moci rozsudku na návrh poškozeného²⁰³ (§ 155 odst. 4 TŘ). Důležité je uvést, že takovým rozsudkem se rozumí rozsudek odsuzující, neboť v případě, kdy by byl výrok o náhradě nákladů řízení učiněn soudem v situaci, kdy by byl obžalovaný obžaloby zproštěn, jednalo by se nepřímě o porušení zákazu reformationis in peius, kdy uložení povinnosti k náhradě nákladů řízení má postihnout odsouzeného pachatele trestného činu.²⁰⁴ Stejně tak není možné uložit povinnost k náhradě nákladů poškozeného tomu obviněnému, u kterého bylo rozhodnuto o podmíněném zastavení trestního stíhání nebo o schválení narovnání.²⁰⁵

Povinnost k náhradě nákladů poškozeného je primárně upravena v ustanovení § 154 TŘ. Soud uloží odsouzenému povinnost nahradit poškozenému náklady potřebné k účelnému uplatnění jeho nároku v trestním řízení včetně nákladů vzniklých přibráním zmocněnce²⁰⁶, byl-li poškozenému alespoň zčásti soudem přiznán nárok na náhradu škody, nemajetkové újmy v penězích nebo na vydání bezdůvodného obohacení. Nicméně soud může na návrh poškozeného uložit odsouzenému povinnost k náhradě nákladů (zcela nebo zčásti), které mu vznikly v souvislosti s účastí v trestním řízení, i tehdy, pokud poškozenému nebyl jeho nárok na náhradu majetkové škody, nemajetkové újmy

---

²⁰² Srov. Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 4. 8. 2004, sp. zn. 8 To 83/2004. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptembqgvpxexztgjpxi4q&groupIndex=0&rowIndex=0>, [online] [cit. 18. 8. 2020].

²⁰³ Nárok musí poškozený vznést nejpozději do jednoho roku od právní moci rozsudku, jinak zaniká.

²⁰⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 9. 8. 2016, sp. zn. III. ÚS 3570/15. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptembrgzptcnbz152xg3q&groupIndex=0&rowIndex=0>, [online] [cit. 18. 8. 2020].

²⁰⁵ Usnesení Krajského soudu v Hradci Králové-pobočka Pardubice ze dne 31. 10. 2006, sp. zn. 13 To 490/2006. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptembqhbpxexzrgnpxi4q&groupIndex=0&rowIndex=0>, [online] [cit. 18. 8. 2020].

²⁰⁶ Jsou-li splněny podmínky § 154 odst. 1 TŘ, lze odsouzenému uložit povinnost nahradit poškozenému náklady vzniklé s přibráním zmocněnce v podobě odměny za poskytnuté úkony právní pomoci a vynaložené výdaje, i když je ještě poškozený neuhradil svému zmocněnci. In: Stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 26. 10. 2016, sp. zn. Tpjn 300/2016. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptembrg5pxexzsl5zxi&groupIndex=0&rowIndex=0>, [online] [cit. 18. 8. 2020].

v penězích či na vydání bezdůvodného obohacení přiznán, a to za předpokladu, že tomu nebrání povaha věci a okolnosti případu, zejména spoluzavinění poškozeného. Dokonce i skutečnost, že poškozený svůj nárok na náhradu majetkové škody, nemajetkové újmy v penězích či vydání bezdůvodného obohacení v adhezním řízení vůbec neuplatnil, není překážkou pro rozhodnutí soudu o povinnosti odsouzeného nahradit poškozenému náklady řízení.²⁰⁷ Novela trestního řádu provedená zákonem č. 333/2020 Sb. s účinností od 1. 10. 2020 doplňuje ještě trestní řád právě v souvislosti s náklady vzniklými s přibráním zmocněnce poškozeného, a to v tom směru, že tyto náklady poškozeného, který má nárok na právní pomoc poskytovanou zmocněncem bezplatně nebo za sníženou odměnu, hradí stát (nově odst. 7 § 51a TŘ). V návaznosti na to bude také doplněn nový odst. 3 v § 154 TŘ, dle kterého je odsouzený povinen nahradit státu náklady vzniklé přibráním zmocněnce poškozeného, který má nárok na právní pomoc poskytovanou zmocněncem bezplatně nebo za sníženou odměnu, nebrání-li tomu povaha věci a okolnosti případu, zejména spoluzavinění poškozeného. Jde-li o nedbalostní trestný čin, soud z důvodů zvláštního zřetele hodných náhradu přiměřeně sníží; přitom vezme v úvahu zejména povahu trestného činu a osobní a majetkové poměry odsouzeného.

V souvislosti s výše uvedeným si na úplný závěr této kapitoly dovolím zmínit nálezy Ústavního soudu ze dne 19. 2. 2015 sp. zn. I. ÚS 1397/14, který konstatoval, že „je zřejmé, že nepřiznání náhrady nákladů poškozeného představuje dle zákonodárce výjimečný postup i v případech, kdy soudy odkáží poškozeného s jeho nárokem na občansko-právní řízení, k čemuž v praxi dochází z různých důvodů. Jediným kritériem pro takové posouzení však nemůže být samotná úspěšnost poškozeného při snaze o uznání nároku v adhezním řízení, neboť pak by nyní platný obsah ustanovení § 154 odst. 2 trestního řádu pozbyl význam“.²⁰⁸

---

²⁰⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 9. 10. 2012, sp. zn. II. ÚS 289/12. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptembrgnpxg4s7gjpgxzvgi>, [online] [cit. 18. 8. 2020].

²⁰⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 19. 2. 2015, sp. zn. I. ÚS 1397/14. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptembrgvptgoc7ovzw4>, [online] [cit. 18. 8. 2020].

Závěr

Téma mé rigorózní práce „Poškozený při dopravní nehodě a trestní řízení“ je tématem velmi obsáhlým, a proto nebylo možné s ohledem na rozsahové možnosti této práce podrobně rozebírat vše. V úvodu této práce jsem si tak vymezila tematické okruhy, kterými jsem se zabývala. Za podstatné jsem považovala nejprve vymezit pojem poškozeného, jeho právní postavení v trestním řízení, na což navazovalo poměrně rozsáhlé, nikoliv však vyčerpávající, pojednání o právech poškozeného. V návaznosti na to jsem se věnovala dopravním trestným činům, možným odklonům od standardního trestního řízení a v neposlední řadě adheznímu řízení.

Domnívám se, že současná právní úprava sice poskytuje poškozenému širokou škálu procesních práv, které poškozený může pro dosažení svých zájmů využít, nicméně po bližším prostudování některých z nich je možné dospět k závěru, že v některých situacích je poškozený oproti obviněnému v rámci trestního řízení znevýhodněn a někdy se poškozený dokonce může dostat do bezvýchodné situace. Takové možné situace jsem rozebrala podrobně v rámci jednotlivých kapitol, avšak pro zopakování mohu uvést například nemožnost poškozeného podat odpor proti trestnímu příkazu, jakož i to, že poškozený není o vydání trestního příkazu v dané věci soudem dopředu informován, i když by měl svůj nárok do doby jeho vydání uplatnit. Další problém vidím v nemožnosti bránit se proti nepřipuštění poškozeného do trestního řízení či v nemožnosti v rámci narovnání a dohody o vině a trestu přihlédnout v dalším řízení k prohlášení obviněného o tom, že spáchal skutek, pro který je stíhán. Problematickou se jeví i otázka poučování poškozeného v trestním řízení zejména ze strany policejních orgánů, možnost odepřít poškozenému nahlédnutí do spisu po celé přípravné řízení, seznámení se se spisem při skončení vyšetřování, právo vzdát se svých procesních práv a jeho vztah k ustanovení § 46 trestního řádu (které upravuje povinnost orgánů činných v trestním řízení poškozeného o jeho právech vždy poučit), institut společného zmocněnce, souhlasu poškozeného s trestním stíháním či možnost uplatňovat náhradu nemajetkové újmy pouze v penězích. Přitom mnohdy je pro poškozeného omluva mnohem více než peněžitá náhrada. Nejednoznačný také zůstává pojem „odklon“ a jaké instituty lze pod něj podřadit. V rámci dopravních trestných činů jsem pak uvedla návrhy na zavedení nových trestných činů, neboť se domnívám, že s nárůstem dopravní kriminality a celkovým technologickým vývojem by to

bylo pro ochranu společnosti žádoucí. Byť je mnoho problematických otázek řešeno judikaturou soudů, jsem přesvědčena, že vzhledem k zachování právní jistoty a sjednocení rozhodovací praxe soudů by bylo na místě zvolit spíše úpravu zákonnou.

I když mnohé z výše uvedených legislativních nedostatků jsou odborníky kritizovány dlouhá léta, prozatím na ně zákonodárce změnou právní úpravy nereagoval. Osobně si však myslím, že ve vztahu k poškozenému není třeba právní úpravu nějak dramaticky měnit. Pouze by bylo vhodné problematické otázky a nedostatky v právní úpravě detailněji a jednoznačněji stanovit a práva poškozeného spíše posílit. S tím počítá i věcný záměr nového trestního řádu, kdy v rámci navrhované rekodifikace trestního práva procesního se počítá s posílením procesních práv poškozeného, zejména pokud jde o zajištění účinného výkonu jeho procesních práv a dosažení náhrady škody v trestním řízení. Nový kodex pak počítá i se zavedením tzv. soukromé a subsidiární žaloby. Soukromá žaloba se však bude vztahovat pouze na vybrané trestné činy (kde veřejný zájem na stíhání pachatele do značné míry ustupuje zájmu soukromému) a předpokládá se úprava vyrozumění státního zástupce o podání soukromé žaloby a jeho právu podat ve věci obžalobu, dojde-li k závěru, že byl zasažen také veřejný zájem. Upravena by měla být i možnost státního zástupce převzít věc v přípravném řízení a postupovat tak, jako kdyby nešlo o soukromoprávní delikt. K podání soukromé žaloby bude poškozený oprávněn nahlížet do spisů, opatřovat si příslušné podklady a materiály a v rozsahu nezbytném k jejímu podání požadovat prostřednictvím státního zástupce provedení jednotlivých úkonů od policejního orgánu. Byť je hlavním argumentem pro zavedení tohoto institutu posílení práv poškozených v trestním řízení, je otázkou, nakolik bude zavedení soukromé žaloby v zájmu poškozeného, neboť opatření potřebných důkazů k podání soukromé žaloby bude zřejmě ležet opět na policejním orgánu, kterému poškozený bude navrhopvat, koho vyslechnout, jaké důkazy provést a kde je získat. I když postupně sice dochází k vyrovnávání procesního postavení poškozeného s obviněným, troufám si říci, že stále je co zlepšovat a zdokonalovat.

Seznam zkratk

TŘ – trestní řád

TZ – trestní zákoník

LZPS – listina základních práv a svobod

ZOTČ – zákon o obětech trestné činnosti

OZ – občanský zákoník

Metodika – Metodika Nejvyššího soudu k náhradě nemajetkové újmy na zdraví (bolest a ztížení společenského uplatnění podle § 2958 občanského zákoníku)

Sb. – sbírka zákonů

Seznam použitých zdrojů

Učebnice a komentáře

CÍSAŘOVÁ, D., ČÍŽKOVÁ, J. *Poškozený v československém trestním řízení*. Praha: Univerzita Karlova, Acta Universitatis Carolinae, Iuridica Monographia, 1982.

FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GRIVNA, T. *Trestní právo procesní*. 6. aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015.

GRIVNA, T. *Soukromá žaloba v trestním řízení*. Praha: Karolinum, 2005.

GRIVNA, T., SCHEINOST, M., ZOUBKOVÁ, I. a kol. *Kriminologie*. 4. aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2014.

HENDRYCH, D. a kol. *Právníký slovník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009.

HUMLÁK, M. a kol. *Občanský zákoník: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2015. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-287-8.

JELÍNEK, J. *Poškozený v českém trestním řízení*. 1. vydání. Praha: Karolinum, 1998. ISBN 80-7184-618-X.

JELÍNEK, J., GRIVNA, T. a kol. *Poškozený a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu*. Praha: Leges, 2012.

JELÍNEK, J. a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 6. aktualiz. vyd. podle stavu k 1. 2. 2016. Praha: Leges, 2016, ISBN 978-80-7502-106-9.

JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 3. aktualizované a doplněné vydání podle stavu k 1. 4. 2013 včetně změn vyplývajících ze zákona č. 45/2013 Sb. Praha: Leges, 2013.

JELÍNEK, J. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 5. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2014, str. 848.

JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 6. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2017.

JELÍNEK, J. *Trestní právo procesní*. 3. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2013.

LEITNER, M., LUKÁŠEK, V., KOPECKÝ, Z. *Zákon o provozu na pozemních komunikacích a předpisy provádějící a související s komentářem*. 3. přepracované vydání podle stavu k 1. 7. 2006, Praha: Linde 2006.

LÁTAL, J. *Poškozený v trestním řízení a rozhodování o náhradě škody v adhezním řízení*. Praha: Příručky ministerstva spravedlnosti České republiky, svazek 54, SEVT, 1994.

- MUSIL, J., KONRÁD Z., SUCHÁNEK, J. *Kriminalistika*, Praha: C. H. Beck, 2004.
- RŮŽIČKA, M., PŮRY, F., ZEZULOVÁ, J. *Poškozený a adhezní řízení v České republice*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007.
- SOTOLÁŘ, A., ŠÁMAL, P., PŮRY, F. *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. Praha: C. H. Beck, 2000.
- SVOBODA, K., SMOLÍK, P., LEVÝ, J., ŠÍNOVÁ R. *Občanský soudní řád. Komentář*. 2. vydání. Praha, C. H. Beck, 2017.
- ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář. I. díl*. 7. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013.
- ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář. II. díl*. 7. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013.
- ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník I*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012.
- ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník II*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012.
- ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČTA, J. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013.
- ŠÁMAL, P., RŮŽIČKA, M., VONDRUŠKA, F. a NOVOTNÁ, J. *Přípravné řízení trestní*. 2. vyd. Praha: C.H.BECK, 2003.
- VÁLKOVÁ, H., KUČTA, J. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012.
- VETEŠNÍK, P., JEMELKA, L., POTĚŠIL, L., VETEŠNÍKOVÁ, E., ADEMEOVÁ, Z., BOHUSLAV, L. *Dopravní právo*. Praha: C. H. Beck, 2016.
- WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. *Civilní právo procesní*. 8. vydání. Praha: Leges, 2015.

Odborné články

- ČEPLOVÁ, V. Výše odměn zmocněnce v adhezním řízení v případech mimořádně vysokého počtu poškozených (§ 44 odst. 2 TrŘ – nový druh trestu?). *Trestněprávní revue*. 2008, roč. 7, č. 4, s. 112.
- DROBIŠ, Z. *Nespravedlivost duality způsobu odškodnění při náhradě bolesti a ztížení společenského uplatnění*. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/nespravedlivost-duality-zpusobu-odskodnovani-pri-nahrade-bolesti-a-ztizeni-spolecenskeho-uplatneni-108674.html>, [online] [cit. 16. 8. 2020].

GRUS, Z. Rozhodování o náhradě škody v adhezním řízení. *Trestněprávní revue*. 2004, roč. 3, č. 7, s. 206.

GŘIVNA, T. Nový zákon o obětech trestných činů a jeho význam pro aplikační praxi. *Trestněprávní revue*. 2013, roč. 12, č. 4, s. 86.

HERANOVÁ, S. Odměna advokáta jako zmocněnce poškozeného v trestním řízení. *Bulletin Advokacie*. 2017, č. 5, s. 36-41.

CHYTIL, R. Právo poškozeného nahlížet do spisů. *Trestní právo*. 2000, roč. 5, č. 10, s. 13.

JELÍNEK, J. Poškozený a náhrada škody po novele trestního řádu 1993. *Kriminalistika*. 1994, roč. 27, č. 1, s. 47.

JELÍNEK, J. Poškozený po novele trestního řádu 2001. *Bulletin advokacie*. 2001, č. 11-12, s. 66.

JELÍNEK, J., PELC, V. Zákon o obětech trestných činů – jeho nedostatky a možnosti řešení. *Bulletin advokacie*. 2015, č. 11, s. 21.

JELÍNEK, J. Jak dál s trestním stíháním se souhlasem poškozeného. *Kriminalistika*. 2017, str. 5-6.

JELÍNEK, J., PELC, V. Zákon o obětech trestných činů – jeho nedostatky a možnosti řešení. *Bulletin advokacie*. 2015, č. 11, s. 22.

JELÍNEK, J. Předběžná opatření v trestním řízení. *Bulletin advokacie*. 2013, č. 5, s. 29.

JELÍNEK, J. Dohodovací řízení v trestním procesu a otázky související. *Bulletin advokacie*. 2012, č. 10, s. 20.

JELÍNEK, J. Trestní příkaz včera, dnes a zítra. *Kriminalistika*. 2015, č. 2, s. 94.

JELÍNEK, J. Postavení poškozeného v trestním řízení – možnosti zdokonalení úpravy nejsou vyčerpány. *Kriminalistika*. 2003, č. 2, s. 114.

KNĚŽÍNEK, J. K maření výkonu úředního rozhodnutí řízením bez řidičského oprávnění podle nového trestního zákoníku. *Trestněprávní revue*. 2009, roč. 8, č. 7, s. 197-201.

LÁTAL, J. Účast poškozeného v řízení o trestných činech náležejících do příslušnosti krajského soudu jednatelského v prvním stupni (§ 17 tr. ř.). *Právní praxe*. 1994, roč. 42, č. 6, s. 329.

MUSIL, J. Dohody o vině a trestu jako forma konsenzuálního trestního řízení. *Kriminalistika*. 2008, č. 1, s. 4-26.

PAVLOVSKÝ, P., HARSA, P., DOMLUVILOVÁ, D., ŽUKOV, I. Nemajetková újma na zdraví ve vztahu k osobnosti poškozeného. *Česká a slovenská psychiatrie*. 2017, č. 5, s. 233-235.

PETŘÍČEK, L. K postavení poškozeného v trestním řízení. *Bulletin advokacie*. 2002, č. 6-7, s. 62.

POLÁK, P. Heretikem proti své vůli aneb ještě jednou o tzv. vybodování a § 337 odst. 1 písm. a) TrZ. *Trestněprávní revue*. 2011, č. 12, s. 350.

POLCAR, M. Některé trestné činy v dopravě, páchané řidiči motorových dopravních prostředků. *Trestní právo*. 2014, roč. 18, č. 4, s. 14-24.

POLMOVÁ, O. Problematika institutu společného zmocněnce. *Trestněprávní revue*. 2011, roč. 16, č. 4, s. 113.

PŮRY, F. Poznámky k adheznímu řízení po novele trestního řádu. *Trestněprávní revue*. 2002, roč. 1, č. 6, s. 165.

SLUNSKÝ, P. Vazba adhezního řízení na občanské právo a civilní proces. *Bulletin advokacie*. 2001, č. 3, s. 7.

TIBITANZLOVÁ, A. Pojem „odklon v trestním řízení“ aneb skutečně je možné za formu odklonu v trestním řízení považovat i trestní příkaz a dohodu o vině a trestu?. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/pojem-odklon-v-trestnim-rizeni-aneb-skutecne-je-mozne-za-formu-odklonu-v-trestnim-rizeni-povazovat-i-trestni-prikaz-a-dohodu-o-vine-a-trestu>, [online] [cit. 11. 8. 2020].

VANTUCH, P. K informování poškozených a svědků trestného činu o odsouzeném (obviněném). *Trestněprávní revue*. 2005, roč. 4, č. 1, s. 14.

VANTUCH, P. Trestní stíhání se souhlasem poškozeného, nebo na jeho návrh? *Právní praxe*. 1994, str. 152.

VÁVRA, L. Ujetí a zajetí, 17. 2. 2015. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/ujeti-a-zajati>, [online] [cit. 3. 8. 2020].

VICHEREK, R. Proč máme tak málo dohod o vině a trestu. *Trestněprávní revue*. 2018, č. 11-12, s. 247 a násl.

VISINGER, R. Náhrada nemajetkové újmy v adhezním řízení. *Trestněprávní revue*. 2011, roč. 10, č. 3, s. 79.

VOJTEK, P., PŮRY, F. Aktuální otázky náhrady nemajetkové újmy. *Soudní rozhledy*. 2017, č. 11-12, s. 348.

ZAORALOVÁ, P. Dohodnutý trest aneb chybějící právní úprava sankcí v řízení o dohodě o vině a trestu. *Bulletin advokacie*. 2016, č. 11, s. 38-42.

Právní předpisy a důvodové zprávy

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)

Zákon č. 178/1990 Sb., kterým se mění a doplňuje trestní řád

Zákon č. 292/1993 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), zákon č. 21/1992 Sb., o bankách, a zákon č. 335/1991 Sb., o soudech a soudcích

Zákon č. 265/2001 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony

Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., listina základních práv a svobod

Zákon č. 283/2004 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 265/2001 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony
Zákon č. 181/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony

Zákon č. 193/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony

Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů)

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění do 1. 1. 2014

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 55/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony

Zákon č. 333/2020 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony

Zákon č. 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích (o silničním provozu)

Zákon č. 56/2001 Sb., o podmínkách provozu vozidel na pozemních komunikacích

Zákon č. 168/1999 Sb., o pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem vozidla (zákon o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla)

Zákon č. 13/1997 Sb., o pozemních komunikacích

Zákon č. 111/1994 Sb., o silniční dopravě

Vyhláška Ministerstva dopravy č. 294/2015 Sb., kterou se provádějí pravidla provozu na pozemních komunikacích

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 65/2017 Sb., o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek

Zákon č. 167/1998 Sb., o návykových látkách a o změně některých předpisů

Nářízení vlády č. 463/2013 Sb., o seznamech návykových látek

Trestní zákoník Spolkové Republiky Německo

Vyhláška Ministerstva zdravotnictví č. 440/2001 Sb., o odškodňování bolesti a ztížení společenského uplatnění

Metodika Nejvyššího soudu k náhradě nemajetkové újmy na zdraví (bolest a ztížení společenského uplatnění podle § 2958 občanského zákoníku)

Zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů

Důvodová zpráva k zákonu č. 181/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád.

Důvodová zpráva k zák. č. 55/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním a další související zákony zákon.

Důvodová zpráva k zákonu č. 193/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád).

Důvodová zpráva k zákonu č. 181/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád).

Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012, Sb., občanský zákoník.

Judikatura a stanoviska

Nález Ústavního soudu ze dne 31. 1. 2001 sp. zn. Pl. ÚS 6/2000

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 10. 2009 sp. zn. 5 Tdo 923/2009

Plenární náleží Ústavního soudu ze dne 30. 4. 2002 sp. zn. Pl. ÚS 18/01

Nález Ústavního soudu ze dne 21. 11. 2017 sp. zn. IV. ÚS 2334/17

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 1. 2011 sp. zn. 3 Tdo 709/2010

Usnesení Ústavního soudu ze dne 15. 3. 2016 sp. zn. I. ÚS 1745/15

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. 3. 2011 sp. zn. 6 Tdo 143/2011

Nález Ústavního soudu ze dne 25. 10. 2016 sp. zn. IV. ÚS 3159/15

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 6. 9. 2001 sp. zn. 3 Tz 182/2001

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 15. 4. 1966 sp. zn. 9 Tz 11/66

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 4. 4. 2007 sp. zn. 3 Tdo 328/2007

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 17. 2. 2016 sp. zn. 15 Tdo 944/2015

Stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 31. 10. 1986 sp. zn. Tpfj 24/85

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 22. 8. 2007 sp. zn. 5 Tdo 874/2007

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 12. 5. 2010 sp. zn. 8 Tdo 449/2010

Stanovisko Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 10. 2010 sp. zn. Tpjn 302/2010

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 8. 12. 2011 sp. zn. III. ÚS 2974/10

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 18. 9. 2013 sp. zn. 15 Tdo 876/2013

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 13. 11. 2013 sp. zn. 4 Tdo 1094/2013

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 23. 11. 2011 sp. zn. 6 Tdo 1337/2011

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. 11. 2015 sp. zn. 7 Tdo 1068/2015

Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 21. 2. 1996 sp. zn. 3 To 108/96

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. 11. 2003 sp. zn. 4 Tz 156/2003

Nález Ústavního soudu ze dne 4. 2. 2020 sp. zn. I ÚS 1860/19-4

Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 27. 8. 1993 sp. zn. 7 To 116/1993

Usnesení Krajské soudu v Plzni ze dne 6. 10. 1999 sp. zn. 8 To 335/99

Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 25. 6. 2003 sp. zn. 3 To 489/2003

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 7. 7. 2011 sp. zn. 4 Tdo 460/2011

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 4. 2010 sp. zn. 8 Tdo 237/2010

Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 4. 3. 1994 sp. zn. 3 To 105/93

Nález Ústavního soudu ze dne 13. 12. 2016 sp. zn. II. ÚS 3828/16

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 13. 3. 2013 sp. zn. 8 Tdo 218/2013

Nález Ústavního soudu ze dne 28. 2. 2017 sp. zn. III. ÚS 2916/15

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 6. 2001 sp. zn. 11 Tz 129/2001

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 5. 2006 sp. zn. 25 Cdo 2478/2004

Nález Ústavního soudu ze dne 3. 4. 2018 sp. zn. II. ÚS 76/17

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 1. 2017 sp. zn. 6 Tdo 1791/2016

Zpráva Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 22. 2. 1967 sp. zn. Pls 3/6

Nález Ústavního soudu ze dne 9. 8. 2016 sp. zn. I. ÚS 3456/15

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 8. 2007 sp. zn. 4 Tz 63/2007

Nález Ústavního soudu ze dne 22. 12. 2015 sp. zn. I. ÚS 2844/14

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 7. 2017 sp. zn. 8 Tdo 751/2017

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. 9. 2005 sp. zn. 8 Tdo 1019/2005

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 8. 2014 sp. zn. 6 Tdo 992/2014

Srov. Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 4. 8. 2004 sp. zn. 8 To 83/2004

Nález Ústavního soudu ze dne 9. 8. 2016, sp. zn. III. ÚS 3570/15

Usnesení Krajského soudu v Hradci Králové-pobočka Pardubice ze dne 31. 10. 2006, sp. zn. 13 To 490/2006

Stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 26. 10. 2016, sp. zn. Tpjn 300/2016

Nález Ústavního soudu ze dne 9. 10. 2012, sp. zn. II. ÚS 289/12

Nález Ústavního soudu ze dne 19. 2. 2015, sp. zn. I. ÚS 1397/14

Ostatní zdroje

www.ceska-justice.cz

www.policie.cz

www.justice.cz

www.beck-online.cz

Poškozený při dopravní nehodě a trestní řízení

Abstrakt

Tato rigorózní práce pojednává obecně o postavení poškozeného v současném trestním řízení, jeho procesních právech se zaměřením se na poškozeného z dopravní nehody a dopravní kriminalitu. Rigorózní práce je členěna mimo úvod a závěr do šesti kapitol.

První kapitola rigorózní práce se zabývá obecně pojmem poškozeného, a to nejen v současné právní úpravě, ale i jeho historickým vývojem, zejména pokud jde o novelizaci trestního řádu, které se významně dotkly osoby poškozeného a jeho postavení v trestním řízení. V rámci této kapitoly jsou vysvětlovány pojmy ublížení na zdraví, majetková škoda, nemajetková újma a bezdůvodné obohacení. Část této kapitoly je věnována i odlišení pojmu oběti od poškozeného.

Na první kapitolu systematicky navazuje kapitola druhá, která se zabývá právní subjektivitou poškozeného, jeho postavením v trestním řízení a zastupováním, zejména pokud jde o zastupování zákonným zástupcem, opatrovníkem a zmocněncem. Pozornost je věnována i problematice společného zmocněnce.

Třetí kapitola představuje jednotlivá procesní práva poškozeného s tím, že tato práva jsou rozdělena dle toho, zda náleží všem poškozeným nebo pouze poškozeným s nárokem na náhradu škody, nemajetkové újmy či vydání bezdůvodného obohacení. Rozebíráno je i právo poškozeného vzdát se svých procesních práv v rámci trestního řízení.

Čtvrtá kapitola je zaměřena na dopravní kriminalitu a je v ní rozebírán nejen pojem dopravní nehoda, ale i některé dopravní trestné činy včetně úvah o zavedení dalších dopravních trestných činů do zvláštní části trestního zákoníku.

Pátá kapitola je věnována vybraným odklonům od standardního trestního řízení, a to konkrétně podmíněnému zastavení trestního stíhání, narovnání, dohody o vině a trestu a trestnímu příkazu.

Poslední šestá kapitola pojednává o adhezním řízení, zejména pokud jde o návrh poškozeného na náhradu škodu, nemajetkové újmy či vydání bezdůvodného obohacení, rozhodováním o jeho uplatněném nároku, kdy alespoň okrajově je zmíněna náhrada

majetkové škody a nemajetkové újmy. Do této kapitoly je řazeno i pojednání o náhradě nákladů řízení.

Rigorózní práce by tak měla poskytnout čtenáři ucelený pohled na postavení poškozeného v trestním řízení za současného pojednání o dopravní nehodě a dopravní kriminalitě, upozornit na problematické otázky a nedostatky současné právní úpravy a uvést náměty de lege ferenda.

Klíčová slova: poškozený, dopravní nehoda, trestní řízení

An injured party in a traffic accident and criminal proceedings

Abstract

This rigorosum thesis deals in general with the position of the injured party in the current criminal proceedings and its procedural rights, focusing on the victim of a traffic accident and traffic crime. The rigorosum thesis is divided into six chapters and the introduction and conclusion.

The first chapter of the rigorosum thesis deals with the concept of injured party in general, not only in the current legislation, but also its historical development, especially in terms of amendments to the Criminal Procedure Code, which significantly affected the victim and his or her position in criminal proceedings. This chapter explains the concepts of bodily harm, material damage, non-material damage and unjust enrichment. Part of this chapter is also devoted to distinguishing the concept of “victim” from the concept of “injured party”.

The first chapter is systematically followed by the second chapter, which deals with the legal subjectivity of the injured party, its position in criminal proceedings and representation, especially as regards representation by a legal representative, guardian and agent. Attention is also paid to the problematics of a joint representative.

The third chapter presents the individual procedural rights of the injured party, with these rights being divided according to whether they belong to all injured parties or only to the injured party entitled to compensation for damage, non-material damage or the issuance of unjust enrichment. The injured party's right to waive its procedural rights in criminal proceedings is also discussed.

The fourth chapter is focused on traffic crime and it discusses not only the concept of traffic accident, but also some traffic offenses, including considerations of the introduction of other traffic offenses in a special part of the Criminal Code.

The fifth chapter is devoted to selected deviations from standard criminal proceedings, namely the conditional discontinuation of criminal prosecution, settlement, plea-bargaining and a criminal order.

The last sixth chapter deals with the collateral proceedings, especially with regard to the injured party's proposal for indemnity, non-material damage compensation or the issuance of unjust enrichment and the decision on this claim, which at least marginally mentions compensation for material damage and non-material damage. This chapter also includes a comment on the reimbursement of costs.

This rigorosum thesis is supposed to provide the reader with a comprehensive view of the position of the injured party in criminal proceedings while discussing traffic accidents and traffic crime, draw attention to problematic issues and shortcomings of current legislation and give suggestions *de lege ferenda*.

Key words: an injured party, a traffic accident, criminal proceedings